

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

INGA PEKARSKIENĖ

VAIKO TEISIŲ APSAUGOS MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA

VAIKŲ GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS DIENOS CENTRUOSE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Rita Raudeliūnaitė

Vilnius, 2026 m.

TURINYS

IVADAS.....	3
1. VAIKŲ GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE TEORINIAI ASPEKTAI ..	7
1.1. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo svarba	7
1.2. Veiksniai, turintys įtakos gyvenimo įgūdžių ugdymui	11
1.3. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose.....	14
1.4. Vaikų dienos centruose dirbančių socialinių darbuotojų vaidmuo ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.....	19
2. VAIKŲ GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE PRAKTINĖ PATIRTIS	23
2.1. Tyrimo metodologija	23
2.2. Tyrimo rezultatų analizė	29
2.2.1. Vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška	29
2.2.2. Veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai	37
2.2.3. Veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose	40
2.2.4. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai	49
2.3. Diskusija.....	56
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	64
LITERATŪRA.....	65
SANTRAUKA.....	71
SUMMARY	74
PRIEDAI	77
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	107

IVADAS

Temos aktualumas. Gyvenimo įgūdžių ugdymas vaikams yra svarbus jų raidai, socializacijai, sėkmei tiek mokykloje, tiek vėlesniame gyvenime (DeJaeghere ir Graham, 2022). Gyvenimo įgūdžiai, kaip visaverčio socialinio gyvenimo prielaida, būtini siekiant asmens savarankiškumo kasdieniniame gyvenime, jo socialinės įtraukties.

Pasak Dunst ir kt. (2021) vaikai – dabarties ir ateities visuomenė, o šeima turėtų būti vaiko gyvenimo įgūdžių formuotoja. Tamutienės (2018) teigimu, Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio šalyse kai kurios šeimos susiduria su pavojumi patirti sunkumų, kurie kyla dėl įvairiausių priežasčių – finansinių problemų, ar net akivaizdaus skurdo, piktnaudžiavimo alkoholiu ar kitomis psichoaktyviosiomis medžiagomis, azartinių lošimų priklausomybės, motyvacijos dalyvauti darbo rinkoje stokos ir kt. Visi šie veiksniai dažnai būna susiję tarpusavyje, būtent jie ir formuoja sudėtingą nepalankių aplinkybių visumą, kuri neigiamai veikia šeimos narių gerovę ir vaikų visapusę raidą. Tokiose šeimose augantys vaikai neišvengiamai patiria įvairiausių socialinių problemų, dažnai šie vaikai susiduria su psichologiniais, emociniais ir elgsenos sunkumais (Barkauskienė, Zacharevičienė, 2019). Rozinos (2020) teigimu, vaikai – pažeidžiamiausia mūsų visuomenės dalis, kuriems turi būti skiriamas ypatingas dėmesys, užtikrinantis jų saugumą, savarankiškumą bei visapusišką funkcionavimą visuomenėje. Vaikai, kurie auga sunkumų patiriančiose šeimose, reikalauja daugiau dėmesio, jiems dažnai yra reikalinga pagalba. Augdami nesaugioje aplinkoje, kurioje vyrauja neigiami tėvų elgesio pavyzdžiai – priklausomybės, smurtas, nepriežiūra ar nusikalstama veikla, vaikai, o ypač paaugliai gali perimti šiuos elgesio modelius. Tokiose šeimose augantys vaikai yra itin pažeidžiami, dėl ko svarbu koncentruotis į pagalbos suteikimą, o dienos centrai yra viena iš „institucinės pagalbos formų vaikams iš socialinės rizikos šeimų <...> vaiko gerovės užtikrinimas vaikų dienos centruose yra viena iš prielaidų apsaugoti jo teises bei gyventi visavertį gyvenimą“ (Gudžinskienė, Raudeliūnaitė, Uscila, p. 210). Pasak Abikoye ir kt. (2021) ir Haghbin ir kt. (2018) dauguma tyrimų rodo, kad nuo paauglystės pradžios iki paauglystės pabaigos yra kritinis vaiko – paauglio formavimosi laikotarpis. Haghbin ir kt. (2018) nuomone, paaugliams būdingi greiti raidos etapų pokyčiai, o vadinamieji rizikos veiksniai gali pakreipti juos netinkamu keliu. Santykiai ir sąveika tarp tėvų ir vaikų vaidina esminį vaidmenį ugdant vaiko pasitikėjimą savimi, savigarbą, veiksmingumą ir savęs įvaizdį. Lisauskienės ir Rimkevičienės (2019) pastebėjimu, sunkumų patiriančiose šeimose augančių vaikų socialinio prisitaikymo problemos dažnai kyla dėl tėvų nesugebėjimo tinkamai rūpintis jais, o tai neigiamai veikia vaikų emocinę ir elgesio raidą. Šie veiksniai išryškina būtinybę teikti pagalbą vaikams iš tokių šeimų, siekiant ugdyti jų gyvenimo įgūdžius, stiprinti pasitikėjimą savimi ir skatinti pozityvius elgesio modelius.

Lietuvoje svarbų vaidmenį, siekiant skatinti pažeidžiamų vaikų sėkmingą įtrauktį į visuomenę bei užtikrinti jų prasmingą laisvalaikį ir ugdyti gyvenimo įgūdžius atlieka vaikų dienos centrai. Šios institucijos teikia socialinės priežiūros paslaugas vaikams. Lietuvoje dienos centrai veikia nuo 1996 metų, o jų skaičius kasmet sparčiai auga. Pasak Liepinaitienės ir Motiečienės (2017) pagrindinė vaikų dienos centrų paskirtis – teikti kompleksinę pagalbą vaikams, organizuojant jų užimtumą po pamokų, skatinant vaikus ugdytis atsparumą socialinės rizikos veiksniams, kelti motyvaciją mokytis, integruotis į visuomenę, organizuoti laisvalaikio užimtumą bei apsaugoti vaikus nuo netinkamo elgesio, stiprinti jų pasitikėjimą savimi bei aplinkiniais, užtikrinti vaiko teisių apsaugą. Viena pagrindinių vaikų dienos centruose teikiamų paslaugų – vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymas. Gyvenimo įgūdžių ugdymas yra ilgalaikis ir tęstinis procesas, kurio metu ugdomi vaiko gebėjimai veikti savarankiškai, įgalinant jį naudoti savo turimas žinias, įgūdžius ir stiprybes, taip pat skatinant kurti bei palaikyti socialinius ryšius visuomenėje.

Gyvenimo įgūdžiai padeda vaikams prisitaikyti prie kintančių aplinkos sąlygų, įveikti iššūkius ir plėtoti savarankiškumą bei atsakomybę (Indrašienė ir Šlapelienė, 2017). Pasak Kelimeler (2020), gyvenimo įgūdžių ugdymas yra esminis įrankis, skatinantis vaikų socialinę įtrauktį, gerinantis jų emocinį atsparumą ir motyvaciją, tuo pačiu plėtojant jų kūrybiškumą bei saviraišką. Tokiu būdu gyvenimo įgūdžių ugdymas tampa svarbia sąlyga vaikų asmeniniam ir socialiniam tobulėjimui.

Temos ištirtumas, naujumas. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui dėmesys skiriamas tiek užsienio šalių, tiek Lietuvos moksliniuose darbuose. Ši sritis laikoma itin svarbia, siekiant padėti vaikams sėkmingai prisitaikyti prie socialinių iššūkių bei ugdyti jų gebėjimus, kurie reikalingi savarankiškam gyvenimui. Daugelis užsienio šalių mokslininkų analizavo ir tyrė vaikų gyvenimo įgūdžius įvairiais aspektais. Mohammadzadeh ir kt. (2018) gilinasi į vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo metodus ir jų svarbą siekiant užtikrinti vaikų savarankiškumą ir jų sėkmingą įtrauktį į visuomenę. Rozina (2020) analizavo vaikų emocinę būseną, atskleisdama, kaip įvairūs socialiniai ir psichologiniai veiksniai daro įtaką vaikų savijautai, savivertei bei gebėjimui prisitaikyti visuomenėje. Shinina ir Mitina (2019) tyrė savarankiško gyvenimo įgūdžių svarbą gebėjimui efektyviai spręsti kasdienio gyvenimo problemas, prisitaikyti prie besikeičiančių aplinkos sąlygų ir sėkmingai įveikti iššūkius. Moono (2017) nagrinėjo, kaip įvairios socialinės paslaugos, įskaitant kasdienio gyvenimo įgūdžių ugdymą, savitvarką, asmens higieną, sveiką gyvenseną, bendravimo gebėjimus ir savarankiškumo skatinimą, prisideda prie vaikų gyvenimo įgūdžių stiprinimo. Autorius pabrėžia, kad tokios paslaugos yra ypač svarbios pažeidžiamoms vaikų ir jaunimo grupėms, nes jos padeda ne tik geriau įsitraukti į visuomenę, bet ir stiprina jų pasitikėjimą savimi bei savarankiškumą.

Lietuvos mokslininkų tyrimai, nagrinėjantys vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymą, ypatingą dėmesį skiria pažeidžiamoms vaikų grupėms. Liepinskaitė ir Motiečienė (2017) atliko tyrimą, kuriame analizavo įgalinančias socialines paslaugas vaikų dienos centruose, pabrėždamos jų svarbą vaikų socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymui. Tamutienė (2018) nagrinėjo vaiko apsaugos veiksmingumo problemas Lietuvoje, ypatingą dėmesį skirdama pažeidžiamų vaikų situacijai, jų rengimui savarankiškam gyvenimui ir būtinų įgūdžių ugdymui. Indrašienė ir Šlapelienė (2017) savo tyrime analizavo vaikų požiūrį į jų lankomus vaikų dienos centrus, siekdamos išsiaiškinti, kaip šios įstaigos prisideda prie vaikų gerovės gerinimo.

Nors Lietuvoje vaikų dienos centrai veikia nuo 1996 m., tačiau tyrimų analizuojančių vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo realijas vaikų dienos centruose vis dar stokojama.

Mokslinė problema siejama su siekiu atskleisti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo praktines patirtis dienos centruose. Keliami šie probleminiai klausimai: 1. Kaip dienos centruose ugdomi vaikų gyvenimo įgūdžiai? 2. Kokie veiksniai įgalina veiksmingai ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose? 3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir kaip juos sprendžia? 4. Kokios socialinio darbuotojo kompetencijos svarbios ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius?

Tyrimo objektas. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas dienos centruose.

Darbo tikslas – atskleisti teorines ir praktines vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybes vaikų dienos centruose.

Uždaviniai:

1. Aptarti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo teorinius aspektus.
2. Atskleisti dienos centrų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.
3. Atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir teisės aktų, susijusių su tema, analizė, siekiant atskleisti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo dienos centruose teorinius aspektus.

Empiriniai kokybinis tyrimas taikiant pusiau struktūruotą interviu metodą, kuriuo identifikuoti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo dienos centruose praktines patirtis, remiantis socialinių darbuotojų patirtimi.

Gautų tyrimo rezultatų analizei taikyta kokybinė turinio analizė.

Darbo struktūra: Magistro darbą sudaro įvadas, 3 skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedai. Darbo apimtis 61 puslapis nuo įvado iki literatūros sąrašo. Magistriniame darbe pateiktos vaizdinės priemonės: 7 lentelės ir 26 paveikslai.

Naudotas „DeepL Translator“ verčian mokslinių šaltinių tekstus iš anglų kalbos į lietuvių kalbą.

1. VAIKŲ GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE

TEORINIAI ASPEKTAI

Šiame skyriuje aptariama vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo svarba, veiksniai, turintys įtakos gyvenimo įgūdžių ugdymui ir įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose bei socialinių darbuotojų vaidmuo ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose.

1.1. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo svarba

Gyvenimo įgūdžių ugdymas vaidina labai svarbų vaidmenį formuojant vaiko asmenybę, rengiant jį savarankiškam gyvenimui (Defitrika ir Mahmudah (2021)). „Savarankiškų gyvenimo įgūdžių ugdymas yra vienas svarbiausių gyvenimo kokybės veiksnių, padedančių asmeniui integruotis į visuomenę, sėkmingai susidoroti su kasdienėmis savarankiško gyvenimo problemomis.“ (Raudeliūnaitė ir Gudžinskaitė, 2017, p. 162). Dey ir kt. (2022) priduria, kad gyvenimo įgūdžių ugdymas atlieka reikšmingą vaidmenį stiprinant asmens emocinę gerovę bei skatinant kokybišką gyvenimą. Mokslinėje literatūroje galima aptikti įvairias gyvenimo įgūdžių apibrėžtis. Mokslininkų pateikiamos gyvenimo įgūdžių apibrėžtys pateikiamos 1 lentelėje.

1 lentelė. Gyvenimo įgūdžių apibrėžtys

Autorius, metai	Gyvenimo įgūdžių apibrėžtis
Mathers (2025)	Gyvenimo įgūdžiai padeda asmeniui veiksmingai susidoroti su gyvenimo iššūkiais.
Gronborg ir kt. (2025)	Gyvenimo įgūdžiai įgalina gyventi savarankiškai. Šie įgūdžiai leidžia priimti tinkamai pagrįstus sprendimus ir tinkamai savimi pasirūpinti.
Yeo (2025)	Gyvenimo įgūdžiai padeda asmeniui kurti visavertį ir savarankišką gyvenimą. Savarankiško gyvenimo įgūdžiai apima daugelį savęs priežiūros užduočių, tokių kaip asmeninė higiena, pinigų valdymas ir t.t. Šie įgūdžiai padeda kurti visavertį ir savarankišką gyvenimą.
Davis (2024)	Gyvenimo įgūdžiai įgalina asmenį veiksmingai susidoroti su gyvenimo reikalavimais ir iššūkiais.
Bindu ir Saravanakumar (2023)	Gyvenimo įgūdžiai suteikia galimybę gyventi kokybišką gyvenimą.
DeJaeghere ir Graham, (2022)	Gyvenimo įgūdžiai – tai plačios psichosocialinės ir tarpasmeninės įgūdžių grupės, kurios gali padėti žmonėms priimti pagrįstus sprendimus, veiksmingai bendrauti ir bendradarbiauti, įveikti kylančius sunkumus.
Defitrika ir Mahmudah (2021)	Gyvenimo įgūdžiai leidžia asmenims ir grupėms veiksmingai spręsti kasdieniame gyvenime kylančius klausimus ir problemas.

Pateiktose gyvenimo įgūdžių apibrėžtyse akcentuojama, kad šie įgūdžiai įgalina asmenį veiksmingai spręsti kasdieniame gyvenime kylančias problemas, būti savarankišku.

Bindu ir Saravanakumar (2023) gyvenimo įgūdžius klasifikuoja į kognityvinius, socialinius, emocinius bei praktinius, kurie anot autorių, suteikia ne tik galimybę prisitaikyti prie gyvenimo, bet ir gyventi kokybišką gyvenimą. Pasak Prajapati ir kt. (2017), moksliniuose šaltiniuose pateikiama įvairi gyvenimo įgūdžių klasifikacija, tačiau dažniausiai remiamasi Pasaulinės sveikatos organizacijos pateikiamais gyvenimo įgūdžiais, apimančiais savęs pažinimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, problemų sprendimo ir sprendimų priėmimo, veiksmingo bendravimo, tarpasmeninių santykių kūrimo ir bendradarbiavimo, empatijos, streso įveikimo ir emocijų valdymo įgūdžius. Šiame darbe aptariama kiekviena šių įgūdžių samprata ir paskirtis:

Savęs pažinimo įgūdžiai siejami su realia informacija, kurią vaikas turi apie save. Ši informacija atsako į klausimus kas yra vaikas, kodėl toks yra, koku jis nori būti. Savęs pažinimas psichologijoje yra informacija, kurią vaikas turi apie save. Tai apima informaciją apie jo emocinę būseną, asmenybės bruožus, santykius, elgesio modelius, nuomones, įsitikinimus, vertybes, poreikius, tikslus, pageidavimus ir socialinį identitetą (Morin ir Racy, 2021).

Kritinio mąstymo įgūdžiai siejami su vaiko gebėjimais tinkamai užduoti klausimus sau, siekiant padaryti geriausią įmanomą išvadą. Kritiškai mąstantys vaikai analizuoja informaciją iš įvairių požiūrių, kad nustatytų geriausią veiksmų planą (Martins, 2024). Anot Bindu ir Saravanakumar (2023), kai vaikas skatinamas atskirti nepatikimą informaciją nuo patikimos, kritinio mąstymo dėka ugdomas ir intelektualinės autonomijos jausmas.

Kūrybinio mąstymo įgūdžiai siejami su kūrybine veikla, kuri gali pagerinti vaiko nuotaiką ir savijautą (Drake ir Winner, 2012). Pasak Minshew (2024) kūrybinio mąstymo ugdymo svarba vaiko pažintiniam bei socialiniam-emociniam vystymuisi yra neabejotina. Bindu ir Saravanakumar (2023) priduria, kad kūrybinio mąstymo dėka ugdomas gebėjimas numatyti naujas galimybes tobulėjimo atžvilgiu.

Problemų sprendimo įgūdžiai dėka vaikams suteikiamas pagrindas veiksmingai spręsti iškilusias problemas. Šis įgūdis svarbus planuojant ir vykdant įvairias veiklas ir socialines užduotis (Gold ir kt., 2022). Pasak autorių, kuo anksčiau problemų sprendimo įgūdžiai ugdomi, tuo vaikai tampa geriau pasirengę susidurti su didesnėmis kliūtimis, kai paauga. Vaikai, kurie turi įvardintus įgūdžius, dažnu atveju yra labiau pasitikintys savimi, sėkmingi tiek asmeniniame, tiek ir akademiname gyvenime ir pasižymi didesniu produktyvumu. Pasak Milner (2023), vaikai, kurie neturi problemų sprendimo

įgūdžių, gali vengti imtis veiksmų susidūrę su problema. Jie gali nusivilti arba pasiduoti, kai kažkas atrodo pernelyg sudėtinga. Vaikai, turintys problemų sprendimo įgūdžius, tęsia darbą, kol randa atitinkamą sprendimą. Bindu ir Saravanakumar (2023) problemų sprendimo įgūdžius sieja su vaikų gebėjimu spręsti problemas iš naujų perspektyvų. Autorius pažymi, kad vaikai turintys problemų sprendimo įgūdžius yra kūrybingi mąstytojai ir gali geriau prisitaikyti prie įvairios aplinkos.

Bendravimo įgūdžiai siejami su vaiko gebėjimu komunikuoti, kurie yra vieni iš svarbiausių įgūdžių, nes atlieka svarbų vaidmenį tiek vaiko pažintiniame, socialiniame ir emociniame vystymesi. Vaikystėje bendravimas tiesiogiai veikia vaiko asmenybės vystymąsi, socialinius įgūdžius bei mokymąsi. Bendravimo įgūdžių dėka vaikai geba išreikšti mintis, jausmus, informaciją ir tuo pačiu suprasti žmones (Dogan ir Camurcu, 2025, p. 104). Bendravimo įgūdžiai ypatingai svarbūs, orientuojantis į pozityvių santykių puoselėjimą. Pastarieji neatsiejami nuo aktyvaus klausymosi, empatijos bei konfliktų sprendimo (Bindu ir Saravanakumar, 2023). Pasak autorių, vaikai, kurie pasižymi gerais bendravimo įgūdžiais gali ne tik efektyviai bendrauti vieni su kitais, bet ir tuo pačiu išvengti tarpusavio nesusipratimų. Dogan ir Camurcu (2025) akcentuoja, kad bendravimo įgūdžių dėka sudaromos galimybės daryti įtaką aplinkai, t.y.: kai vaikai pasižymi sąmoningumu, jie gali keisti ir save, ir aplinką.

Bendradarbiavimo įgūdžiai pasireiškia partneriška veikla, tarpusavio pagalba siekiant bendrų tikslų (Karuk ir kt., 2022). Raudeliūnaitė, Paigozina (2009) bendradarbiavimo įgūdžius apibūdina, kaip tarpusavio sąveikos atspindį, kuris atsiranda siekiant bendro tikslo, tarpusavio veikloje. „Bendradarbiavimo įgūdžių pagrindu laikomi darbo grupėje įgūdžiai: jie padeda asmeniui susikalbėti, dalytis savo patyrimu ir pasinaudoti kitų patyrimu, siekiant bendrojo tikslo <...> svarbiausiais veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžiais laikomi veiklos organizavimo ir veiklos rezultatų vertinimo, dalyvavimo grupės veikloje įgūdžiai“ (Raudeliūnaitė, Paigozina, 2009, p. 171). Dėl įvardintų priežasčių, svarbu dienos centruose vaikus ne tik mokyti kaip organizuoti atitinkamas veiklas ar dirbti grupėje, bet ir įsivertinti, kaip sekėsi veiklas įgyvendinti. Vaikai, kurie turi šį įgūdį gali ne tik sėkmingai planuoti savo veiklas, bet ir sėkmingai siekti užsibrėžto tikslo.

Empatijos įgūdžiai siejami su gebėjimu suprasti ir dalytis kitų jausmais, skatinant tarpusavio paramą bei draugiškus santykius (Bindu ir Saravanakumar (2023). Empatijos pagalba kuriami kokybiški santykiai tarp vaikų (Jimenez ir kt., 2020).

Streso įveikos įgūdžiai siejami su vaiko gebėjimu susidoroti su stresinėmis situacijomis. Pasak Zisopoulou ir Varvogli (2023) suaugusieji gali padėti vaikams ir paaugliams išmokyti valdyti stresą įvairiais tinkamais būdais. Jų pareiga yra padėti vaikams ugdytis streso įveikos įgūdžius.

Emocijų valdymo įgūdžiai siejami su vaiko savireguliacija. Paprastai tėvai ar globėjai atlieka svarbų vaidmenį mokant vaikus savireguliacijos, tačiau to išmokti šeimoje, kurioje tėvai stokoja socialinių įgūdžių yra sudėtinga (Herrity, 2025). Autoriaus teigimu, emocijų valdymo įgūdžių stoka apsunkina vaiko gyvenimą, todėl svarbu padėti vaikams atpažinti emocijas, jas tinkamai reikšti, įgyti emocijų valdymo būdų.

Svarbu ugdyti šiuos vaikų gyvenimo įgūdžius. Vaikas turi save pažinti, kritiškai ir kūrybiškai mąstyti, gebėti priimti sprendimus ir spręsti išskylančius sunkumus, efektyviai bendrauti ir bendradarbiauti, kurti pozityvius tarpasmeninius santykius, gebėti būti empatišku ir tinkamai valdyti emocijas.

Manocha (2023) nuomone, **higienos ir asmeninės priežiūros įgūdžiai** taip pat yra svarbūs gyvenimo įgūdžių kontekste. Šių įgūdžių mokymas nuo mažens ne tik skatina gerą sveikatą, bet ir ugdo sveikatai palankius įpročius visam gyvenimui. Sinneve ir Nicholson (2023) akcentuoja, kad svarbu ugdyti vaikų finansinio raštingumo įgūdžius, kurie yra neatsiejama gyvenimo įgūdžių dalis. Haleem ir kt. (2022) akcentuoja informacinių technologijų valdymo svarbą gyvenimo įgūdžių kontekste. Pasak Dobrotvorskajos ir Kashinos (2017) ugdant gyvenimo įgūdžius svarbu sutelkti dėmesį ir į atsparumo psichoaktyviųjų medžiagų vartojimui ugdymą, kaip svarbų sveikatai palankių įgūdžių ugdymo komponentą. Kai kurie mokslininkai aptaria, kad gyvenimo įgūdžių ugdymas apima ir lytiškumo ugdymą (Leung ir kt., 2019).

Gyvenimo įgūdžių bendrojoje ugdymo programoje (2023) taip pat akcentuojama savęs pažinimo, asmeninių tobulėjimo tikslų kėlimo ir jų siekimo, bendravimo ir bendradarbiavimo, problemų sprendimo, sveikatai palankių įgūdžių ugdymo svarba. Toliau darbe pateikiami trumpi šių įgūdžių apibūdinimai:

Savęs pažinimas apima gebėjimą atpažinti, įvardinti ir valdyti savo emocijas, elgesį bei nerimo ir streso įveikos metodų taikymą.

Asmeninių tobulėjimo tikslų kėlimo ir jų pasiekimo atveju, stebimi, tiriami ir plėtojami asmeniniai pomėgiai, savybės, talentai, įgūdžiai bei gebėjimai. Išsikeliami tiek asmeniniai, tiek ir akademiniai tikslai, planuojami atitinkami žingsniai kaip užsibrėžtų tikslų pasiekti (Darling – Hammond ir Cool – Harvey (2018).

Kalbant apie gyvenimo įgūdžius, susijusius su bendravimu, bendradarbiavimu ir problemų sprendimu, ypač svarbūs įtraukaus elgesio įgūdžiai - gebėjimas dirbti ir bendradarbiauti įvairiose grupėse. Tai pat akcentuojamas kitų žmonių pomėgių, talentų, tam tikrų savybių ir gebėjimų atpažinimas, gebėjimas konstruktyviai spręsti nesutarimus, taikyti konfliktų valdymo strategijas (Newman ir Butcher, 2021).

Sveikatai palankių įgūdžių ugdymo atveju orientuojamasi į saugaus, atsakingo elgesio, padedančio saugoti savo ir kitų sveikatą, gyvybę, ugdymą.

Apibendrinant galima teigti, kad gyvenimo įgūdžiai siejami su asmens gebėjimu gyventi savarankiškai. Nors moksliniuose šaltiniuose pateikiama įvairi gyvenimo įgūdžių klasifikacija, tačiau akcentuojama, kad svarbu ugdyti vaikų savęs pažinimo, bendravimo ir bendradarbiavimo, empatijos, problemų sprendimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, streso ir emocijų valdymo, sveikatai palankius įgūdžius.

1.2. Veiksniai, turintys įtakos gyvenimo įgūdžių ugdymui

Vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymas vyksta jam sąveikaujant su įvairiomis socialinės aplinkos sistemomis. Šios sąveikos pobūdis priklauso tiek nuo asmens individualių savybių, jo turimo potencialo (vertybių, požiūrių, poreikių, interesų), tiek nuo socialinės aplinkos sąlygų. Visavertė socialinė aplinka yra vienas iš svarbiausių vaiko visapusiškos raidos veiksnių (DeJaeghere ir Graham, 2022). Newman, Butcher (2021) teigimu, gyvenimo įgūdžių ugdymas yra neatsiejamas nuo visavertės vaiko aplinkos apimančios: šeimą, mokyklą, bendraamžių grupes bei kitas socialinės sąveikos erdves. Moksliniai tyrimai rodo, kad vaikai, augantys šeimose, patiriančiose socialinių sunkumų, dažnu atveju susiduria su skurdu, neigiamu bendraamžių poveikiu, šeimos palaikymo trūkumu, socialine atskirtimi (Foster ir kt., 2017). Hidalgo ir kt. (2018) pažymi, kad tokiais atvejais yra ribojamos vaikų galimybės ugdyti gyvenimui svarbius įgūdžius bei didėja elgesio ir emocinių sunkumų atsiradimo rizika. Saugios, palaikančios bei tinkamai organizuotos aplinkos kūrimas gali tapti lemiamu veiksnium, padedančiu vaikui plėtoti gyvenimo įgūdžius ir taikyti kasdienėje veikloje.

Reikšmingas vaidmuo tenka ir pozityvioms jaunimo raidos programoms. Šios programos orientuotos ne tik į vaikų galimybę įgyti socialinius įgūdžius, bet ir priklausymo jausmo patyrimą, pozityvių santykių su bendraamžiais ir suaugusiais užmezgimą. Remiantis tyrimais, nustatyta, kad vaikų dalyvavimas pastarosiose veiklose, koncentruotas į atsakomybės, savikontrolės, iniciatyvumo lavinimą ir gebėjimą bendradarbiauti bei spręsti iškylančias problemas (McDonough ir kt., 2017).

Visavertės aplinkos svarba reiškiasi ne tik ugdymo turiniu, bet ir kuriama emocine atmosfera. Kai vyrauja emocinis komfortas, t.y.: kai vaikai jaučiasi priimami, išgirsti, įtraukti, jie aktyviau dalyvauja siūlomose veiklose ir lengviau perima siūlomas vertybes bei įgūdžius. Aplinkoje, kurioje sudaromos palankios sąlygos savarankiškam veikimui, kuriai būdinga aiški struktūra, dėmesys sutelkiamas į

palaikymą, sukuria prielaidas ne tik gyvenimo įgūdžių ugdymui, bet ir pastarųjų pritaikymui kituose kontekstuose – šeimoje, mokykloje ar bendraamžių grupėje. (Newman ir Butcher, 2021).

Šeima yra vienas iš svarbiausių mikroaplinkos veiksnių ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius, rengiant jį savarankiškam gyvenimui. Pasak Burkhardt ir kt. (2023) šilti ir palaikantys tėvų santykiai su vaiku itin reikšmingi, nes veikia vaiko emocinius, socialinius įgūdžius, akademinius pasiekimus, tiek kognityvinį vystymąsi. Individualios priežiūros trūkumo atveju, kyla grėsmė vaiko vystymuisi ir sveikatai. Šeimos skirtas laikas, energija bei meilė į vaiko vystymąsi per įvairias veiklas, kaip pvz.: aktyvų laisvalaikį, sportą, skaitymą, prasmingus pokalbius, užtikrina harmoningą vaiko raidą (Singh, 2023). Anot Awadhiya (2019), aplinka, kurioje gyvena vaikas turi didelę įtaką jo tolimesniam vystymuisi. Autoriaus teigimu, tinkamai auklėtas vaikas turi palankesnes galimybes pasiekti geresnius rezultatus už vaiką, kuris patyrė nepriežiūrą. Šeimos vaidmuo, ypač kasdienė vaikų patirtis namų aplinkoje, tėvų įsitraukimas, palaikymas, aiškos elgesio ribos ir pozityvus bendravimas sudaro prielaidas formuoti savarankiškumo, atsakomybės bei emocijų valdymo įgūdžiams (Setiowati ir kt., 2025). Reikšmingą poveikį gyvenimo įgūdžių ugdymui turi ir dalyvavimas turiningo laisvalaikio veiklose, tiek namuose, tiek už jų ribų. Vaikų įsitraukimas į neformaliojo ugdymo veiklas (sportą, meną, būrelius, savanorystę) skatina iniciatyvumą, komandinį darbą, laiko planavimo ir problemų sprendimo gebėjimus. Tokios veiklos papildo formalųjį ugdymą ir sudaro galimybes praktiniam gyvenimo įgūdžių taikymui realiose situacijose (Masiliauskienė, Griškutė, 2010).

Itin reikšmingas emocinis namų klimatas, kai vyrauja ne tik šilti tarpasmeniniai santykiai, bet ir jaučiamas stabilumas bei sugebama konstruktyviai spręsti konfliktines situacijas. Tai itin svarbu, kai siekiamas efektyvus vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymas ir jo kognityvinės bei emocinės gerovės užtikrinimas (Kean, 2005). Priešingu atveju, kai vaiko namų aplinka priešiška, ji sukelia ilgalaikį stresą vaikui (Luby ir kt., 2013).

Kalbant apie vaikų tarpusavio santykius su bendraamžiais, šie taip pat atlieka itin reikšmingą vaidmenį vaikų vystymosi procese. Geri bendravimo su bendraamžiais įgūdžiai gali prisidėti prie vaikų pozityvumo skatinimo bei teigiamų asmenybės savybių formavimosi (Chen, 2024). Autorius pažymi, kad vaikai tarpusavyje bendraudami turi daugialypes galimybes ugdytis įvairius socialinius įgūdžius. Vaikai su savo bendraamžiais diskutuoja, aptaria ne tik įvairias temas, bet ir drauge ieško problemų sprendimo būdų, mokosi padėti vieni kitiems, tarpusavyje tartis, bendradarbiauti siekiant bendo tikslo. Gerų bei stabilių santykių su bendraamžiais dėka vaikai jaučia pasitenkinimą, malonumą ir saugumo jausmą. Esant teigiamoms emocijoms bei patirtims ne tik stiprėja vaikų sąmoningumas, bet ir ugdomas jų teigiamas elgesys (Chen, 2024).

Itin reikšmingas aspektas yra susijęs ir su pedagogų gebėjimu atpažinti ir mažinti aplinkos veiksnius, darančius neigiamą poveikį mokiniams. Siekiant sėkmingo vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo mokykloje turi būti užtikrinamas vaikų emocinis saugumas bei suteikiama individualizuota parama vaikams, patiriantiems įvairius socialinės rizikos veiksnius tiek namų, tiek kitose aplinkose (Crosby ir kt., 2018). Gimbert ir kt. (2021) priduria, kad vienas svarbiausių veiksnių yra mokyklos aplinka, kurioje kryptingai ugdomi bendravimo, bendradarbiavimo, savireguliacijos, atsakomybės ir sprendimų priėmimo įgūdžiai. Mokykloje taikomi ugdymo metodai, pedagogų požiūris bei tarpasmeniniai santykiai daro tiesioginę įtaką mokinių gebėjimui prisitaikyti prie socialinės aplinkos ir spręsti kasdienes situacijas (Dobbie, Fryer, 2011).

Kultūrinio kapitalo reikšmė taip pat turi didelę reikšmę vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymo atžvilgiu, nes kultūrinis kapitalo formavimas susijęs ne tik su kultūrinių patirčių plėtra ar vertybinių nuostatų formavimu, bet ir atitinkamų pažintinių, socialinių gebėjimų stiprinimu (Ponce-Delgado ir kt., 2024). Autoriai atkreipia dėmesį į muziejų lankymą, dalyvavimą popamokinėse veiklose, susijusiose su kūrybine, menine, socialinėmis ar pilietinėmis veiklomis, sportą, nes tai ne tik padeda plėsti vaikų kultūrinį akiratį, didina vaikų kultūrinių kompetencijų augimą, bet ir ugdo kūrybiškumą, pastarųjų kritinį mąstymą, saviraišką ir kūrybiškumą (Ponce-Delgado ir kt., 2024).

Anot Beghetto (2021) kūrybiškumas itin reikšmingas siekiant prisitaikyti prie sparčiai kintančios aplinkos, esant neapibrėžtumui. Runco (2023) akcentuoja, kad ypatingas dėmesys turi būti skiriamas vaikų kūrybiškumo skatinimui, nes pastarasis nyksta dėl itin dažno dirbtinio intelekto naudojimo kasdienėse veiklose. Dėl to, itin svarbu skatinti vaikų kūrybinę patirtį, stiprinančią gyvenimo įgūdžius.

Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo kontekste itin svarbu, kad dienos centrų ir mokyklų tarpusavio bendradarbiavimas būtų kryptingas, kai sudaromos sąlygos užtikrinti ugdymo tęstinumą ir popamokiniuose užsiėmimuose. Vienas iš sėkmingų pavyzdžių Jungtinėse Amerikos valstijose (toliau – JAV) įkurta organizacija pavadinimu „Harlem Children’s Zone“, kurios tikslas orientuotas į vientisos paramos programos sukūrimą, apimančią tiek popamokinius užsiėmimus, prieigą prie atitinkamų technologijų, tiek ir bendras veiklas, kurių dėka socialiai remtini mokiniai turi galimybę ne tik užsiimti norimomis popamokinėmis veiklomis ar pagilinti žinias diferencijuoto ugdymo dėka, bet ir įveikti sistemines kliūtis, atsiradusias dėl šeimos socialinio, ekonominio statuso (Ker ir Dyson, 2014).

Ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius, tokie veiksniai, kaip: šeima, mokyklos aplinka, dalyvavimas popamokinėse ir kitose įvairiose turiningose laisvalaikio veiklose yra tarpusavyje susiję. Pastarųjų veiksnių visumos dėka, sudaromos palankios sąlygos formuoti tiek praktiniams, socialiniams, tiek ir emociniams įgūdžiams (Klokmanienė ir kt. 2020).

Apibendrinant, galima teigti, kad tiek tėvai, tiek ir mokytojai bei bendraamžiai atlieka svarbius vaidmenis ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius. Tėvų auklėjimo stilius, saugi ir palaikanti namų aplinka, vaikų ir tėvų tarpusavio sąveika itin reikšmingi gyvenimo įgūdžių ugdyme, kurį galima apibrėžti daugialypiu procesu. Šeimos emocinio palaikymo, saugios aplinkos užtikrinimo bei tėvų įsitraukimo į vaiko turiningą laisvalaikį tiek namuose, tiek įvairiose neformaliose veiklose dėka, sudaromas gyvenimo įgūdžių, savarankiškumo bei atsakomybės ugdymo pagrindas. Kalbant apie bendravimą, bendradarbiavimą su bendraamžiais, skatinama ne tik tam tikra socialinė patirtis, bet ir tarpasmeninių santykių, empatijos įgūdžių ugdymo plėtra. Neformali ugdymo veikla papildo formalųjį ugdymą, sudarant galimybes ne tik išbandyti, bet ir formuoti savo gebėjimus įvairiose veiklose, juos perkeliant į įprastinę kasdienę praktiką. Visavertės, palaikančios bei socialiai įtraukios aplinkos dėka užtikrinama vaikų gyvenimo įgūdžių plėtra ir efektyvi socialinė įtrauktis. Dėl ko, tai galima įvardinti vienu iš gyvenimo įgūdžių ugdymo kertinių veiksmų.

1.3. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybės dienos centruose

Vaiko teisių apsauga ir gerovės sistema turi būti orientuotos į vaiką, nes vaikai – svarbi mūsų visuomenės dalis. Pasak Tamutienės (2018) tinkamiausia vieta vaikui augti ir ugdytis – šeima, tačiau kai kuriais atvejais tėvams reikalinga pagalba ugdant savo vaiką. Labai svarbu, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios prievartos ir užtikrinti geriausi vaiko interesai.

Vaiko gerovės 2022–2026 metų veiksmų plane (2022) pabrėžiama, kad siekiant vaiko gerovės reikia ypatingą dėmesį skirti pažeidžiamiausiems vaikams, gerinant paslaugų ir pagalbos priemonių prieinamumą vaikams ir jų šeimoms. Pabrėžiama, kad svarbu plėtoti vaiko dienos priežiūros ir ugdymo paslaugas stiprinant vaikų dienos centrų veiklą. Tamutienės (2020) teigimu, vaikų dienos centrų paskirtis – teikti paslaugas vaikams augantiems socialiai remtinose ar kitokių sunkumų turinčiose šeimose.

Socialinių paslaugų kataloge (2006, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2024 07 01), vaikų dienos centras apibūdinamas kaip socialinę priežiūrą dienos metu teikianti socialinių paslaugų įstaiga, kurios užduotis – teikti dienos globos, užimtumo, laisvalaikio organizavimo paslaugas vaikams. Vienas iš svarbių vaikų dienos centrų uždavinių - ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Lietuvoje pirmieji vaikų dienos centrai pradėti steigti nuo 1996 metų. Šiuo metu, 58 savivaldybėse veikia 518 akredituotų vaikų dienos centrų. Nuo 2021 metų iš valstybės biudžeto finansuojami tie vaikų dienos centrai, kurie teikia akredituotą vaikų dienos socialinę priežiūrą ne mažiau nei 10 vaikų, kuriems nustatytas šios paslaugos

poreikis. Pirmoje lentelėje pateikiama kiek lėšų nuo 2025 m. yra skiriama nevyriausybinių organizacijų ir biudžetinių įstaigų akredituotas paslaugas teikiantiems vaikų dienos centrams.

1 lentelė. **2025 m. nevyriausybinių organizacijų ir biudžetinių įstaigų akredituotas paslaugas teikiantiems vaikų dienos centrams skiriamos lėšos**

Vaikų skaičius	NVO dienos centrai	Biudžetinių įstaigų dienos centrai
10 – 15	18 900 Eur.	7 600 Eur.
16 – 25	19 700 Eur.	7 900 Eur.
26 – 35	20 700 Eur.	8 300 Eur.
36 – 45	21 700 Eur.	8 800 Eur.
46 ir daugiau	22 700 Eur.	9 300 Eur.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiamais duomenimis šios ministerijos tinklalapyje (<https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos-1/vaiku-dienos-centrams-paskirstyta-beveik-93-mln-euru/>)

Valstybės biudžeto lėšos gali būti naudojamos išlaidoms, susijusioms su akredituotos vaikų dienos socialinės priežiūros organizavimu ir teikimu, finansuoti (išskyrus išlaidas ilgalaikiam materialiajam turtui įsigyti).

Remiantis organizacijos „Gelbėkit vaikus“ teikiamais duomenimis, vaikų dienos centrų teikiamos paslaugos pateikiamos 2 lentelėje.

2 lentelė. **Vaikų dienos centruose teikiamos paslaugos ir jų esmė**

Paslauga	Paslaugos esmė
Gyvenimo įgūdžių ugdymas	Stiprinami vaikų socialiniai, sveikos gyvensenos, asmens higienos ir kiti kasdienybėje būtini įgūdžiai.
Emocinis palaikymas	Padedama vaikams įveikti išskylančius sunkumus, mokoma suprasti savo jausmus, tinkamai valdyti emocijas.
Kai kuriuose dienos centruose teikiamas nemokamas maitinimas	Po pamokų į dienos centrus atėję vaikai valgo nemokamus pietus, o pagal poreikį, prieš keliaujant į namus, ir pavakarius. Dažniausiai, tačiau ne visuose centruose, nemokamas maitinimas teikiamas Savivaldybės arba Nevyriausybinių organizacijų valdomose dienos centruose.
Pagalba ruošiant namų darbus	Dalis vaikų laiko, praleidžiamo dienos centre, yra skiriama mokymuisi bei namų darbų ruošimui.
Laisvalaikio organizavimas	Kasdien organizuojami įvairūs užsiėmimai vaikams, o esant galimybei, vykstama į nemokamas ekskursijas ar stovyklas.
Informavimas, konsultavimas ir tarpininkavimas	Informuojami vaikai ir jų šeimos apie galimus paramos būdus, bendradarbiaujama su kitomis įstaigomis siekiant užtikrinti, kad vaikui būtų suteikiama visa reikiama pagalba.

Materialinė pagalba	Pagal galimybes, centrus lankantiems vaikams suteikiamos nemokamos mokymosi priemonės bei kiti kasdien reikalingi daiktai: asmens higienos priemonės, avalynė, drabužiai, laisvalaikio reikmenys. Žinoma, ne visi centrai gali suteikti viską, dažniausiai užtikrinami bent baziniai poreikiai.
---------------------	---

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis organizacijos „Gelbėkit vaikus“ teikiama informacija.
<https://gelbekitvaikus.lt/ka-mes-veikiame/vaiku-dienos-centrai/>.

Pagrindinė vaikų dienos centrų užduotis – ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Vaikai mokosi pasitikėjimo savimi ir kitais, susitarimų, savireguliacijos, savisaugos ir kitų įgūdžių. Dienos centruose vaikai sulaukia emocinio palaikymo, gauna nemokamą maitinimą. Čia teikiama pagalba ruošiant namų darbus, organizuojamas vaikų laisvalaikis. Vaikai ir jų šeimos informuojami apie galimus paramos būdus. Šeimoms teikiama materialinė pagalba (Rimkuvienė ir kt. (2021).

Masiliauskienė ir Griškutė (2010) pateikia vaikų dienos centruose teikiamos pagalbos modelį (žr. 1 pav.).

Edukacinis kontekstas	Sociokultūrinis kontekstas	Materialinis kontekstas
Ugdomas noras mokytis, ugdomi laiko planavimo ir organizavimo įgūdžiai. Vaikai mokomi buities darbų, ugdomi higienos, socialiniai įgūdžiai ir kiti gyvenimo įgūdžiai.	Ekskursijos, išvykos, stovyklavimai, spektakliai ir t.t.	Suteikiamas maitinimas, galimybė maisto pasiimti į namus. Aprūpinimas būtiniausiomis priemonėmis – drabužiai, avalynė, higienos priemonės.

1 pav. Vaikų dienos centrų teikiamos pagalbos modelis

Šaltinis. Sudaryta darbo autorės, remiantis Masiliauskienė, Griškutė (2010)

Kaip iliustruojama 1 pav., vaikų dienos centrų vaidmuo, teikiant kompleksinę pagalbą juos lankantiems vaikams, itin svarbus. Anot Masiliauskienės, Griškutės (2010), empirinių tyrimų dėka nustatyta, kad pastarųjų centrų veikla orientuota į tris esminius pagalbos kontekstus: edukacinį, sociokultūrinį bei materialinį. Kiekvienu iš šių atveju orientuojamasi į skirtingus vaiko poreikių tenkinimus, bet drauge sudaroma vientisa pagalbos sistema.

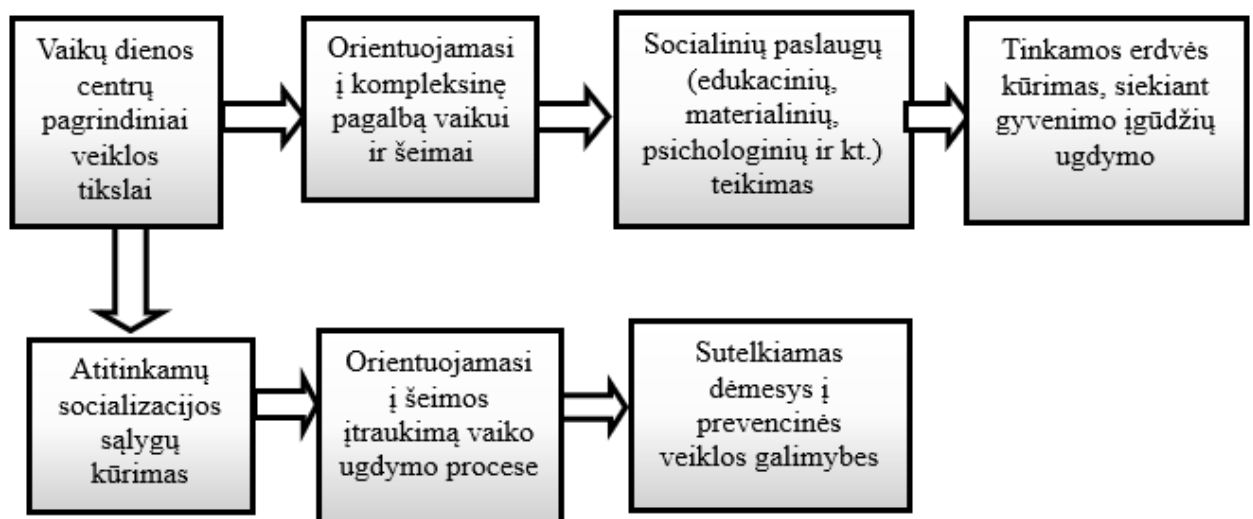
Anot autorių, edukacinis kontekstas siejamas su vaikų motyvacijos mokytis skatinimu ir stiprinimu, jų savirealizacija, kasdienio gyvenimo įgūdžių palaikymu ir ugdymu. Kalbant apie vaikų dienos centrų veiklas, pamokų ruošą atlieka svarbų vaidmenį, nes padeda kompensuoti šeimos aplinkoje trūkstamą tėvų paramą. Taip pat sutelkiamas dėmesys į užsiėmimų organizavimą, kurių pagalba lavinami

vaikų praktiniai įgūdžiai. Vaikai mokomi buities darbų, ugdomi higienos, socialiniai, veiklos planavimo, organizavimo, prasmingo laisvalaikio leidimo įgūdžiai.

Kaip Masiliauskienė, Griškutė (2010) pažymi, kalbant apie sociokultūrinį kontekstą, orientuojamasi į šias sritis: vaikų socializaciją, emocinę paramą ir bendravimo įgūdžių formavimą. Dienos centrų aplinkoje sutelkiamas dėmesys į tinkamų sąlygų sudarymą ugdyti tarpasmeninio bendravimo įgūdžius, stiprinti savivertę bei patirti bendruomeniškumo jausmą. Veiklų, orientuotų į psichologinę paramą, kasdienį gyvenimo įgūdžių ugdymą, laisvalaikio organizavimą dėka, vaikai išmoksta konstruktyviai spręsti kasdienės socialines situacijas, įgyja saugumo jausmą ir kuria pozityvų santykį su aplinka.

Kaip autoriai teigia, materialinis kontekstas yra neatsiejamas nuo esminių vaiko poreikių užtikrinimo, kaip: maitinimo suteikimas, galimybių sudarymas pasirūpinti higiena, užsiėmimų, padedančių vaikams įgyti kasdienes gyvenimo įgūdžius, organizavimas. Tokia pagalba itin reikšminga vaikams iš šeimų, patiriančių socialinės rizikos veiksnius, nes kompensuoja materialinį stygių šeimos aplinkoje ir padeda užtikrinti visapusišką vaiko funkcionavimą.

Pasak Klokmanienės ir kt. (2021), Masiliauskienės ir Griškutės (2010) vaikų dienos centrų veikla orientuota į paslaugų suteikimą, užtikrinant esminių vaiko asmenybės poreikių patenkinimą tais atvejais, kai vaiko šeima pastarųjų nėra pajėgi patenkinti. Vaikų dienos centruose atsiveria kelios pagrindinės gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybės: vaikų dienos centrų veiklos tikslai nukreipti į gyvenimo įgūdžių ugdymą, atitinkamų socializacijos sąlygų kūrimą, šeimos įtraukimą į vaiko ugdymo procesą, sutelkiamas dėmesys į prevencines veiklos galimybes, orientuojamasi į kompleksinę pagalbą vaikui ir šeimai, socialinių paslaugų teikimą bei tinkamos erdvės kūrimą (2 pav.).

2 pav. Gyvenimo įgūdžių ugdymo struktūra dienos centruose

Šaltinis. Sudaryta darbo autorės, remiantis Klokmaniene ir kt. (2021), Masiliauskiene ir Griškute (2010)

Kompleksinės pagalbos vaikui ir šeimai sukuriamos prielaidos, susijusios su socialinės rizikos veiksnių mažinimu, vaikų emocinės gerovės bei tėvų atsakomybės už vaikų ugdymą stiprinimą. Gyvenimo įgūdžių ugdymo erdvės pagalba sudaromos palankios sąlygos koncentruotis į bendravimo, savikontrolės, bendradarbiavimo, atsakomybės ir kitų socialinių bei asmeninių įgūdžių lavinimą (Klokmanienė ir kt., 2021, Masiliauskiene ir Griškute, 2010).

Autoriai atkreipia dėmesį į tai, kad sekanti svarbi kryptis susijusi su socializacijos sąlygų kūrimu, kai užtikrinamos vaikų galimybės ugdyti tarpusavio santykius saugioje aplinkoje, efektyviai įsitraukti į bendruomeninę veiklą ir tuo pačiu sustiprinti priklausymo grupei jausmą.

Prevencinės veiklos galimybių atveju, mažinamas rizikingas elgesys susijęs su psichoaktyvių medžiagų vartojimu, nusikalstamo elgesio pasireiškimu bei formuojami sveikesni gyvenimo būdo pasirinkimai. Be to, itin svarbus ir darbas su šeima, nes bendradarbiavimo su vaiko tėvais/globėjais pagalba užtikrinamas nuoseklus vaiko ugdymo procesas, ne tik leidžiantis suderinti dienos centro veiklas su šeimos aplinka, bet ir sustiprinantis vaiko galimybes įsitvirtinti visuomenėje (Klokmanienė ir kt., 2021, Masiliauskiene ir Griškute, 2010).

Apibendrinus, galima daryti išvadą, kad edukacinė, sociokultūrinė, materialinė pagalba sąveikauja tarpusavyje, sudarydamos vientisą sistemą, kuri orientuota ne tik į vaiko kasdinių poreikių užtikrinimą, bet ir prielaidų sudarymą jo asmeniniam augimui ir sėkmingai socialinei įtraukčiai.

Hanafi (2015) teigimu, vaikų dienos centrų aplinka itin svarbi dėl socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymo reikšmės, nes pastarojoje sutelkiamas dėmesys į antrinės socializacijos proceso vykdymą, suteikiantį vaikams galimybę perimti ir laikytis visuomenėje vyraujančių vertybių bei normų ir mokytis praktinių įgūdžių, kurie neatsiejami nuo vaiko kasdienio gyvenimo rutinos. Dienos centruose vaikai patenka į įvairias socialines situacijas, kurių pagalba ugdomi tarpusavio bendravimo, bendradarbiavimo bei konfliktų sprendimo ir savarankiškumo įgūdžiai.

Newman ir Butcher (2021) atkreipia dėmesį į socialinio darbuotojo ir vaiko tarpusavio sąveikos svarbą, kai kuriama palanki aplinka, skatinanti konstruktyvių tarpasmeninių santykių formavimąsi. Tačiau vaikai, augantys šeimose, patiriančiose socialinės rizikos veiksnius, dažnu atveju susiduria su sunkumais, bendraujant su savo bendraamžiais. Tokia situacija susiklosto dėl to, kad vaikai negeba užmegzti draugiškų, ilgalaikių santykių ir stokoja konfliktų sprendimo įgūdžių. Šios priežastys rodo dienos centrų veiklos reikšmingumą, susijusį su vaikų ugdymu taikiai spręsti konfliktus, gebėjimu išsakyti savo argumentuotą nuomonę ir atsakingai priimti sprendimus bei kritiškai mąstyti.

Evans (2004) teigia, kad kritinio mąstymo ugdymo dėka, orientuojamasi ne tik į galimybes išmokti sąmoningai vertinti socialinę aplinką, bet ir į skirtingų perspektyvų pažinimą, tinkamų veikimo būdų pasirinkimą. Tokio ugdymo pagalba kuriama pozityvi, saugi socialinė aplinka, kurioje sprendžiamos vaikų kasdienės problemos ir sudaromos palankios sąlygos vaikams augti savarankiškiems ir atsakingiems už savo veiksmus. Taigi dienos centrų dėka, sudaromos palankios sąlygos ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius, kurie yra būtini, siekiant sėkmingos jų integracijos visuomenėje.

Apibendrinant galima teigti, kad tinkamiausia vieta vaikui augti ir ugdytis – šeima, tačiau kai kurioms šeimoms yra reikalinga pagalba. Svarbu, kad vaikas būtų apsaugotas nuo bet kokios prievartos ir būtų patenkinti pagrindiniai jo poreikiai. Vaikų dienos centrų paskirtis – teikti paslaugas vaikams augantiems, šeimose, patiriančiose socialinių sunkumų. Pagrindinė vaikų dienos centrų užduotis – ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Svarbus vaikų dienos centrų indėlis į vaiko gerovę yra įvairiapusis: materialinė pagalba vaikui ir šeimai, nemokamas maitinimas, pagalba ruošiant namų darbus, vaiko laisvalaikio organizavimas, informavimas ir tarpininkavimas, o taip pat ir emocinis jo palaikymas, vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymas.

1.4. Vaikų dienos centruose dirbančių socialinių darbuotojų vaidmuo ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius

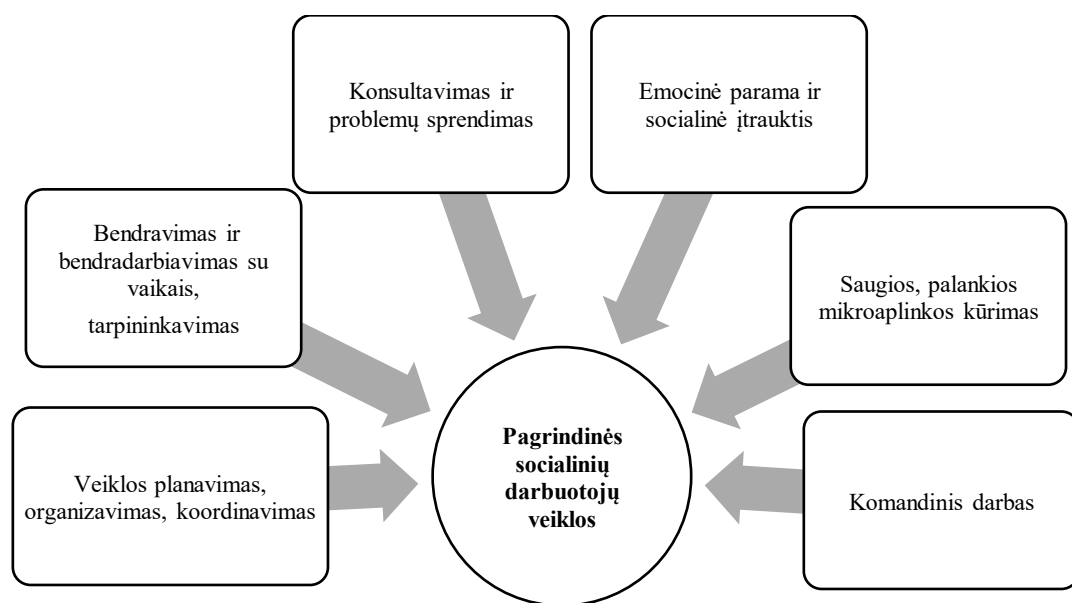
Socialiniai darbuotojai, dirbantys vaikų dienos centruose, atlieka svarbų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius. McDonough (2017) atkreipia dėmesį į tai, kad, vaikų gyvenimo įgūdžiai ugdomi per įvairias veiklas: bendras diskusijas, komandinį darbą, kūrybinius projektus ar atsakomybės pasidalijimą. Tokiu būdu socialiniai darbuotojai ne tik užtikrina vaikų užimtumą, bet ir sudaro sąlygas ugdyti komunikacijos, lyderystės, problemų sprendimo, laiko planavimo bei bendradarbiavimo įgūdžius. Vaikai, išmokę planuoti laiką, spręsti konfliktus ar bendradarbiauti centre, šiuos įgūdžius gali taikyti namuose, mokykloje ar vėliau darbo rinkoje (Cronin ir kt., 2023). Taigi, socialinių darbuotojų vaidmuo vaikų dienos centruose yra dvilypis: jie užtikrina kasdienę vaikų socializaciją bei emocinį palaikymą, tačiau kartu nukreipia veiklas į gyvenimo įgūdžių ugdymą ir jų perkėlimą į kitus gyvenimo kontekstus. Tokia praktika atitinka holistinį pagalbos vaikui modelį, kuris padedant vaikui pasirengimą savarankiškam gyvenimui (Newman, Butcher, 2021).

Socialinių darbuotojų įgytos kompetencijos daro tiesioginę įtaką ugdymo proceso kokybei. Šios srities atstovai, gebantys atliepti individualius vaiko poreikius, kurti bendradarbiavimu grįstus santykius,

taikantys patiriminio mokymosi strategijas (Vandell, 2020) efektyviau prisideda prie palankios aplinkos ugdymui kūrimo, vaikų socialinių ryšių bei savivertės stiprinimo ir gebėjimo prisitaikyti prie kasdienių gyvenimiškų situacijų. Kalbant apie socialinio darbuotojo vaidmens reikšmingumą, svarbu atkreipti dėmesį į šios profesijos atstovo gebėjimą ugdyti vaikų pasitikėjimą savimi ir gebėjimą stiprinti vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžius (Rubavičienė, 2024).

Socialiniai darbuotojai, gebantys atliepti individualius vaiko poreikius, kurti bendradarbiavimu grįstus santykius, taikantys patiriminio mokymosi strategijas (Vandell, 2020) veiksmingiau kuria vaikams palankią aplinką, padeda stiprinti jų socialinius ryšius, savivertę bei gebėjimą prisitaikyti prie kasdienių gyvenimo situacijų. Pasak mokslininkų, socialinio darbuotojo vaidmuo yra itin svarbus formuojant vaikų pasitikėjimą savimi, ugdant jų gebėjimą priimti sprendimus bei ruošiant juos savarankiškam gyvenimui visuomenėje (Rubavičienė, 2024).

Socialiniai darbuotojai, dirbantys su vaikais, atlieka daugybę vaidmenų: jie yra kasdienės veiklos organizatoriai, užsiėmimų planuotojai, ugdomosios veiklos koordinatoriai bei socializacijos proceso skatintojai (Rahim, 2024). Vaikų dienos centruose socialinių darbuotojų veikla ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius yra labai įvairi (3 pav.).

3 pav. Vaikų dienos centrų socialinių darbuotojų veiklos

Šaltinis. Sudaryta darbo autorės remiantis, Buzaityte-Kašalyniene, Liaudginaite-Zamaliene (2012), Rumšiene (2020), Klokmaniene ir kt.. (2021), Pivoriene, Sungkono (2019), Liepinskaite, Motičiene (2017).

Pagrindinės socialinių darbuotojų veiklos: planuoja, organizuoja ir koordinuoja vaikų dienos centrų teikiamų paslaugų prieinamumą.

Veiklos planavimas organizavimas ir koordinavimas. Kaip Buzaitytė-Kašalynienė, Liaudginaitė-Zamalienė (2012, p. 15) pažymi „darbo organizavimo procesas prasideda nuo darbo planavimo“. Autorės planavimą apibūdina, kaip strateginį procesą, kurio metu socialinis darbuotojas analizuoja vaiko poreikius, numato veiklos tikslus, numato priemones ir veiklos vertinimo kriterijus. Kai kalbama apie paslaugų organizavimą, orientuojamasi į atitinkamų veiklų sistemos planavimą, nukreiptą į vaiko raidą. Autorės atkreipia dėmesį į tai, kad siekiant efektyviai spręsti vaikų problemas, veiklų koordinavimas apima tiek darbų planavimą, prioritetų nustatymą bei dalijimąsi atitinkama informacija.

Bendravimas ir tarpininkavimas. Socialinio darbuotojo veiklos neatsiejamos nuo bendravimo ir bendradarbiavimo su vaikais bei tarpininkavimo, atstovavimo tiek vaiko, tiek ir jo šeimos interesams, problemų sprendimo atvejais. Anot Rumšienės (2020), Buzaitytės-Kašalynienės, Liaudginaitės-Zamalienės (2012) socialinių darbuotojų **tarpininkavimas** su atitinkamas paslaugas teikiančiomis institucijomis, kaip: Socialinės paramos arba Vaiko teisių apsaugos skyriais, seniūnais, ugdymo ar sveikatos priežiūros specialistais yra itin svarbūs, siekiant vaiko situacijos pokyčių. Dažniausiai problemos būna itin sudėtingos, kurios kyla dėl įvairių veiksnių, dėl ko reikalingas ne tik holistinis požiūris į vaiko situaciją, bet ir kompleksinė pagalba, kuri neatsiejama nuo tarpininkavimo.

Konsultavimas ir problemų sprendimas. Konsultacijų metu, pagrindinis tikslas susijęs su konkrečių vaiko problemų bei poreikių atpažinimu bei socialinių įgūdžių stiprinimu. Atpažinus poreikius bei problemas vaiko tėvai pastūmėjami ne tik pradėti kalbėtis apie tai su vaikais, bet ieškoti problemų sprendimo būdų (Liepinskaitė, Motičienė, 2017).

Emocinė parama ir socialinė įtrauktis. Vaikų dienos centre dirbantis socialinis darbuotojas teikia vaikams nuolatinę emocinę paramą, padeda jiems atpažinti savo jausmus, įveikti patiriamus sunkumus ir kuria saugius santykius, kurie būtini vaiko įgalinimui. Emocinės paramos procesas grindžiamas pagarbiu ir partnerišku ryšiu tarp darbuotojo ir vaiko – vaikas matomas kaip aktyvus savo pokyčių dalyvis, o ne pasyvus paslaugų gavėjas (Pivorienė, Sungkono, 2019).

Socialinė įtrauktis pasireiškia tuo, kad socialinis darbuotojas padeda vaikui dalyvauti grupinėse veiklose, skatinti bendravimą su bendraamžiais, ugdyti socialinius įgūdžius. Remiantis tyrimais apie dienos centrų praktiką, efektyvus įgalinimas pasiekiamas įtraukiant visą vaiko aplinką. Kai skirtingi aplinkos suaugusieji palaiko vaiko galimybes ir tikėjimą savimi, tai sustiprina jo motyvaciją bei savivertę, o vaikas geba pasiekti realių mokymosi bei elgesio pokyčių (Liepinskaitė, Motičienė, 2017).

Saugios mikroaplinkos kūrimas. Vaikų dienos centruose socialinis darbuotojas atsakingas už tai, kad vaikai kasdienėje veikloje jaustųsi saugūs – tiek fiziškai, tiek emociškai (Klokmanienė ir kt., 2021). Saugios mikroaplinkos kūrimas apima: aiškias ir vaikui suprantamas taisykles; pagarbų

bendravimą; patyčių prevenciją; pozityvių santykių tarp vaikų skatinimą; nuoseklų reagavimą į konfliktines situacijas. Tokioje aplinkoje vaikai drąsiau bando naujus dalykus, labiau atsiskleidžia, mokosi atsakingo elgesio, o svarbiausia – pradeda jaustis priklausantys bendruomenei. Saugumo jausmas yra būtina sąlyga tam, kad vaikas būtų įgalinamas tikėti savimi ir priimti pokyčius (Muller, Hasell, 2021).

Komandinis darbas. Vaikų dienos centro veikla visada grindžiama komandiniu darbu. Socialinis darbuotojas bendradarbiauja su vaiku dienos centro kolegomis, tėvais, mokytojais, kitų institucijų specialistais (seniūnija, psichikos sveikatos centru, medikais, policija, kitais socialinių paslaugų skyriais). Tyrimai rodo, kad dauguma socialinių problemų yra kompleksinės, todėl individualus darbas dažnai nepakankamas – būtina kitų specialistų pagalba. Dirbant komandoje galima išvengti standartinių ir neefektyvių sprendimų, nes kiekvienas specialistas prisideda savo žiniomis, o sprendimai priimami įvertinus skirtingas perspektyvas (Žibera, 2021). Efektyvus tarpdalykinis bendradarbiavimas leidžia siekti bendro tikslo – vaiko gerovės ir ilgalaikių pokyčių jo aplinkoje. Kai visi dalyvaujantys pagalbos procese laikosi bendros krypties, dalijasi informacija ir atsakomybe, pasiekiami geriausi rezultatai (Buzaitytės-Kašalynienės, Liaudginaitės-Zamalienės, 2012).

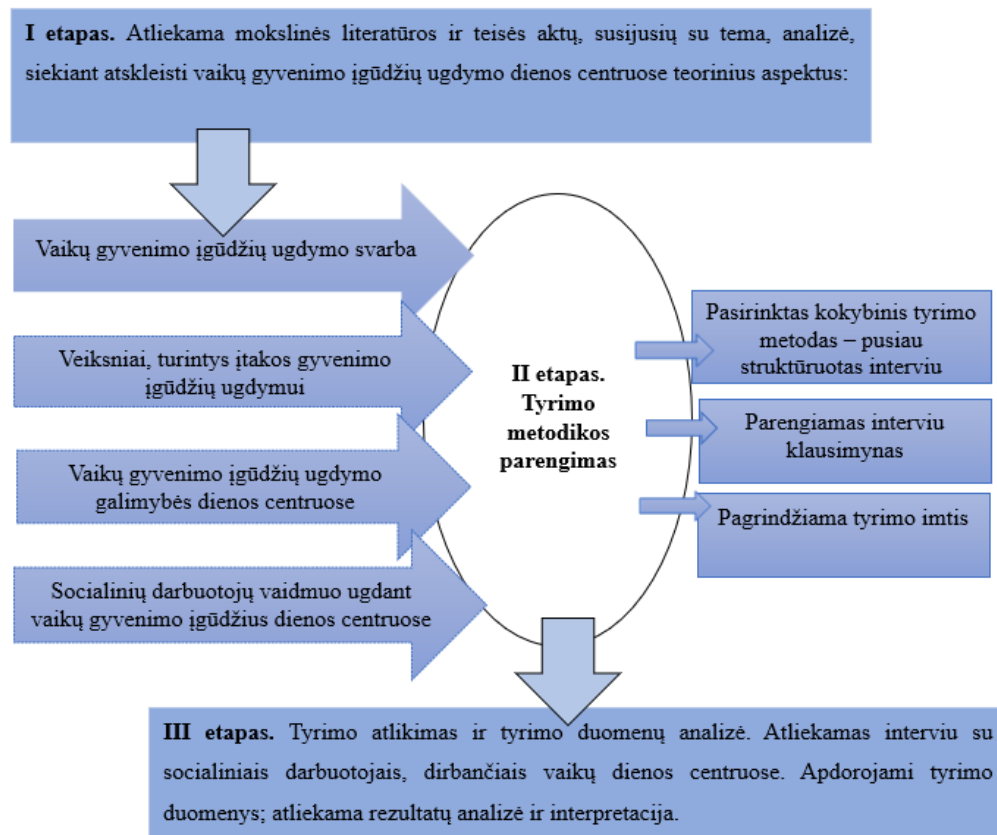
Apibendrinant galima teigti, kad vaikų dienos centruose socialiniai darbuotojai atlieka kompleksinį vaidmenį, kuris apima tiek organizacines, tiek ugdomąsias, tiek socializacijos skatinimo funkcijas. Socialiniai darbuotojai ne tik užtikrina kasdienę vaikų veiklą organizavimą, bet ir aktyviai prisideda prie jų emocinio, socialinio ir asmeninio augimo, stiprina savarankiškumą ir pasitikėjimą savimi. Profesinės socialinių darbuotojų kompetencijos ir jų vertybinės nuostatos daro tiesioginę įtaką ugdymo veiksmingumui – nuo darbuotojų gebėjimo kurti saugią ir palaikančią aplinką priklauso vaikų galimybės sėkmingai integruotis į visuomenę. Todėl socialiniai darbuotojai vaikų dienos centruose tampa ne tik ugdytojais, bet ir tarpininkais socializacijos procese, padedančiais vaikams pasirengti savarankiškam ir visaverčiam gyvenimui.

2. VAIKŲ GYVENIMO ĮGŪDŽIŲ UGDYMO DIENOS CENTRUOSE PRAKTINĖ PATIRTIS

2.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologinė prieiga. Siekiant atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose pasirinkta kokybinis tyrimo tipas. Pasak Bitino (2013), pastarojo tyrimo tipo pagalba sudaromos palankios sąlygos atskleisti subjektyvią individo patirtį bei interpretacijas apie tiriamą reiškinį. Anot Žydžiūnaitės ir Sabaliausko (2017) kokybinis tyrimas yra skirtas mažai tyrinėtų socialinių reiškinių, individų patyrimų bei išgyvenimų atskleidimui. Gaižauskaitė, Valavičienė (2016) kokybinį intervių apibrėžia kaip duomenų rinkimo metodą, kuris remiasi indukcine logika. Šio tyrimo metu orientuojamasi į interpretatyvią poziciją, kai „siekiama suprasti socialinį pasaulį tiriant, kaip jį interpretuoja jo dalyviai“ ir konstrukcionistinę požiūrį, kai „teigiama, kad socialinė realybė yra sąveikų tarp individų rezultatas, o ne atskira, socialinės sąveikos dalyviams išoriška duotybė“ (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016, p.14).

Tyrimo loginė seka. Tyrimas vykdytas pagal sudarytą tyrimo loginę seką (4 pav.).

4.pav. Tyrimo loginė seka

Šaltinis. Sudaryta darbo autorės

Pirmojo etapo metu atliekama mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė, siekiant aptarti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo svarbą bei veiksnius, turinčius įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui. Taip pat atskleisti dienos centrų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius bei socialinių darbuotojų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose.

Antrojo etapo metu rengiama tyrimo metodika. Pasirinktas kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu; parengiamas interviu klausimynas bei pagrindžiama tyrimo imtis.

Trečiojo etapo metu atliekamas interviu su socialiniais darbuotojais, dirbančiais vaikų dienos centruose. Atlikus interviu apdorojami tyrimo duomenys, atliekama rezultatų analizė ir interpretacija.

Empirinio tyrimo duomenų rinkimo metodas. Pasirenkamas pusiau struktūruotas interviu metodas. Kokybinio interviu pagrindą sudaro atviri klausimai, kurie orientuoti į kuo išsamesnius bei atviresnius atsakymus ir sudaro galimybes „surinkti giluminius, su kontekstu susietus, atvirus tyrimo dalyvių atsakymus, išreiškiančius jų požiūrius, nuomones, jausmus, žinias, patirtį“ (Gaižauskienė ir Valavičienė, 2016, p. 17).

Pusiau struktūruotas interviu yra laikomas turinčiu daugiau potencialo nei kiti interviu tipai, nes jis leidžia tyrėjams gauti išsamią informaciją ir įrodymus iš interviu dalyvių, tuo pačiu atsižvelgiant į tyrimo tikslą (Ugwu, Eze, 2022). Pusiau struktūruotas interviu pasižymi lankstumu bei pritaikomumu, nes jo kryptis yra kontroliuojama tyrėjo (Ruslin ir kt. 2022). Žydžiūnaitė ir Sabaliauskas (2017) pabrėžia, kad šio interviu metu būdinga neformali aplinka, dėl ko vyrauja laisvesnė komunikacija.

Tyrimo instrumentas. Atsižvelgiant į šiame darbe išsikeltus probleminius klausimus ir atliktą mokslinių šaltinių analizę sudaromi pusiau struktūruoto interviu klausimynas (1 priedas). Klausimyną sudaro klausimų temos/gairės susijusios su:

- vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška;
- veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai;
- veiksniais, padedantys veiksmingai ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose;
- sunkumais, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdais;

Pusiau struktūruoto interviu klausimyno pagrindimas pateikiamas 3 lentelėje.

3.lentelė. Interviu klausimyno pagrindimas

Klausimų temos/gairės	Klausimai	Pagrindimas <i>Sąsaja su teorine dalimi, moksliniais šaltiniais</i>
Vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška	1.Papasakokite, kokių gyvenimo įgūdžių vaikai, lankantys dienos centrą stokoja? 2. Kaip įvardinto/ų įgūdžio/-ių stoka reiškiasi? Pateikite pavyzdžių.	1.1, 1.2 poskyriai Bindu ir Saravanakumar (2023); Prajapati ir kt. (2017); Gold ir kt., 2022; Karuk ir kt., (2022); Jimenez ir kt., (2020); Zisopoulou ir Varvogli (2023); Dobrotvorskajos ir Kashinos (2017), Keen (2011), Foster ir kt., (2017). Hidalgo ir kt. (2018).
Veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai	3. Kas ir kaip turi įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai?	
Veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose	4. Papasakokite, kokie veiksniai ir kaip jie padeda ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius? Iliustruokite pavyzdžiais pateiktus veiksnius.	1.3, 1.4 poskyriai Newman, Butcher (2021); McDonough ir kt., (2017); Burkhardt ir kt. (2023); Singh, (2023); Awadhiya (2019); Kean (2005); Chen, (2024); Hill ir Tyson (2009), Tamutienės (2018, 2020); Masiliauskienė, Griškutė (2010) ; Klokmanienės ir kt. (2021); Keen,

Sunkumai su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai	5. Papasakokite, su kokiais sunkumais susiduriate, ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius? Pateikite pavyzdžių. 6. Kaip sprendžiate sunkumus, su kuriais susiduriate ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius? Pateikite pavyzdžių.	R. (2011); McDonough (2017)
--	--	-----------------------------

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tyrimo imtis ir tyrimo organizavimas. Pasirinktas tikslinis tyrimo dalyvių atrankos būdas. Tikslinis atrankos būdas pasak Rupšienės (2007) pasižymi tuo, kad tyrimo dalyviai atrenkami pagal tam tikrus tyrėjo nustatytus kriterijus.

Šio tyrimo dalyvių atrankos kriterijai yra šie:

- pareigybė: koncentruojamasi į socialinius darbuotojus, dirbančius vaikų dienos centruose;
- darbo stažas: darbo patirtis ne mažesnė nei 2 metai, vaikų dienos centre;
- išsilavinimas: aukštasis socialinio darbo išsilavinimas;
- darbo pobūdis: darbas tiesiogiai su vaikais.

Tyrimas atliekamas nuo 2026 - 01 - 20 iki 2026 - 02 - 03. Tyrimo metu laikytasi prisotinio principo, kai duomenys renkami kol pradeda kartotis. Tyrime dalyvavo 10 tyrimo dalyvių. Siekiant tyrimo dalyvių konfidencialumo užtikrinimo, pastarieji įvardinami kodais: (SD1, SD2, SD3, SD4, SD5, SD6, SD7, SD8, SD9, SD10). Toliau, 4 lentelėje pateikiama tyrimo dalyvių charakteristika pagal atrankos kriterijus.

4. lentelė. **Socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų dienos centruose charakteristika pagal nustatytus kriterijus**

Tyrimo dalyviams suteikti kodai	Pareigybė	Darbo stažas-patirtis dienos centre	Išsilavinimas	Darbo pobūdis
SD1	Socialinė darbuotoja	8	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD2	Socialinė darbuotoja	9	Aukštasis neuniversitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD3	Socialinė darbuotoja	10	Aukštasis neuniversitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD4	Socialinė darbuotoja	20	Aukštasis neuniversitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD5	Socialinė darbuotoja	16	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD6	Socialinė darbuotoja	4	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD7	Socialinė darbuotoja	7	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD8	Socialinė darbuotoja	7	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD9	Socialinė darbuotoja	6	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais
SD10	Socialinė darbuotoja	11	Aukštasis universitetinis	Darbas tiesiogiai su vaikais

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Tyrimė dalyvavo 10 socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų dienos centruose, esančiuose keturiuose apskrityse. Jų darbo stažas dienos centruose yra įvairus: penkių nuo 4 iki 9 metų ir penkių nuo 10 iki 20 metų.

Tyrimo etika. Tyrimo metu koncentruojamasi į interviu tyrimo etikos principų laikymąsi, kuriuos Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) išskiria kaip svarbiausius:

Pripažįstama bei gerbiama tyrimo dalyvio nepriklausomybė. Tyrimo dalyviai informuojami, kad turi teisę neatsakyti į bet kurį klausimą, arba nutraukti interviu. Prieš tyrimo atlikimą paklausiama ar jie sutinka dalyvauti tyrime ir ar sutinka, kad interviu būtų įrašomas. Tokiu būdu užtikrinama tyrimo dalyvio nepriklausomybė, laisvė atsisakyti arba sutikti dalyvauti tyrime.

Pakankamos informacijos apie tyrimą suteikimo principas realizuojamas suteikiant tyrimo dalyviui informaciją apie magistro baigiamojo darbo tyrimo tikslą.

Anonimiškumo, konfidencialumo bei privatumo užtikrinamas realizuojamas neatskleidžiant tyrimo dalyvių vardo, pavardės, įstaigos, kurioje jie dirba, o interviu metu gauti duomenys pateikiami apibendrintai. Siekiant tyrimo dalyvių konfidencialumo užtikrinimo, tyrimo dalyviai įvardinami kodais.

Tyrimo dalyvių apsauga nuo moralinės žalos realizuojama vengiant per daug asmeniškų ar jautrių klausimų. Viso interviu metu stebima tyrimo dalyvio emocinė būklė, vengiama manipuliacijos ar spaudimo, siekiant užtikrinti tyrimo dalyvių saugumą.

Tyrimo duomenų analizės metodas. Gauti tyrimo duomenys buvo analizuojami taikant kokybinę turinio analizę. Atliekant duomenų analizę, remtasi Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) nurodyta veiksmų seka:

- 1) Transkribuotų interviu tekstų daukartinis skaitymas.
- 2) Duomenų kodavimas, jų grupavimas į subkategorijas ir kategorijas.
- 3) Rezultatų aprašymas ir interpretavimas.

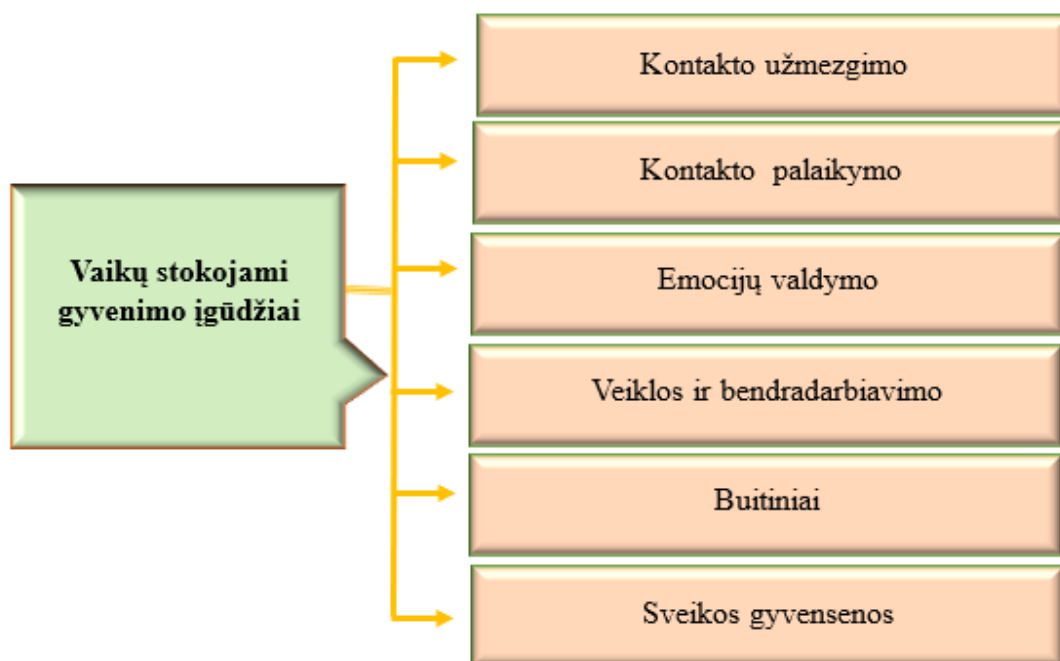
Tyrimo ribotumai.

Tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis metodas, sudarantis galimybes atskleisti tyrimo dalyvių patirtis, tačiau siekiant platesnio duomenų apibendrinimo būtų tikslinga atlikti ir kiekybinį tyrimą. Kokybinio tyrimo rezultatai atliepia konkretų laikotarpį, dėl ko ateities tyrimuose esami rezultatai gali keistis. Dėl to, būtų tikslinga šį tyrimą kartoti.

2.2. Tyrimo rezultatų analizė

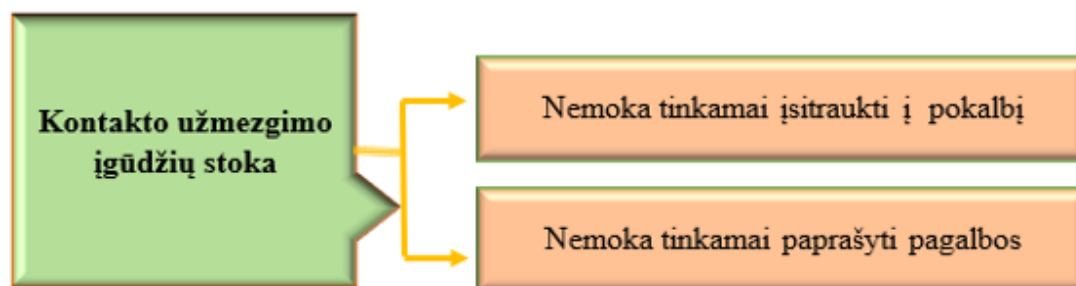
2.2.1. Vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška

Tyrimu buvo siekiama identifikuoti **vaikų, lankančių dienos centrus, stokojamus gyvenimo įgūdžius**. Atlikus tyrimo duomenų analizę išskirtos šešios kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios vaikų stokojamus gyvenimo įgūdžius: kontakto užmezgimo, kontakto palaikymo, emocijų valdymo, veiklos ir bendradarbiavimo, buitinius bei sveikos gyvensenos (5 pav., 1 lentelė 2 priede).

5 pav. Vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai

Kontakto užmezgimo įgūdžių stoka. Tyrimu nustatyta, kad vaikų kontakto užmezgimo įgūdžių stoka reiškiasi jų nemokėjimu tinkamai įsitraukti į pokalbį ir nemokėjimu tinkamai paprašyti pagalbos (6 pav., 1 lentelė 2 priede).

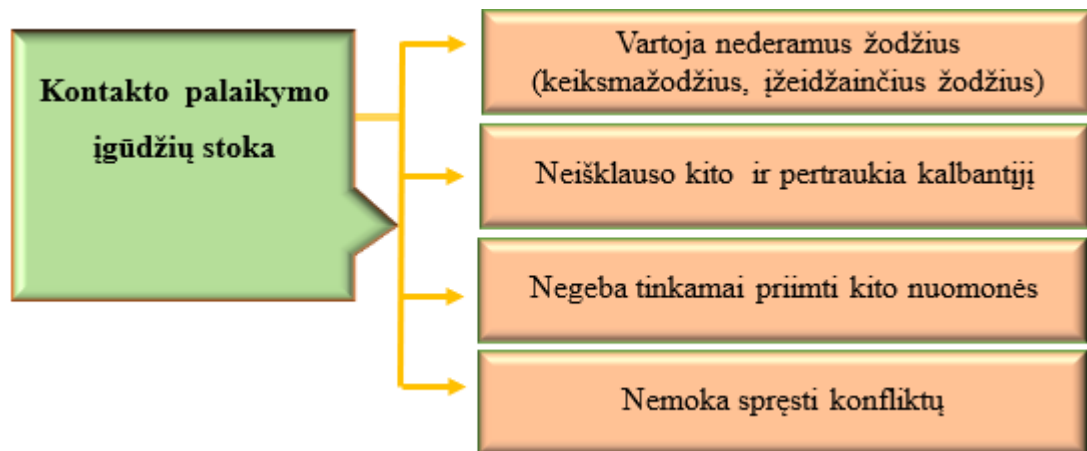

6 pav. Kontakto užmezgimo įgūdžių stoka

Tyrimo rezultatai rodo, kad kai kurie vaikai rodo iniciatyvą įsitraukti į pokalbį, bet nežino kaip tinkamai tą padaryti. Jie linkę pertraukti kalbantįjį, jo neatsiprašo: „*dažnai vaikai pribėga ir kalba kas jiems rūpi*“ (SD6), „*kai kalbame su vaikais, visada atsiranda kas įsiterpia lyg niekur nieko*“ (SD3). Be to, pasak tyrimo dalyvių „*būna atvejų, kai bandai su vaiku kalbėti, jo klausi, kaip sekėsi mokykloje, atsako gerai. Tokiais atvejais labai sunku vaiką įtraukti į pokalbį, nes ko tik paklausi visada atsakymas yra tas pats*“ (SD4). Tai rodo, kad vaikai nenoriai įsitraukia į pokalbį ir nenoriai jį palaiko.

Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikai **nemoka tinkamai paprašyti pagalbos**, ir tai reiškiasi įvairiai: „*kai reikalinga pagalba, negeba jos paprašyti ir vietoj to pyksta*“ (SD1), „*vaikui nepavyko užsidėti kepurės ir verkia, nors galėtų paprašyti mano ar draugo pagalbos*“ (SD9), „*dažnai vaikai reikalauja, o ne prašo. Sako mums, atnešk man arbatos, paduok žaislą, atidaryk. Retai pasako, gal galėtumėte, ar tiesiog ačiū*“ (SD4). Tyrimu identifikuota, kad nemokėjimas paprašyti pagalbos reiškiasi pykčiu, verkimu, reikalaujančiu elgesiu.

Kontakto palaikymo įgūdžių stoka. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaikų kontakto palaikymo įgūdžių stoka reiškiasi: *nederamų žodžių vartojimu (keiksmazodžius, įžeidžiančius žodžius), kito kalbančiojo asmens pertraukimu ir negebėjimu išklausti, negebėjimu tinkamai priimti kito nuomonės ir nemokėjimu spręsti konfliktų* (7 pav., 1 lentelė 2 priede).

7 pav. Kontakto palaikymo įgūdžių stoka

Tyrimas atskleidė, kad vaikai **vartoja nederamus žodžius (keiksmazodžius, įžeidžiančius žodžius)**: „*vaikai įžeidinėja vieni kitus, net ir mus, socialinius darbuotojus*“ (SD5), „*vaikai vartoja necenzūrinius žodžius tarpusavyje bendraudami*“ (SD1), „*dažnai pasitaiko, kad ir mus negražiai*

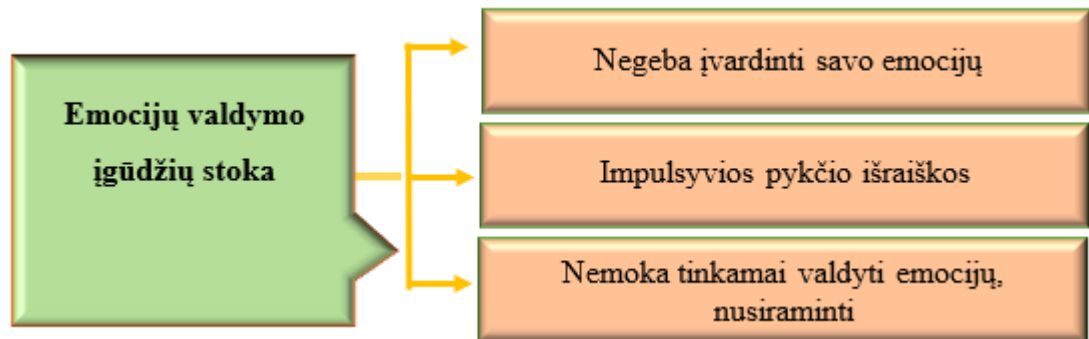
pavadina, ir savo draugus įžeidinėja, ir keikiasi“ (SD8), „vaikams sunkiai sekasi gražiai bendrauti. Yra vaikų, kurie pastoviai keikiasi“ (SD9), „net ir mažiausi vaikai labai daug keikiasi, kas akivaizdu ateina iš šeimos“ (SD4). Vaikai vartoja keiksmazodžius ne tik tarpusavyje, bet ir prie socialinių darbuotojų. Pasitaiko atvejų, kai prie darbuotojų ne tik keikiasi, bet ir juos bei kitus vaikus įžeidinėja, žemina, vartodami įžeidžiančius žodžius.

Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikai **neišklauso ir pertraukia kalbantįjį**: „vaikai negeba išlaukti savo eilės, kai reikia kalbėti grupelėse, vieni kitus pertraukinėja“ (SD5), „sunku vaikams išlaukti kol draugas ar socialinis darbuotojas užbaigs mintį ar pokalbį. Vaikai linkę pertraukinėti, negeba iki galo išklausyti draugo“ (SD1) „kai vaikai nori dalyvauti dialoge, jie dažnai pertraukinėja ne tik kitus vaikus, bet ir darbuotojus, kaip pvz.: kalbuosi su vaiku, o kitas vaikas prieina ir visiškai ne į temą pradeda garsiai kalbėti, pertraukdamas mano ir kito vaiko dialogą“ (SD2), „kai bendraujame su vaikų grupe, visada atsiranda koks vaikas ar net keli, kurie neišklauso nei manęs, nei kitų vaikų ir įsiterpia į pokalbį, o paprašius leisti pabaigti pokalbį nesupranta kodėl negali įsiterpti. Visada paaiškinu, kad reikia išlaukti kol aš ar kitas vaikas pabaigs savo mintį, o tada galima ir jam įsiterpti, bet tik pradėjus kalbėti ir vėl pertraukinėja atsakydamas, kad pamiršiu ką norėjau pasakyti jei lauksiu“ (SD4). Vaikai nesilaiko pokalbio eiliškumo, nes neišlaukia savo kalbėjimo eilės, nesulaukia kol kalbantysis užbaigs mintį, įsiterpia į jau vykstantį pokalbį, pertraukinėja kalbančius.

Tyrimu nustatyta, kad **vaikai negeba tinkamai priimti kito nuomonės**: „jei kuris vaikas pasako ne taip, kaip kitas galvoja, prasideda tarpusavio pykčiai, nes jiems sudėtinga priimti kito žmogaus nuomonę“ (SD2), „negavęs draugo sutikimo žaisti drauge, supykdamas ir pradėdavo muštis. Paklausus kodėl taip elgiasi, atsakydavo, kad jis nesutiko žaisti drauge. Vaikas nesugebėjo priimti kito vaiko atsisakymo drauge žaisti“ (SD7). Vaikų nesugebėjimas priimti kito asmens nuomonės ar atsisakymo iššaukia pyktį, fizinę agresiją – muštynes.

Tyrimo duomenys rodo, kad vaikai **nemoka spręsti konfliktų**: „konfliktų atveju, vaikai nesugeba jų taikiai išspręsti ir neretai susimuša“ (SD2), „konfliktuodami vaikai tarpusavyje vienas ant kito šaukia ir net susipyksta iki muštynių“ (SD5), „įvykus konfliktui su vaikais kalbamės, kodėl taip nutiko. Tačiau retas gali įvardinti konflikto priežastį, o ką kalbėti apie konfliktų išsprendimo galimybę“ (SD9), „dažnai konfliktai vyksta, nes vaikai atėję į dienos centrą būna pavargę, suirzę, nepavalgę, todėl jiems sunku valdyti emocijas. Sunkiai vaikams sekasi įvardinti, kodėl kilo konfliktas, nes kiekvienas nori įrodyti, kad jis teisus. Atsiranda melavimas mums“ (SD6). Tyrimu nustatyta, kad vaikų konfliktų sprendimas reiškiasi per muštynes, balso kėlimą – šaukimą, savo teisėtumo įrodinėjimą, melavimą socialiniams darbuotojams. Vaikai negeba ne tik išspręsti kilusius konfliktus, bet ir įvardinti jų priežastis.

Emocijų valdymo įgūdžių stoka. Tyrimu identifikuota, kad vaikai *negeba įvardinti savo emocijų ir jų tinkamai valdyti, nusiraminti, reiškiasi impulsyvios pykčio išraiškos*. (8 pav. 1 lentelė 2 priede).

8 pav. Emocijų valdymo įgūdžių stoka

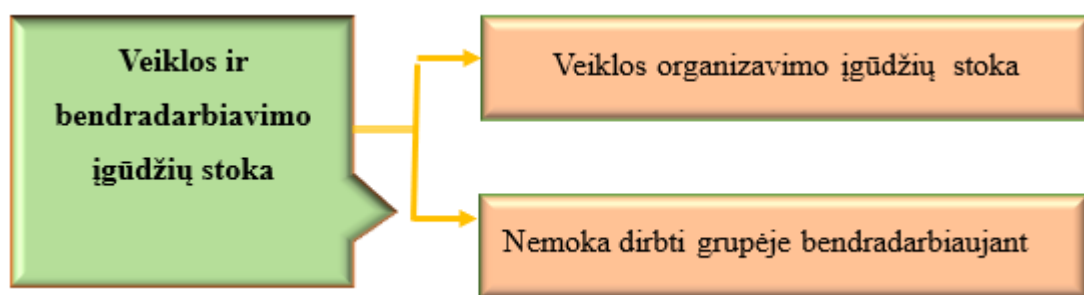
Tyrimas atskleidė, kad vaikai *negeba įvardinti savo emocijų*: „nesugeba išsakyti savo patiriamų jausmų paprastais žodžiais“ (SD1), „kai kurie vaikai negali išreikšti emocijų, kaip pvz.: paklausus kas nutiko, ar yra priežastis dėl kurios jis liūdnas ar piktas, sulaukiu atsakymo, kad nežino. Kai pradėdi vaiko klausinėti ir įsigilini į situaciją, paaiškėja, kad mokykloje kiti vaikai jį įžeidinėja, tyčiojasi, su draugu susipyko, gavo blogą įvertinimą. Vaikas negeba įvardinti patiriamų jausmų, kaip nerimas, gėda“ (SD5), „vaikams sudėtinga išsakyti savo jausmus“ (SD6), „vaikai emocijas dažniausia įvardija netinkamai. Kai paklausiu, kaip jautiesi? atsako gerai arba blogai. Skyrus individualaus dėmesio, suprantu kaip jaučiasi vaikas, tačiau pats savo emociją įvardina ne taip, kaip yra iš tikrųjų. Manau namuose retai tėvai klausia, kaip vaikai jaučiasi ir todėl jie negeba teisingai įvardinti“ (SD4). Vaikų negebėjimas įvardinti savo emocijų reiškiasi nemokėjimu išreikšti žodžiais patiriamų jausmų.

Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikams pasireiškia *impulsyvios pykčio išraiškos*: „jei pralaimi, pradeda keiktis, stumdytis ir pyktis tarpusavyje. Labai dažnai tarp vaikų vyksta konfliktai ir įvairios smurto apraiškos, elgiasi impulsyviai“ (SD2), „pasitaiko agresijos protrūkių, skraido kėdės, daiktai, kai pyksta, vaikų elgesys nenusipėjamas“ (SD4), „dažnai vaikai supyksta, kad kitas vaikas atsisėdė į jo vietą ar paima jo daiktą, neatsiklausęs. Tada kyla konfliktas, kur vaikas keikiasi, ar net pastumia, nuverčia nuo kėdės kitą vaiką“ (SD6), „žaidžiant, kai pralaimi vaikai, supyksta, gali stipriai mesti kamuolį į kitą vaiką, negalvoję apie pasekmes“ (SD9). Impulsyvios vaikų pykčio išraiškos pasireiškia tiek agresyviais žodžiais, tiek veiksmais, t.y.: kėdžių svaidymu, daiktų į kitą vaiką metimu, nesuvokiant galimų pasekmių.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad *vaikai nemoka tinkamai valdyti emocijų, nusiraminti*. Tyrimo dalyvių teigimu, vaikai: „nemoka valdyti savo emocijų, nusiraminti, užslopinus emocijas, pradeda

reikštis negatyvus elgesys, kaip atsikalbinėjimas, kyla agresyvi emocijų išraiška, kartais vaikų atžvilgiu, kartais daiktų, juos pradeda laužyti, gadinėti, svaityti (SD5), „paprastus atsinešti kuprinę kyla didelis pasipriešinimas, įvairūs epitetai centro darbuotojams“ (SD4), „dažnai vaikai nesugebėdami suvaldyti savo emocijų šūkauja, stumdomi, mušasi“ (SD9), „vaikai nemoka nusiraminti, jie nesugeba valdyti savo emocijų, nes supykus šaukia, prasivardžiuoja su kitais vaikais, o prieš darbuotojus atsikalbinėja ar net apžodžiuoja necenzūriniais žodžiais“ (SD6). Vaikų negebėjimas tinkamai valdyti savo emocijų ir nusiraminti apima tokį elgesį, kaip atsikalbinėjimą, šūkavimą, prasivardžiovimą, tarpusavio stumdymąsi, muštynes, daiktų laužymą, gadinimą, svaitymą.

Veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžių stoka. Tyrimo duomenys rodo, kad veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžių stoka reiškiasi **veiklos organizavimo įgūdžių stygiumi ir nemokėjimu dirbti grupėje bendradarbiaujant** (9 pav., 1 lentelė 2 priede.).

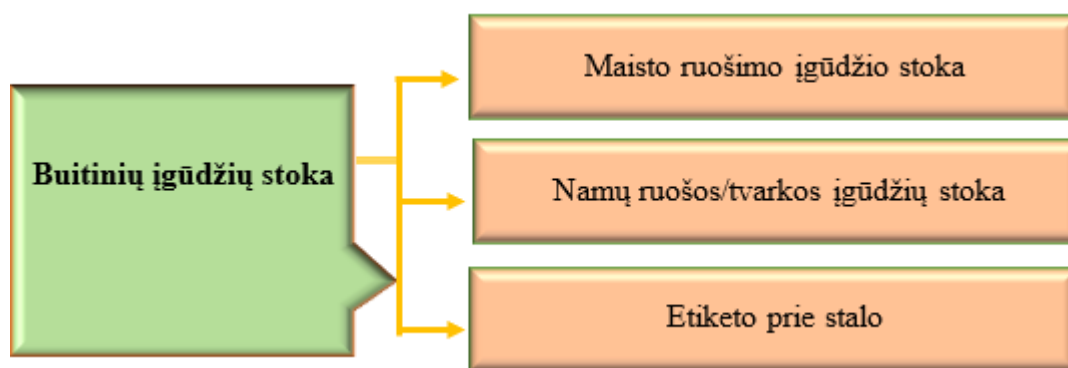
9 pav. Veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžių stoka

Tyrimu nustatyta, kad vaikai stokoja **veiklos organizavimo įgūdžių**. Pasak tyrimo dalyvių, „vaikams labai trūksta veiklos planavimo įgūdžių, todėl pradėdame juos mokinti nuo elementarių dalykų“ (SD6), „kai kurie vaikai negali užbaigti jiems paskirtų veiklų. Paskiri, kad ir pačią paprasčiausią užduotį, padengti stalą prieš valgį, tai ką nors arba sudaužo, arba trūksta ant stalo įrankių, o kartais randi tik išimtus indus iš spintelių ir jie taip ir guli ant spintelės, iki kol nepasikvieti vaiko ateiti ir pasiūlai dengti stalą drauge“ (SD3), „kai vaikams reikia atlikti užduotis grupėje, jie net nesugeba susitarti kas ką darys, o ką kalbėti apie rimtesnių veiklų planavimą“ (SD1), „vaikams mes padedame atlikti namų darbus. Atlikę matematikos užduotis, nebenori atlikti lietuvių, sako pavargau ar nebenoriu“ (SD4). Vaikai stokoja elementarių veiklos planavimo įgūdžių, ką po ko daryti, dėl to veikla atrodo chaotiškai. Taip pat vaikai negeba pabaigti jiems užduotų veiklų iki galo. Veiklos planavimo įgūdžių stoka reiškiasi ir dirbant grupėje: vaikai negeba tarpusavyje susitarti, kas, kokią užduotį atliks.

Tyrimu nustatyta, kad vaikai **nemoka dirbti grupėje bendradarbiaujant**. Tai patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai: „vaikams labai trūksta tarpusavio bendradarbiavimo įgūdžio, nes jie ne tik, kad

nemoka siekti bendro tikslo, bet ir juokiasi ar net tyčiojasi iš kito vaiko pasakytų žodžių“ (SD10), „vaikai vangiai atlieka grupines užduotis, nes vieni kitais nepasitiki, bijo ką nors pasakyti ne taip, nes dažnu atveju gali būti išjuoktas“ (SD3), „vaikams trūksta atsakomybės jausmo, kai kalbame apie darbą grupėje, jie nemoka siekti bendro tikslo ir nuolat tarpusavyje konkuruoja, nori pasirodyti prieš kitus, dėl ko bendradarbiavimas sunkiai pasiekiamas tikslas“ (SD7). Tai rodo, kad vaikai negeba siekti bendro tikslo, nes vyrauja tarpusavio pasitikėjimo stoka, baimė suklysti ar pasakyti ką nors ne taip, dėl patyčių tikimybės. Vaikams būdinga ir nuolatinė tarpusavio konkurencija, noras vieni prieš kitus pasirodyti, atsakomybės stoka, kas apsunkina sėkmingas tarpusavio bendradarbiavimo galimybes.

Buitinių įgūdžių stoka. Tyrimo rezultatai rodo, kad vaikai stokoja buitinių įgūdžių tokių, kaip *maisto ruošimas, namų ruoša/tvarka ir etiketo prie stalo* (10 pav.1 lentelė 2 priede).

10 pav. Buitinių įgūdžių stoka

Tyrimu nustatyta, kad vaikai **stokoja maisto ruošimo įgūdžių**. Kaip tyrimo dalyviai teigė: *„vaikai negeba arbatos užplikyti, sumuštinio susitepti“ (SD8), „bulvių nusiskusti nemoka, nemoka sriubos išsivirti ar arbatos užplikyti, nemoka gaminti maisto“ (SD10), „vaikai nemoka gaminti maisto, kai kurie nemoka net pasigaminti sumuštinio, nemoka naudotis elementariais buitiniais prietaisais, tokiais kaip peilis, skustukas“ (SD10), „vaikai į maisto ruošą nenoriai įsitraukia, laukia kol viskas bus pagaminta. Tačiau mes stengiamės įtraukti. Kartais net sako, kad nevalgysiu, kad nereiktų padėti“ (SD5). Tai rodo, kad vaikai stokoja elementarių maisto ruošos įgūdžių: negeba susitepti sumuštinio, paruošti arbatos, nusiskusti bulvių, išsivirti sriubos. Vaikai negeba naudotis ir buitiniais prietaisais, elementariais virtuvės įrankiais, kaip peilis, skustukas.*

Tyrimas rodo, kad vaikai stokoja **namų ruošos/tvarkos įgūdžių**: *„vaikai po žaidimų nesusitvarko, nesupranta, kad žaislus ir kitus daiktus reikia padėti ten, iš kur paėmė“ (SD8), „negeba savarankiškai susitvarkyti savo daiktų, juos nuolat pameta, nesaugo“ (SD2), „vaikai pavalgę bėga nuo stalo su*

riebaluotomis rankomis prie žaislų, dienos centro inventoriaus, kuriuos ištepa, išriebaluoja“ (SD5), „vaikai atėję randa sutvarkytas patalpas ir nesupranta, kad patalpas tvarkome mes. Dažnai po valgio ar piešimo, vietos nesusitvarko, tiesiog atsistoja ir nueina“ (SD7). Tyrimu nustatyta, kad vaikai stokoja kasdienių tvarkos palaikymo įgūdžių, nes nesusitvarko savo vietos, savo daiktų, juos išmėto.

Vaikams stinga ir **etiketo prie stalo** įgūdžių, nes jie nemoka tvarkingai valgyti, primėto maisto ir ant stalo, ir po juo. Kai kurie vaikai nemoka tinkamai naudotis stalo įrankiais ir pirmenybę teikia valgymui rankomis: *„vaikai visur aplink save pritrupina, primėto maisto tiek ant stalo, tiek po stalu, jiems labai prastai sekasi tvarkingai valgyti“ (SD2), „pas mus yra tokių vaikų, kurie net nežino, kad reikia valgyti su šakute ir peiliu, vietoj to, jie naudoja vieną šakutę“ (SD7), „nors mokome vaikus etiketo, bet tik nosisuki ir pamatai, kad stalo įrankiai ant stalo, o jie jau ima maistą į rankas ir valgo“ (SD4), „sudėtinga su vaikais, kai kalbame apie etiketą prie stalo, nes jie mėgsta maistu išteptus stalo įrankius dėti tiesiai ant stalo, o ne į lėkštę ir vis išsitepa maistu tiek rankas, tiek veidą. Jei neduotume pastabų, tai taip ir vaikščiotų“ (SD1). Vaikai negeba valgyti tvarkingai, nes pritrupina aplink save, ima maistą valgyti rankomis, išsitepa rankas, veidą, šakutę naudoja vietoj peilio, išteptus stalo įrankius deda tiesiai ant stalo.*

Sveikos gyvensenos įgūdžių stoka. Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaikai stokoja sveikos gyvensenos įgūdžių, kaip **asmens higienos, sveikos mitybos ir fizinio aktyvumo įgūdžių**. Tyrimu nustatyta, kad vaikams būdingi ir **žalingi įpročiai, kaip rūkymas, energetinių gėrimų vartojimas**. (11 pav. 1 lentelė 2 priede).

11 pav. Sveikos gyvensenos įgūdžių stoka

Vaikams stinga **asmens higienos įgūdžių**: *„vaikai nežino, kad prieš ruošiant valgį reikia nusiplauti rankas“ (SD8), „kai kurie vaikai ateina su nemalonių kvapu, tai mes duodame priemonių ir nusiprausti, ir aprenčiame švariais darbužiais. Tokią galimybę turime, nes gauname drabužių labdarą“*

(SD9), „*vaikai stokoja švaros įgūdžių, nes dažnai ateina su purvinais drabužiais, sulipusiais plaukais ar smirdančiais batais*“ (SD10), „*vaikams trūksta visų higienos įgūdžių, tiek dantų valymo, kūno ir drabužių švaros, tiek ir nagų švaros.*“ (SD5). Tyrimu nustatyta, kad vaikai nežino, jog prieš valgio gaminimą reikia nusiplauti rankas. Taip pat vaikams stinga švaros įgūdžių, nes jie ateina su nemalonių kvapu, nešvariais drabužiais, batais, sulipusiais plaukais, purvinomis panagėmis, nevalytais dantimis.

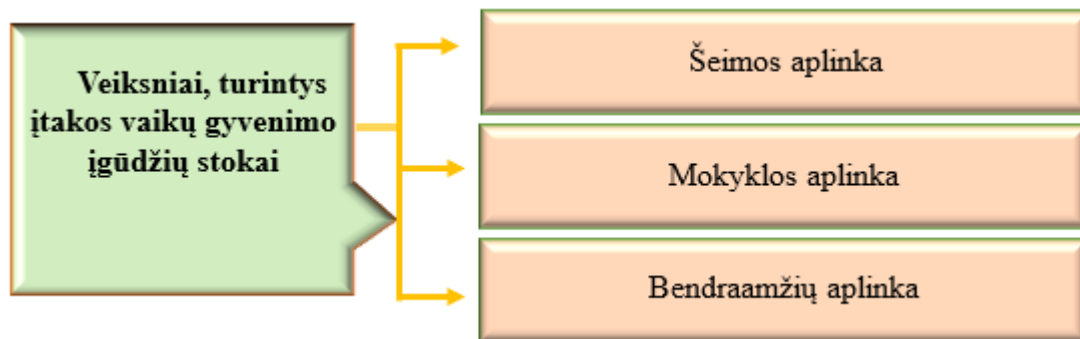
Taip pat trūksta **sveikos mitybos įgūdžių**: „*vaikai nesupranta kas yra sveika mityba, dažniausiai renkasi pusgaminius*“ (SD10), „*vaikams labai sudėtinga suprasti sveikos mitybos svarbą, nes namuose jie pripratę prie ne itin tinkamos mitybos*“ (SD3), „*sunku vaikus pripratinti prie sveikos mitybos įpročių, nes tėveliai namie linkę ir patys valgyti greitai paruošiamą maistą, ir vaikams tokį duoda*“ (SD5), „*vaikai, kurie patys ateina į dienos centrą būna prisipirkę saldumynų, todėl nenori valgyti mūsų maisto. Mieliau renkasi saldumus, saldžius gėrimus nei šiltą dienos centre pagamintą maistą*“ (SD4). Tai rodo, kad vaikai stokoja žinių apie sveiką mitybą, namuose yra įpratę netinkamai maitintis.

Tyrimu nustatyta, kad tarp vaikų vyrauja ir **fizinio aktyvumo įgūdžių stoka**: „*nors skatiname fizinį aktyvumą, tačiau vaikai geriau pasirinks žaisti stalo žaidimus nei judriuosius žaidimus*“ (SD1), „*vaikai pasyvūs ir mažai juda, jei leistume, tai nuolat visas dėmesys būtų skirtas telefonui ar kompiuteriui, o ne aktyvioms veikloms, fiziniam aktyvumui*“ (SD7), „*mūsų dienos centre nėra didelių patalpų, einame su vaikais į lauką, tačiau reikia organizuoti žaidimus, kad nors kiek pajudėtų. Dažniausiai nedomina jų aktyvūs žaidimai* (SD9), „*dienos centre vaikai po mokyklos būna pavargę, todėl nelabai nori aktyvių veiklų. Dažnai guli ant sėdmaišių ar sofos*“ (SD2). Vietoje judriųjų žaidimų vaikai renkasi stalo žaidimus, prioritetą skiria ne fiziniam aktyvumui, daug laiko praleidžia naršydami telefone ar prie kompiuterio.

Sveikos gyvensenos įgūdžių stoką apima ir **žalingi įpročiai (rūkymas, energetinių gėrimų vartojimas)**: „*vyresni vaikai ateina su cigarečių kvapu*“ (SD1), „*vaikai labai lengvai pasiduoda madai, nes net mažiausi mūsų vaikai atsineša energetinių gėrimų*“ (SD5), „*nors ir turime dienos centre taisykles, kurios draudžia rūkyti, bet vienas iš vaikų rūko elektronines cigaretes ir atsikalbinėja, kad jos nesiskaito prie tikrų cigarečių*“ (SD9), „*kaip tik aną savaitę vienas berniukas atsinešė į centrą elektroninę cigaretę, paslapčia rodė vaikams, siūlė ir kitiems pabandyti, atėmėme ir kalbėjome apie rūkymo žalą, nežinau ar suprato, kol kas nesineša*“ (SD7). Nepaisant dienos centrų taisyklių, vaikai atsineša energetinius gėrimus, elektronines cigaretes ir patys ateina su cigarečių kvapu.

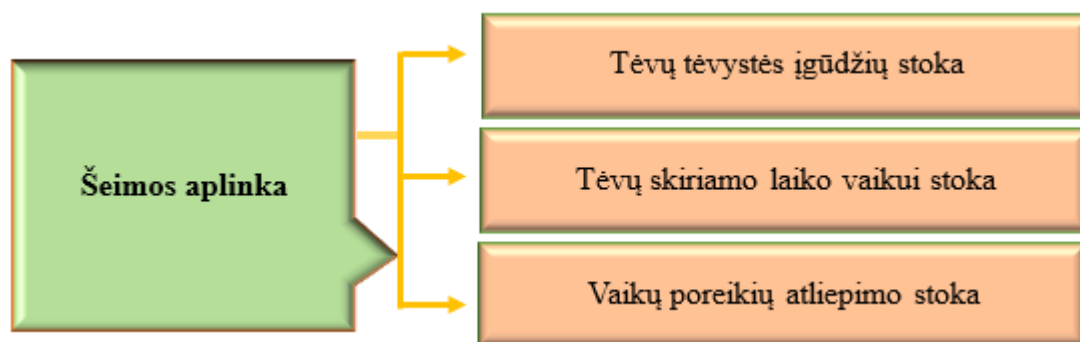
2.2.2. Veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai

Tyrimu buvo siekiama identifikuoti veiksniai, turinčius įtakos vaikų, lankančių dienos centrų, gyvenimo įgūdžių stokai. Atlikus tyrimo duomenų analizę išskirtos 3 kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios veiksniai, turinčius įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai: šeimos aplinka, mokyklos aplinka ir bendraamžių aplinka (12 pav., 2 lentelė 2 priede).

12 pav. Veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stoka

Šeimos aplinka. Tyrimo duomenys rodo, kad *tėvų tėvystės įgūdžių, skiriamo laiko vaikui ir vaiko poreikių atliepimo stoka* yra veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stoka (13 pav, 2 lentelė 2 priede).

13 pav. Šeimos aplinka

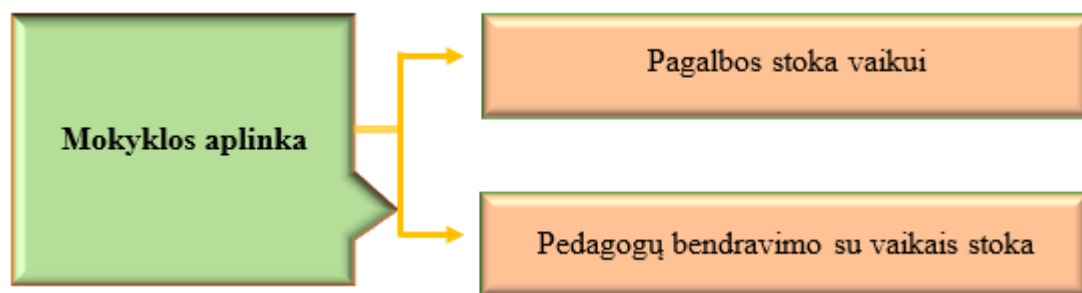
Tėvystės įgūdžių stoka. Tyrimas rodo, kad tėvai dėl tėvystės įgūdžių stokos nesudaro tinkamų sąlygų ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Tai iliustruoja ir tyrimo dalyvių teiginiai: „tėvai per mažai užsiima su vaikais, ruošiant juos gyvenimui“ (SD10), „šeimos pačios neturi stiprių pamatų, todėl negali padėti vaikui su gyvenimo įgūdžių ugdymu“ (SD3), „šeimos aplinkoje patiriami sunkumai: emocinio

ryšio su tėvais stoka, nenuosekli kasdienė rutina“ (SD2), „vaikai ateina iš sudėtingesnių šeimų, namuose vaikai jaučia dėmesio stoką, patirtys keliančios stresą, kai tėvai turi priklausomybių arba nesutaria tarpusavyje, vaikai dažnu atveju neturi tinkamo elgesio pavyzdžio“ (SD6). Tėvystės įgūdžių stoka reiškiasi nepakankamu dėmesiu vaikams, nenuosekliu kasdienės rutinos formavimu, stresinės namų aplinkos sukūrimu, emocinio ryšio su vaikais trūkumu, destruktiviais tarpusavio santykiais.

Tyrimo metu išryškėjo **tėvų skiriamo laiko vaikui stoka**: „šeimoje yra mažesnių brolių ar seserų, o tėvai turi daug dirbti, dėl šių priežasčių tėvai praleidžia per mažai kokybiško laiko su vaikais“ (SD7), „kai kurie tėvai dirba per kelis darbus, o šeimose yra keli vaikai, tai tokiais atvejais labai mažai skiriama vaikams dėmesio“ (SD10), „mūsų kelių vaikų tėvai turi priklausomybių, todėl jie negali skirti pakankamai dėmesio vaikams“ (SD9). „labai didelis nesidomėjimas vaikais, tėvams neįdomūs vaikų pomėgiai. Kai tėvams visiškai neįdomu, tada ir santykio kūrimas yra sudėtingas“ (SD3). Tėvų skiriamo laiko vaikui stoka reiškiasi: ribotu laiko ir dėmesio skyrimu, nesidomėjimu vaiko pomėgiais, tarpusavio ryšio kūrimo stoka.

Vaikų poreikių atliepimo stoka: „tėvai būna neatliepia savo vaiko poreikių, kaip pvz., nuperka kepurę su bumbulu, o vaikas per šaltį ateina be kepurės, nes jis nori kepurės be bumbulo, tėvams trūksta jautrumo“ (SD4), „tėvai visiškai negalvoja apie tai, kaip atliepti vaiko poreikius, todėl dažnai su vaikais ir nesutaria, pykstasi. Tada ir mums su vaikais sudėtinga dirbti“ (SD9), „kai kalbamės su vaikais, vaikai pasakoja, kad tėvai retai atsižvelgia ko jie nori, neklausia jų nuomonės ką nori valgyti ar kuo rengtis, todėl vaikai jaučiasi nemylimi, nesvarbūs“ (SD5) „kai kurie tėvai nesupranta, kad vaikų nuomonės ir norai taip pat yra svarbūs. Jie įsivaizduoja, kad patys viską geriausiai supranta ir žino kas vaikui geriausia, ir į vaikus visai neatsižvelgdami“ (SD1). Tėvai ignoruoja vaikų interesus, kaip pvz.: neišklauso vaiko, neatsižvelgia į vaiko nuomonę, už jį priima sprendimus. Vaiko norų ignoravimas iššaukia tėvų ir vaikų tarpusavio nesutarimus, pykčius. Vaikai jaučiasi nemylimi ir nesvarbūs.

Mokyklos aplinka. Tyrimo duomenys rodo, kad **pagalbos vaikui ir pedagogų bendravimo su vaikais stoka** yra veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai (14 pav, 2 lentelė 2 priede).

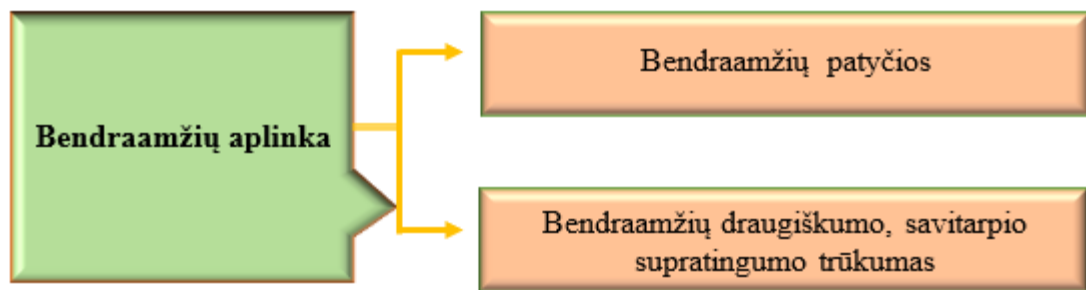

14 pav. Mokyklos aplinka

Tyrimo duomenys rodo, kad **vaikai stokoja pagalbos mokykloje**: „svarbu, kad būtų daugiau padedama vaikui mokykloje, nes trūksta ugdymo papildomos pagalbos vaikams“ (SD3), „pastebėjau, kad stengiamasi mokyklose atsikratyti nepatogiais vaikais. Tai daroma, pasiūlant jiems pereiti į kitą mokyklą“ (SD1), „klasėse daug vaikų, todėl mokytojai neturi galimybės vaikui padėti, o taip reikia jiems individualios pagalbos“ (SD7), „mokytojai mokykloje vaikų neišklauso, jiems nepadedą ir jų nepalaiko net ir tais atvejais, jei girdi užgauliojimus“ (SD9), „mokytojai turi netinkamą požiūrį į vaikus, kurie yra iš šeimų, patiriančių sunkumų. Vaikai pasakoja, kad dažnai mokytojai nesuteikia pagalbos, nors ir vaikas prašosi pvz, dėl patiriamų patyčių mokykloje“ (SD4). Pagalbos stoka mokykloje reiškiasi: mokytojų nepkankamu individualiu dėmesiu vaikui, efektyvios pagalbos iškilusių sunkumų, patyčių atvejais stoka, problemas keliančių vaikų nukreipimu į kitas mokymo įstaigas.

Pedagogų bendravimo su vaikais stoka taip pat aktualus veiksnys, turintis įtakos vaikų gyvenimo įgūdžiams. Kaip tyrimo dalyviai teigė: „dėl mokytojų bendravimo stygiaus mokykloje, vaikai noriai eina į dienos centrą, nes jaučiasi suprasti“ (SD5), „vaikas atėjęs pasipasakoja, kad mokytoja retai kada juo tiki“ (SD2), „vaikai retai turi galimybę pabendrauti su mokytojais po pamokų. Jie neranda laiko, o kiti gal ir noro pritrūksta“ (SD8), „viena mūsų mergaitė pasakojo, kad mokytoja neradusi laiko išsiaiškinti visos situacijos, ją apkaltino, nors mergaitė nieko nepadarė“ (SD7). Pedagogų bendravimo su vaikais stoka reiškiasi: mokytojų ir vaikų tarpusavio komunikacijos stoka, probleminių situacijų atveju - vaikų neišklausymu, neįsigilinimu į situaciją, palaikymo trūkumu.

Bendraamžių aplinka. Tyrimu identifikuota, kad **bendraamžių patyčios, draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas** yra veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui (15 pav, 2 lentelė 2 priede).

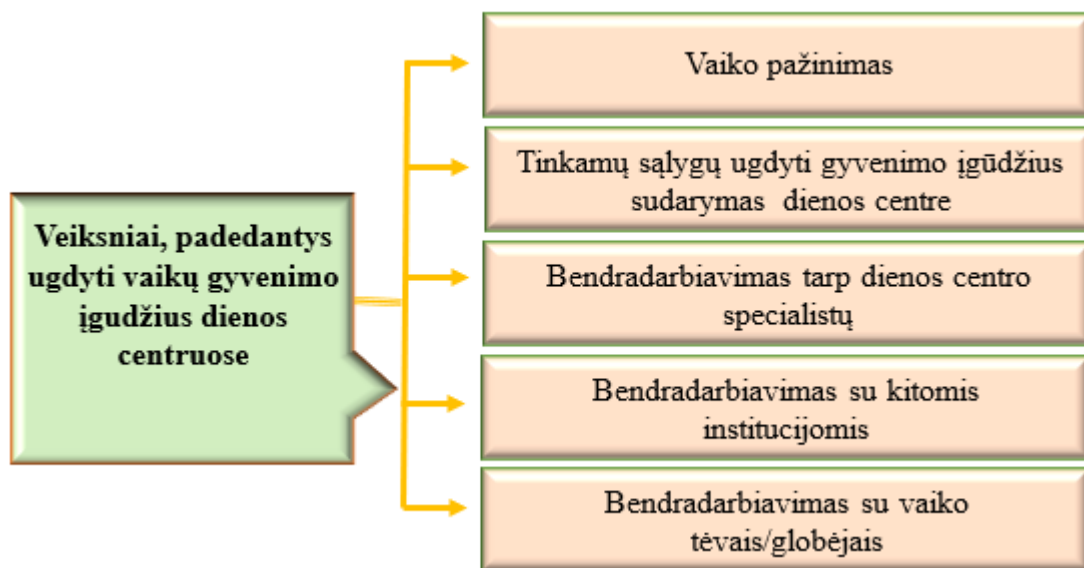
15. pav. **Bendraamžių aplinka**

Bendraamžių patyčios reiškiasi bendraamžių aplinkoje, tai patvirtina ir tyrimo duomenys: „iš bendraamžių tikėtis gero pavyzdžio nelabai galima, nes vaikai daugiau linkę vieni iš kitų tyčiotis“ (SD4), „dažnai būna atveju, kai vaikai nori auklėti vieni kitus, bet tas auklėjimas nėra pats geriausias, nes vyresnio amžiaus vaikai mažesnius vaikus skatina meluoti, tyčiotis iš vaikų, kurie ateina iš prasčiau gyvenančių šeimų, kurie blogiau apsirengę ar neturi geresnio išmaniojo telefono“ (SD10), „šiuo metu yra daugiau patyčių tarp vaikų, todėl pavyzdys bendraamžių nėra geriausias“ (SD9), „labai liūdna, bet vaikai vis daugiau tyčiojasi vieni iš kitų pvz dėl išvaizdos, dėl temperamento, dėl išmaniųjų telefonų“ (SD3). Bendraamžių patyčios reiškiasi: vieni iš kitų tyčiojimusi dėl drabužių, geresnio išmaniojo telefono neturėjimo, išvaizdos, temperamento. Vietoj tinkamo pavyzdžio rodymo vieni kitų atžvilgiu, vaikai skatina melą ir socialinį atstūmimą.

Tyrimo duomenys atskleidė ir tai, kad **bendraamžių** aplinkoje vyrauja **draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas**: „vaikai yra labai konfliktiški ir trūksta savitarpio supratingumo“ (SD1), „vaikams labai trūksta supratingumo, nes jei vaikas ateina su senesniu išmaniuoju telefonu, kiti mėgsta pašiepti ar net užgaulioja, kad šis negali įsigyti normalaus telefono“ (SD7), „vaikai nėra draugiški vieni su kitais, o tai pasireiškia įvairiais būdais, pradedant nuo nesugebėjimo vieni su kitais pasisveikinti iki nemokėjimo dalintis žaislais ir kitu inventoriumi, kuris pas mus yra“ (SD10), „vaikams stinga tarpusavio draugiškumo, nes jei vienam iš vaikų akivaizdžiai prireikia kokios pagalbos, tai kiti apsimeta, kad nemato ir nepasiūlo padėti“ (SD5), „jei vaikas sėdi kampe ir kūkčioja, ašaroja, kiti vaikai kartais praeidami meta repliką, kaip pvz. „verksnys“, o kad užjausti reikia, paklausti kas nutiko, jie kartais nesupranta“ (SD3). Bendraamžių draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas reiškiasi: konfliktais, pagalbos empatijos vieni kitiems stoka, mandagumo vieni su kitais trūkumu.

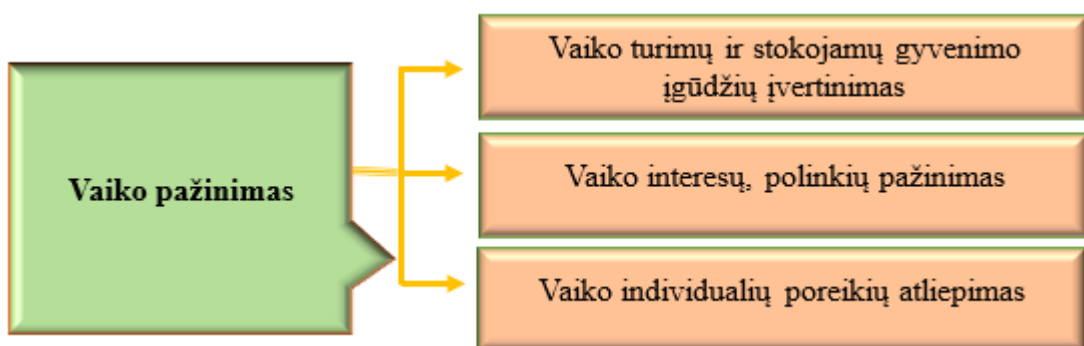
2.2.3. Veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose

Išanalizavus tyrimo duomenis buvo identifikuotos penkios kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios **veiksnius, padedančius ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose**: vaiko pažinimas, tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas, bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų, bendradarbiavimas su kitomis institucijomis ir bendradarbiavimas su vaiko tėvais/globėjais. (16 pav., 3 lentelė 2 priede).

16. pav. Veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose

Vaiko pažinimas. Tyrimu nustatyta, kad vaiko pažinimas reiškiasi per *vaiko turimų ir stokojamų gyvenimo įgūdžių įvertinimą, vaiko interesų, polinkių pažinimą ir individualių poreikių atliepimą* (17 pav., 3 lentelė 2 priede).

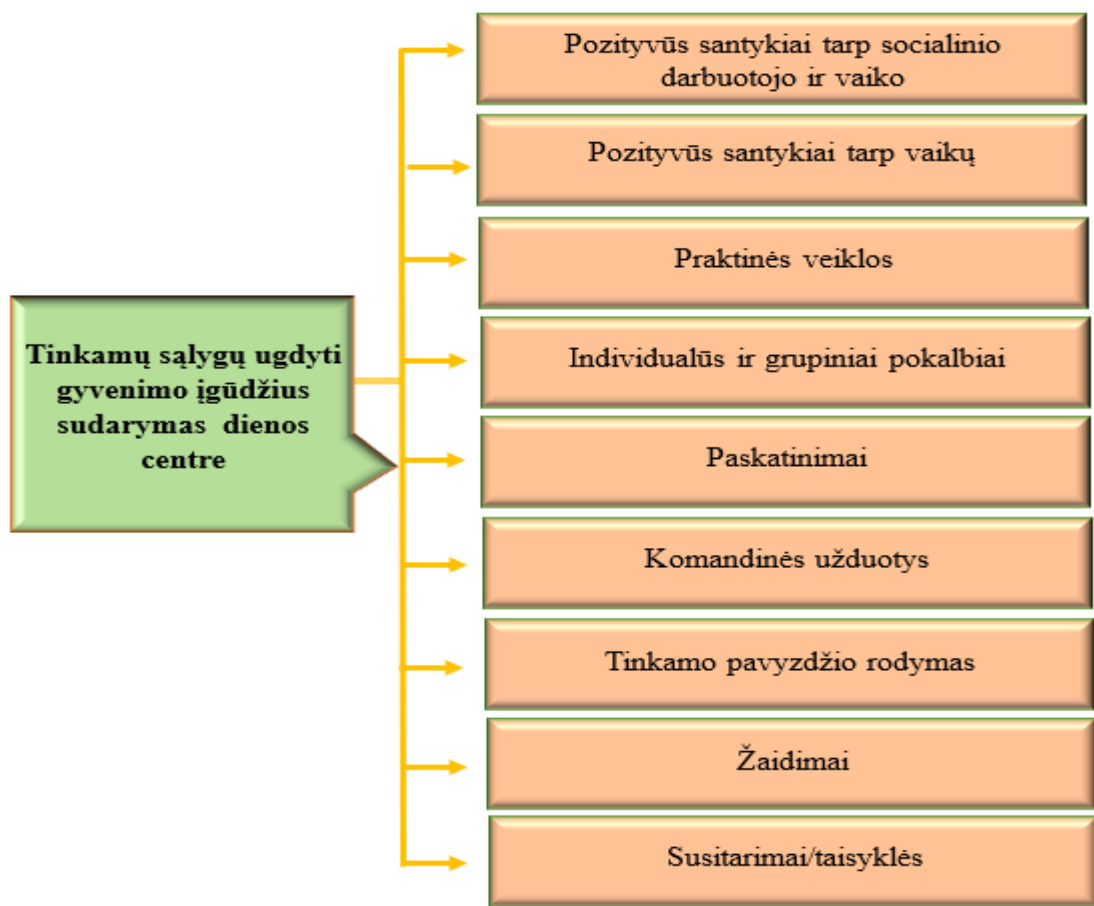
17. pav. Vaiko pažinimas

Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaiko pažinimas neatsiejamas nuo *vaiko turimų ir stokojamų gyvenimo įgūdžių įvertinimo*. Tyrimo dalyviu teigimu: „*stebime vaikus, kaip jie atlieka užduotis, kaip jiems sekasi, žiūrime jo gebėjimus per tokias kasdienes veiklas bei pokalbius, įvairias situacijas ir pan.*“ (SD1), „*kai užduodame kokias veiklas, vaikus stebime, žiūrime kaip šiems sekasi atlikti užduotis, kaip vieni su kitais bendrauja, kaip reaguoja į įvairias situacijas*“ (SD2), „*Kalbamės individualiai ir tuo pačiu stebime vaiką, jo elgesį*“ (SD8). Siekiant įvertinti vaiko turimus ir stokojamus gyvenimo įgūdžius, socialiniai darbuotojai vaikus stebi įvairių veiklų metu, žiūri kaip vaikams sekasi užduočių atlikimas, kaip vieni su kitais bendrauja, kaip reaguoja į vairias situacijas, taip pat su vaikais kalbasi individualiai.

Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniai darbuotojai siekia ***pažinti vaiko interesus, polinkius***: „*stebime vaikų poreikius ir stengiamės atliepti*“ (SD4), „*atsižvelgiant į vaiko interesus, veiklas vykdome*“ (SD8), „*pažinę vaiko interesus, pomėgius, galime su juo užmegzti artimą ryšį, kuris mūsų darbe labai svarbus*“ (SD1). Tai rodo, kad socialiniai darbuotojai stebi ir stengiasi pažinti vaikų polinkius, interesus ir į juos atsižvelgiant organizuoti atitinkamas veiklas, ugdyti jų gyvenimo įgūdžius.

Vaiko individualių poreikių atliepimas taip pat vienas iš veiksnių, padedančių ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Tai liudija tyrimo dalyvių teiginiai: „*stengiamės atliepti kiekvieno vaiko poreikius, todėl labai svarbus saugumo jausmo kūrimas, palaikantis ryšys, pastovumas bei aiškos ribos, tai būtina vaikų gyvenime. Aiškių susitarimų apibrėžimas padeda vaikams jaustis saugiais*“ (SD2), „*pas mus yra lankstumas, kaip pvz., jei vaikas nori sportuoti, ar piešti, į tai atsižvelgiame. Dirbame daug su vaikais ir individualiai*“ (SD4), „*svarbu atkreipti dėmesį ir į kiekvieno vaiko amžių, gabumus, pomėgius*“ (SD9), „*svarbu vaikus išgirsti ir suprasti, nes jie visi yra saviti, todėl stengiamės matyti visus*“ (SD10). Tai rodo, kad socialiniai darbuotojai taiko individualaus priėjimo prie vaiko, lankstumo strategiją, siekdami atliepti vaiko interesus, poreikius, gebėjimus.

Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre. Tyrimu identifikuota, kad tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre reiškiasi: pozityvių santykių tarp socialinio darbuotojo ir vaiko bei pozityvių santykių tarp vaikų kūrimu, praktinėmis veiklomis, individualiais ir grupiniais pokalbiais, paskatinimais, komandinėmis užduotimis, tinkamo pavyzdžio rodymu, taip pat pasitelkiant žaidybines veiklas ir susitarimais bei taisyklėmis (18 pav., 3 lentelė 2 priede).

18. pav. Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre

Tyrimu nustatyta, kad siekiant sudaryti tinkamas sąlygas ugdyti gyvenimo įgūdžius svarbu sukurti *pozityvius santykius tarp socialinio darbuotojo ir vaiko*. Tai patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai: „leidžiame vaikams į mus kreiptis taip, kaip jiems patogiau. Jie kreipiasi ir vardu, ir mokytoja. Kartais net pavadina mama. Skatiname bendrauti pagarbiai tiek su darbuotojais, tiek su bendraamžiais“ (SD4), „stengiamės palaikyti glaudų ryšį su vaiku, bet ir tuo pačiu nustatyti ribas, kad neprisirišti prie vieno vaiko, o dėmesį skirti visiems tolygiai“ (SD6), „stengiuosi su vaiku kurti grįstus pagarba santykius. Kartais tai užtrunka ilgai, tačiau pavykus, galiu pasiekti teigiamų rezultatų“ (SD10). Tai rodo, kad kurdami pozityvų santykį su vaiku socialiniai darbuotojai stengiasi skirti dėmesį kiekvienam vaikui, užmegsti ir palaikyti pagarba grįstus santykius.

Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre netasiejamas ir nuo **pozityvių santykių tarp vaikų kūrimu ir palaikymu**. Tyrimo dalyviai teigė: „darome įvairias grupines veiklas, kad jie mokytųsi tarpusavio tinkamo bendravimo, kad turėtų tarpusavio ryšį (SD3), „labai skatiname vaikų tarpusavio bendradarbiavimą. Jei vaikui kyla problemų su draugu, ateina ir papasakoja kas nutiko, nes

prašome pranešti apie netinkamą elgesį vieni su kitais dienos centre. Pas mus yra toks susitarimas su vaikais. Mūsų taisyklė pagrindinė - visi turime gerai jaustis būdami drauge“ (SD4), „nusistatome taisykles, kad turime vieni kitus gerbti, kad negalima tyčiotis vieni iš kitų“ (SD6). Pozityvūs santykiai tarp vaikų kūrimi mokantis vaikams mandagiai tarpusavyje bendrauti ir bendradarbiauti, konstruktyviai spręsti kylančius nesutarimus.

Praktinės veiklos taip pat efektyviai prisideda prie tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymo. Pasak tyrimo dalyvių: *„turime sudarę sveiko maisto meniu, su vaikais tariamės koks turėtų būti desertas, kuris sveikesnis. Aptarę einame drauge apsipirkti. Per įvairias praktines veiklas minime ir tolerantiškumo dieną, aiškinamės šios dienos prasmę“ (SD1), „gaminame drauge valgyti, einame apsipirkti,“ (SD3), „rengiamos įvairios bendruomeninės šventės, užsiėmimai pagal projektus. Per praktinius užsiėmimus vaikai mokomi taisyklingos burnos higienos, pasidaro kalėdines dovanėles, žaislus. Svarbiausia yra mokytis iš patirties. Taip pat mes koncentruojamės į noro veikti sužadinimą“ (SD8), „svarbiausia su vaikais yra praktika, todėl sutelkiame dėmesį į praktinius užsiėmimus“ (SD9). Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre neatsiejamas ir nuo praktinių veiklų, kaip: maisto meniu planavimas, maisto produktų pirkimas, valgio drauge gaminimas, higienos mokymasis, bendruomenės švenčių rengimas, pavyzdžiui kalėdiniu laikotarpiu vaikai daro kalėdines dovanėles, žaislus.*

Individualūs ir grupiniai pokalbiai taip pat sudaro palankias sąlygas ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius. Tyrimo dalyvių teigimu: *„su vaikais aiškinamės ką jie jau moka, ką dar norėtų išmokti, kokie sunkumai kyla ir pan. “ (SD4), „po užsiėmimų reflektuojame ne tik apie vykdytas veiklas, bet ir grupėje aptariame, kam kokių įgūdžių dar trūksta“ (SD2), „per individualius pokalbius aptariame savo patirtis, įsivertiname esamus įgūdžius“ (SD1) „savo dienos centre taikome nesmurtinės kombinacijos modelį, kuriuo metu vaikai per dialogą mokosi išgirsti vienas kitą“ (SD5). Individualių ir grupinių pokalbių metu, socialiniai darbuotojai inicijuoja aptarimus, susijusius su vaikų įgytais ir trūkstamais gyvenimo įgūdžiais. Individualių pokalbių metu aptaria savo patirtis ir drauge su vaiku įsivertina esamus įgūdžius.*

Paskatinimai sudaro tinkamas sąlygas ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius: *„turime paskatinimo sistemą, kas padeda palaikyti tvarką ir susitarimus.“ (SD4), „kai dirbame su vaikais ir matome, kad kažkas nesiseka, visada pagiriam ne tik už rezultatą, bet ir pastangas“ (SD2), „skatiname vaikus individualiu dėmesiu pvz. vaikai visą mėnesį renka saulytes ir kuris vaikas surenka jų daugiausia, einame kartu į kiną“ (SD6). Paskatinimais vaikai motyvuojami ne tik už rezultatus, bet ir pastangas.*

Tinkamo pavyzdžio rodymas taip pat reikšmingas veiksnys, padedantis ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose: *„labai svarbu, kad vaikams būtų rodomas tinkamas pavyzdys, nes šeimose to*

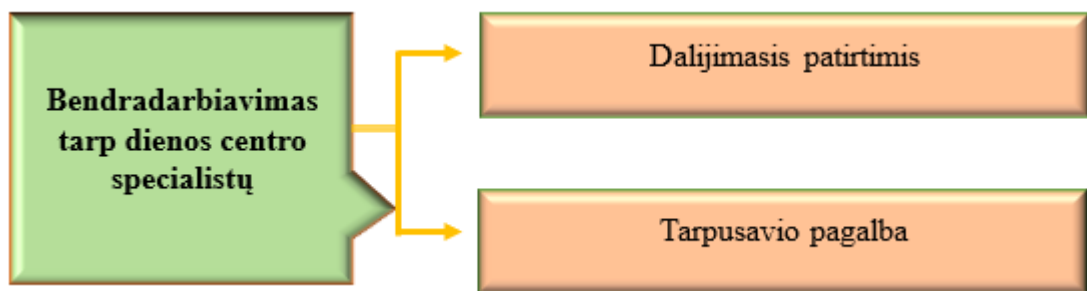
nėra“ (SD10), „stengiamės vaikams rodyti tinkamą pavyzdį tiek buityje, kai tvarkomės, tiek ir bendravimo vieni su kitais atvejais, nes dažniausiai šių įgūdžių vaikai stokoja“ (SD5), „tiek prie stalo, tiek edukacinių veiklų metu bandome perteikti savo pavyzdžiu kaip reikia bendrauti, kaip reikia elgtis vienokioje“ (SD3). Socialiniai darbuotojai savo pavyzdžiu moko vaikus kaip reikia vieni su kitais tinkamai bendrauti, elgtis įvairiose situacijose, aplinkose.

Tyrimas rodo, kad pasitelkiami **žaidimai**, kurie padeda vaikus sudominti ir įtraukti į veiklas: „žaidimų pagalba vaikus lengviau įtraukti kažką daryti ir tuo pačiu lengviau juos sudominti“ (SD8), „su vaikais kartu žaidžiame žaidimus, susijusius su kalendorinėmis šventėmis, minėjimais, loginius, lavinamuosius. Žaidžiame ir stalo, ir judriuosius žaidimus“ (SD1), „skiriame dėmesio ir vaidmeniniams žaidimams“ (SD4), „kartą per savaitę organizuojame lobių paiešką. Vaikams labai patinka žaisti, įsitraukti, svarbu tik juos sudominti“ (SD3). Tai rodo, kad žaidimai tiek padeda vaikus įsitraukti į įvairias veiklas, tiek ir geriau įsisavinti vieną ar kitą įgūdį.

Komandinių užduočių pagalba skatinami vaikai atsakingai siekti bendro tikslo ir mokomi laikytis įsipareigojimų, susitarimų, vieni kitus gerbti, išklausti bei suprasti, palaikyti. Tai patvirtino tyrimo dalyvių teiginiai: „skatiname vaikus per komandines užduotis bendro tikslo siekimo“ (SD5), „komandinių užduočių metu su vaikais mokomės vieni kitus gerbti, išklausti, padėti vieni kitiems“ (SD8), „kai vaikai dirba komandoje, jie skatinami atsakyti už jiems paskirtą darbo dalį. Mokomės bendrauti komandoje, vieni kitus išklausti, suprasti“ (SD6). Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre neatsiejamas ir nuo bendradarbiavimo įgūdžių ugdymo, kai komandinių užduočių metu vaikai skatinami bendro tikslo siekimo. Komandinių užduočių metu vaikai ugdo pagarbos, supratingumo, atsakomybės jausmą, mokosi veiklos planavimo, organizavimo įgūdžių.

Tyrimas rodo, kad tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre neatsiejamas ir nuo **susitarimų/taisyklių**: „turime dienos centre susikūrę taisykles, kurios padeda lengviau susitarti, kaip pvz. draudžiama rūkyti“ (SD5), „aiškių taisyklių apibrėžimas padeda vaikams jaustis saugiais“ (SD2), „mūsų taisyklės apima ir tai, kad visi turime gerai jaustis būdami drauge“ (SD4), „kai dirbame komandose, skatiname laikytis taisyklių, mokiname, kad už kiekvieną sulaužytą taisyklę yra pasekmė“ (SD3). Aiškių susitarimų/taisyklių nustatymas reiškiasi: sklandesniu susitraimų įgyvendinimu, saugumo jausmo, geros savijautos kūrimu.

Bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų. Tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų yra svarbi sąlyga ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius. Šiame kontekste svarbią reikšmę turi specialistų **dalijimasis tarpusavyje patirtimi ir pagalba** vieni kitiems (19 pav., 3 lentelė 2 priede).

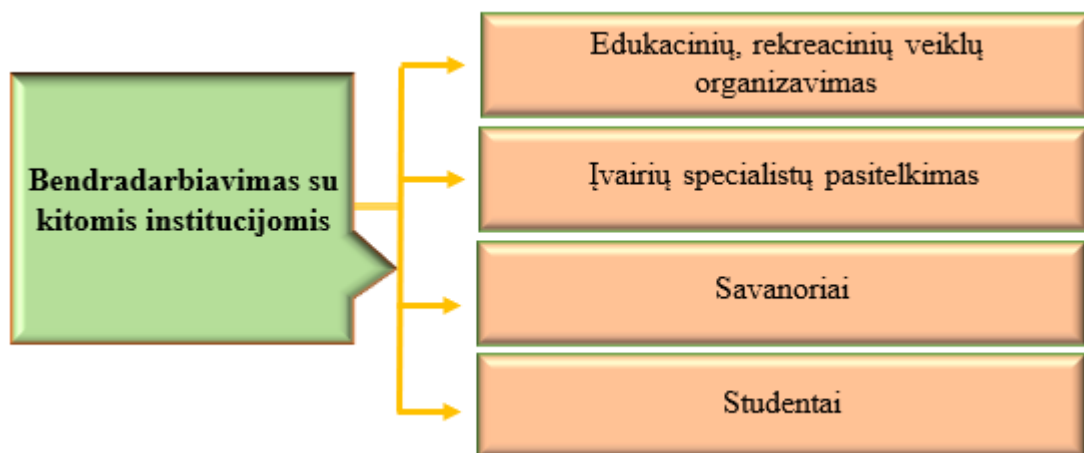

19. pav. Bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų

Tyrimu nustatyta, kad bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų vyksta per *patirties dalinimąsi* tarp kolegų: „*pas mus yra labai glaudus bendradarbiavimas tarp kolegų. Prieš darbą gerdamos arbatą dalinamės savo patirtimis, nuomonėmis, išsiginame sunkumus, aptariame situacijų galimus sprendimus*“ (SD4), „*daug bendradarbiaujame su kolege, pasidaliname rūpesčiais ir išgyvenimais*“ (SD3), „*kai būna sunku, ar kažkas nesiseka su vaikais, visada dalinamės patirtimis ir patarimais su kolege. Ieškome problemos sprendimo būdo drauge*“ (SD10). Dienos centro specialistai dalinasi savo asmeninėmis patirtimis, patarimais, nuomonėmis, rūpesčiais, išgyvenimais, išsiginina sunkumus, aptaria esamas situacijas bei galimus jų sprendimus.

Išryškėjo ir *tarpusavio pagalbos* svarba bendradarbiaujant. Tyrimo dalyviai teigė, kad ne tik padeda vieni kitiems, bet ir pagalbos dėka vieni kitus motyvuoja, emociškai palaiko. Tai patvirtina pastarieji teiginiai: „*padedame vieni kitiems, palaikome*“ (SD5), „*kai reikia padedame viena kitai ir sutelkiame dėmesį į atkaklumą*“ (SD7), „*dažnai būna situacijų, kai nusvyra rankos, bet vieni kitiems padėdami vėl bandome rasti būdą, kaip motyvuoti vaiką, ką nors daryti, nukreipti teisinga linkme*“ (SD10), „*su kolege kartu dirbame jau daug metų, todėl galime viena kitai patarti, pasakyti atvirai, kad nežinau ką daryti, nebijant sulaukti pasmerkimo*“ (SD8). Bendradarbiaujant, dienos centro specialistų tarpusavio pagalba reiškiasi: atvira tarpusavio pokalbiais apie sunkumus, jų sprendimų paieška, vieni kitų palaikymu.

Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis. Tyrimu nustatyta, kad bendradarbiavimas su kitomis institucijomis susijęs su *edukacinių, rekreacinių veiklų organizavimu, savanorių, studentų ir kitų specialistų pasitelkimu* (20 pav., 3 lentelė 2 priede).

20 pav. **Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis**

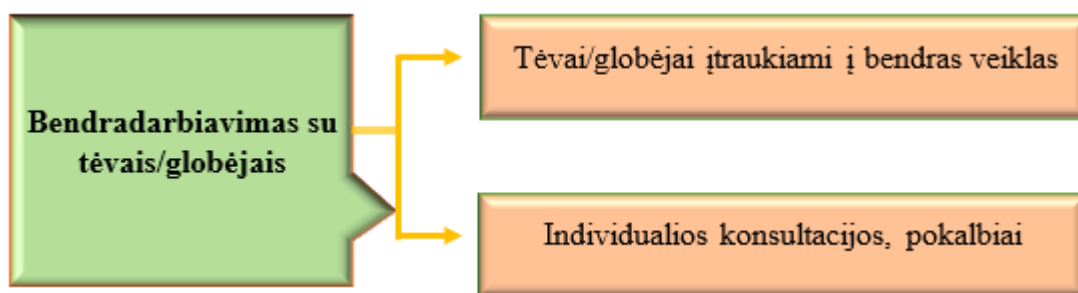
Tyrimu nustatyta, kad bendradarbiavimas su kitomis institucijomis apima: **edukacinių, rekreacinių veiklų organizavimą**. Išryškėjo, kad pasitelkiama bibliotekų, muziejų pagalba. Kaip tyrimo dalyviai teigė: „*kai nuvykstame į šalia esančius miestus, vaikai susipažįsta su įvairiomis vietovėmis, aplankome muziejus, bibliotekose vykstančias parodas, vaikai praplečia akiratį, mokosi tarpusavyje bendradarbiauti ir tuo pačiu atsipalaiduoja, būna tikrai gerai nusiteikę. Išvykoms lėšas gauname iš savivaldybės, kuri skiria parašius projektą*“ (SD7). „*yra fizinių asmenų šeima, ūkininkai, kurie leidžia kiekvieną vasarą su vaikais mums rengti stovyklą kaimo vietovėje. Organizuojame stovyklą pas juos, kur aplinka labai įtrauki, nes ten yra ir senoviniai pastatai, įvairūs senoviniai daiktai bei naujai įrengti batutai, kubilas, įvairios vandens pramogos. Tokioje vietojai vaikai ne tik linksmai praleidžia laiką, bet ir susipažįsta su istorija, pakeičia aplinką, mokosi organizuoti užduotis, žaidimus žaisime ir pan.*“ (SD4), „*vasaromis rengiame 3 dienų stovyklą iš turimų dienos centro lėšų. Vaikų įsitraukimas tampa gilesnis ir vaikų ryšys su darbuotoju tampa geresnis, kai pakeiti aplinką*“ (SD5). Edukacinių, rekreacinių veiklų dėka vaikai mokosi prasmingai leisti laisvalaikį, bendradarbiauti tarpusavyje, ugdomi darbinus įgūdžius.

Tyrimas rodo, kad ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose **pasitelkima ir savanorių, studentų, kitų institucijų specialistų pagalba**. Tyrimo dalyvių teigimu: „*pasikviečiame į dienos centrus įvairius specialistus, kurių kvalifikacijos apima tiek sportą, tiek edukacijas, animatorius. Jie veda užsimėmimus, kurių metu ugdomas fizinis aktyvumas*“ (SD3). „*pasikviečiame į dienos centrus savanorius, kad šie prisidėtų prie socialinių įgūdžių ugdymo, kaip pvz. laiko planavimo, bendravimo, tvarkos palaikymo*“ (SD3), „*siekiant skatinti vaikų pagarbų elgesį, bendravimą bei bendradarbiavimą, dienos centre, užsiėmimų metu mielai naudojames savanorių pagalba*“ (SD8), „*kiekvienais metais, rugsėjo mėnesį, rašome laiškus į miesto gimnazijas ir kviečiame mokinius savanoriauti. Retai*

sulaukiame, bet atsiranda. Savanoris padeda veiklų metu vaikams, labiau mes galime skirti individualaus dėmesio vaikams. Vaikams svarbu bendrauti su skirtingais žmonėmis“ (SD2). Dienos centruose pasitelkiami specialistai, savanoriai, kurie padeda organizuoti įvairias užimtumo veiklas. Jų pagalba ugdomas vaikų fizinis aktyvumas, planavimo, bendravimo, bendradarbiavimo, tvarkos palaikymo įgūdžiai.

Studentai taip pat aktyviai prisideda prie vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo, praplečiant vaikų įvairovę. Tai patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai: „studentų praktikos užduotys yra susiję su vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymu, todėl dažnai jie atvyksta pas mus atlikti praktiką. Studentai praturtina veiklas, nes jie organizuoja praktinius, grupinius užsiėmimus, jie prisideda prie bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ugdymo“ (SD1), „studentai būna tikrai aktyvūs ir įneša į dienos centrą naujovių, kaip pvz.: naujų edukacinių veiklų, naujų žaidimų, po veiklų kalba su vaikais apie patirtis“ (SD6), „kai studentai pas mus atlieka praktiką, mes galime daugiau skirti dėmesio vaikams individualiai“ (SD8). Studentų organizuojamos veiklos: parktiniai, grupiniai užsiėmimai padeda ugdyti vaikų bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius. Edukacinių veiklų, naujų žaidimų pagalba ir refleksijos su vaikais apie jų patirtis, prisideda prie savęs pažinimo ir reflektavimo gebėjimų ugdymo.

Bendradarbiavimas su tėvais/globėjais. Tyrimu nustatyta, kad bendradarbiavimą su tėvais/globėjais apima *tėvų/globėjų įtraukimas į bendras veiklas ir individualios konsultacijos, pokalbiai* (21 pav., 3 lentelė 2 priede).

21. pav. Bendradarbiavimas su tėvais/globėjais

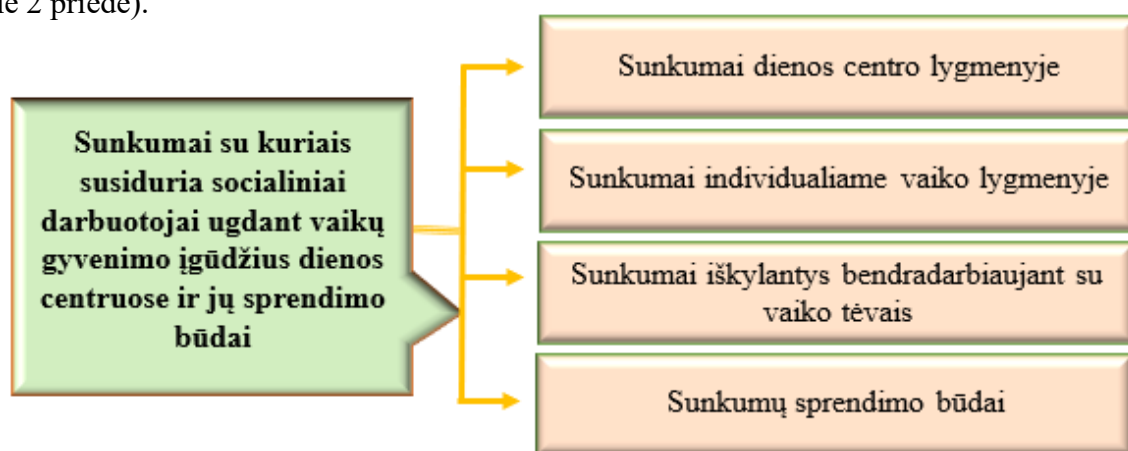
Tėvai/globėjai įtraukiami į bendras veiklas. Tyrimu identifikuota, kad bendradarbiavimas su tėvais/globėjais vykdomas *įtraukiant pastaruosius į bendras veiklas*: „kviečiame atvykti į stovyklas vaikus su tėveliais“ (SD4), „jei su vaikais darome veiklas, tai ir tėvus bandome įtraukti į veiklas“ (SD9), „per šventes darome bendrą šventinį stalą, kad tėvai pasidžiaugtų vaikų paruoštais valgiais“ (SD3), „kviečiame tėvelius prisidėti prie aplinkos tvarkymo pavasarį. Turime vieną tėtį, kuris pasisiūlo padėti

sutaisyti baldus“ (SD10). Siekiant tėvus/globėjus įtraukti į bendras veiklas, pastarieji, kartu su vaikais kviečiami į stovyklas, padeda rengti šventes, prisideda prie aplinkos tvarkymo.

Individualios konsultacijos, pokalbiai su vaiko tėvais/globėjais vyksta siekiant gyvenimo įgūdžių tęstinumo namuose, sprendžiant iškilusias problemas. Tai iliustruoja ir tyrimo dalyvių teiginiai: „*jei yra rimtesnės problemos su vaikais, kviečiame pasikalbėti tėvelius ir viską aptariame individualiai*“ (SD6), „*aptariama su tėvų vaikais ar šie pastebi, ką mes pastebime, ar jiems tai atrodo normalu, kasdieniška. Paklausiame ar reikalinga specialistų pagalba, o esant poreikiui dalinamės kontaktais*“ (SD2), „*jei atsiranda rimtesnių problemų, tai kalbame su šeima ir bandome drauge spręsti problemas*“ (SD7). Tai rodo, kad socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su vaiko tėvais/globėjais siekdami, kad vaiko gyvenimo įgūdžiai būtų ugdomi nuosekliai, laikantis vieningų susitarimų, atsakomybės ne tik dienos centre, bet ir vaiko namuose.

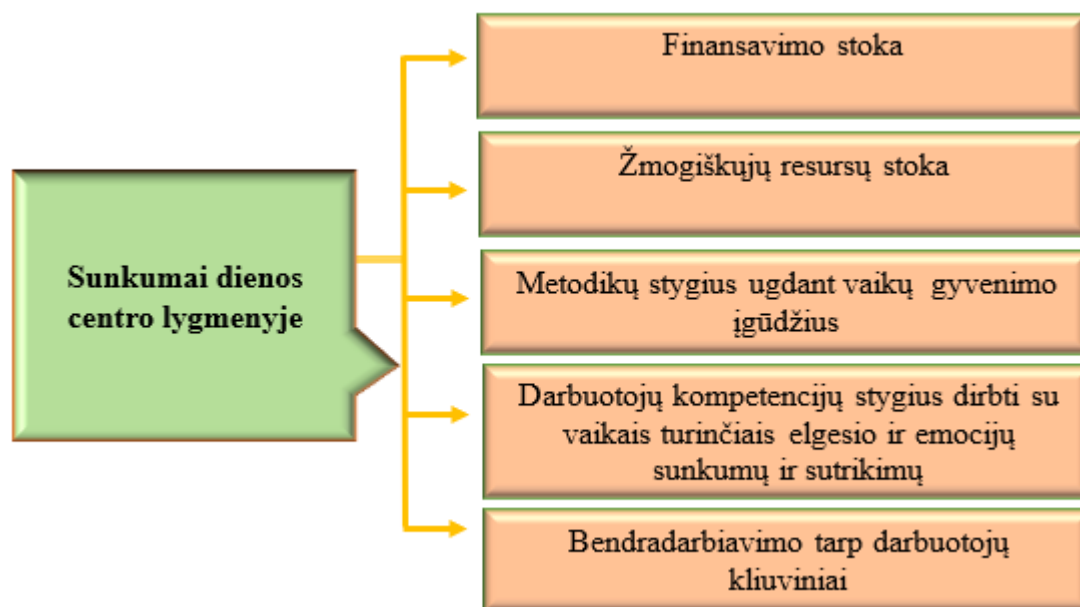
2.2.4. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai

Atlikus tyrimo duomenų analizę išskirtos keturios kategorijos ir jų subkategorijos, atskleidžiančios sunkumus, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimą: sunkumai dienos centro lygmenyje, individualiame vaiko lygmenyje, išskylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais ir sunkumų sprendimo būdai (22 pav., 4 lentelė 2 priede).

22 pav. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai

Sunkumai dienos centro lygmenyje. Tyrimo duomenys atskleidė, kad dienos centruose susiduriama su įvairiais sunkumais: *finansavimo ir žmogiškųjų resursų stoka, metodikų stygiumi ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius, darbuotojų kompetencijų stygiumi dirbant su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų, sutrikimų bei bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniai* (23 pav., 4 lentelė 2 priede).

23. pav. Sunkumai dienos centro lygmenyje

Tyrimu nustatyta, kad sunkumai dienos centro lygmenyje atsiranda dėl *finansavimo stokos*. Pasak tyrimo dalyvių: „darbuotojai dažnai keičiasi dėl lėšų stokos“ (SD5), „sudėtinga išsaugoti gerą specialistą. Dažnu atveju darbuotojas pasikelia kvalifikaciją ir išeina dirbti kur geresnis atlyginimas“ (SD4), „per mažai socialinių darbuotojų dirba vienu metu, jaučiamas didelis nuovargis“ (SD3). Finansavimo stoka lemia ne tik socialinių darbuotojų dažną kaitą vaikų dienos centruose, bet ir dirbančiųjų didelį nuovargį. Didelis socialinių darbuotojų nuovargis ir mažas atlygis gali turėti įtaką darbuotojų kaitai ir vaikų gyvenimo įgūdžių dienos centruose ugdymui.

Išryškėjo sunkumas, susijęs su *žmogiškųjų resursų stoka*. Tyrimu nustatyta, kad dienos centruose trūksta socialinių darbuotojų, tai patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai: „ryšys nesimezga, nes krūvis per daug didelis dėl žmogiškųjų resursų trūkumo“ (SD1), „jei su vaiku lieki individualiai bendrauti, tada likusią vaikų grupę kartais būna sudėtinga sužiūrėti“ (SD8), „sudėtinga duoti visiems dėmesio vienodai, nes trūksta darbuotojų. Jei vienam vaikui skiriam daugiau individualaus dėmesio, tai negalime užtikrinti likusios vaikų grupės saugumo ir tinkamo užimtumo“ (SD7), „jei būtų daugiau darbuotojų, būtų

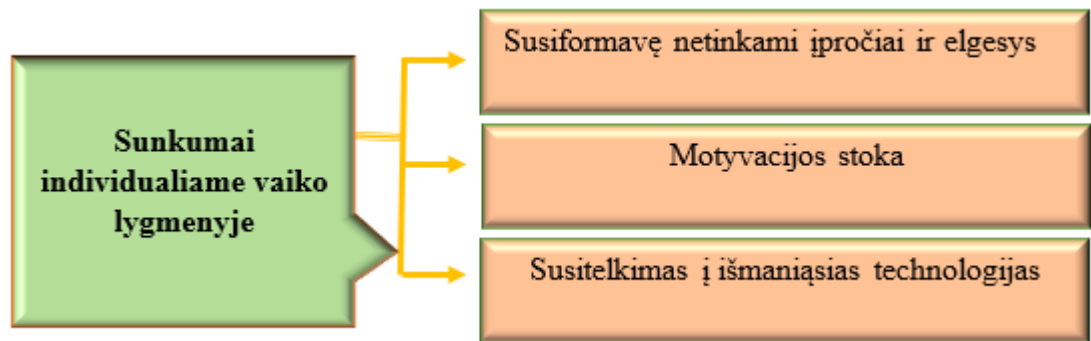
kokybiškesnis darbas su vaikais, nes dėl darbo krūvio labai trūksta individualaus darbo su vaikais (SD9). Galima teigti, kad dėl socialinių darbuotojų trūkumo apribojamas individualus darbas su vaikais.

Tyrimas atskleidė, kad vyrauja ir **metodikų stygius, ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius**. Anot tyrimo dalyvių: „*nėra kokybiškos metodinės medžiagos, gyvenimo įgūdžių ugdymo programos, kuri būtų tikrai praktiška. Būtų mums didžiulė pagalba*“ (SD5), „*labai svarbi metodika, kurios šiai dienai trūksta*“ (SD1), „*Trūksta konkrečios, oficialios metodikos, kuri palengvintų mums darbą*“ (SD8). Dienos centruose trūksta kokybiškos metodinės medžiagos, gyvenimo įgūdžių ugdymo programos.

Analizuojant tyrimo duomenis nustatyta, kad dienos centruose vyrauja **darbuotojų kompetencijų stygius dirbti su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų ir sutrikimų**. Kaip tyrimo dalyviai teigė: „*vaikų grupė nėra lengva, dalis jų turi nustatytus spec. poreikius ir su jais susitvarkyti sudėtinga*“ (SD9), „*vaikai pasitaiko tikrai nelengvi ir reiktų psichologo pagalbos, nes vaikams, kurie turi elgesio ir emocijų sunkumų ar sutrikimų, reikia daug daugiau skirti dėmesio, o ir tas dėmesys turi būti atitinkamai kitoks. Tokiu atveju reikia gilinti žinias, susijusias su šių ugdymo ypatumais*“ (SD3), „*turime vaikų su nustatytais spec. poreikiais, o su jais dirbti tikras iššūkis. Jiems ir laiko, ir dėmesio reikia daugiau skirti*“ (SD6), „*sudėtinga su vaikais dirbti individualiai ir užmegzti ryšį, nes daug vaikučių ateina ir su specialiaisiais poreikiais*“ (SD7). Tyrimu nustatyta, kad socialiniams darbuotojams reikalinga psichologų pagalba, dirbant su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų ir sutrikimų. Dėl to, socialiniams darbuotojams svarbu koncentruotis į mokymus, keliant kvalifikaciją kaip dirbti suiais vaikais.

Kitas sunkumas yra susijęs su **bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniais**. Tyrimo dalyviai atkreipė dėmesį į pastaruosius kliuvinius: „*savo kolektyve turėjome socialines darbuotojas, kurios vaikus buvo labai pripratinusios prie pusfabrikačių, kaip picos, koldūnai ir visą kitą, kas lengviausiai ir greičiausiai pasidaro. Tuo tarpu kitos darbuotojos tikrai stengiasi gaminti drauge su vaikais sveiką maistą*“ (SD1), „*viena darbuotoja, visada leisdavo telefonus, kad vaikai ramiai sėdėtų ir nesimuštų, nors ji gerai žinojo, kad yra susitarimas tarp mūsų socialinių darbuotojų, neleisti vaikams visą laiką naudotis mobiliais telefonais*“ (SD7), „*yra socialinė darbuotoja, kuri daugiau leidžia vaikams daryti ką jie nori. Ji ateina atbūti savo darbo valandas, o ne padėti ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius*“ (SD10). Tai rodo, kad pasitaiko atvejų kai specialistai nesilaiko tarpusavio susitarimų ir tai turi neigiamos įtakos siekiant bendro tikslo.

Sunkumai individualiame vaiko lygmenyje. Tyrimo duomenys atskleidė sunkumus individualiame vaiko lygmenyje: ***susiformavę netinkami įpročiai ir elgesys, motyvacijos stoka, per daug didelis susitelkimas į išmaniąsias technologijas*** (24 pav., 4 lentelė 2 priede).

24. pav. Sunkumai individualiame vaiko lygmenyje

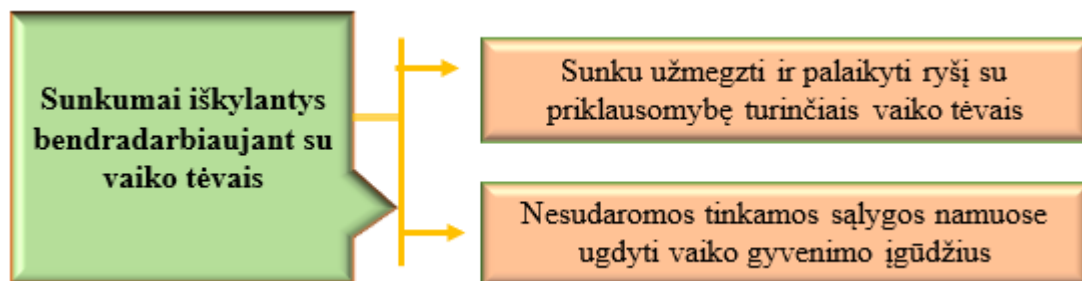
Tyrimo duomenimis nustatyta, kad sunkumus individualiame vaiko lygmenyje lemia **susiformavę netinkami įpročiai ir elgesys**: negeba užbaigti pradėtų veiklų, darbų, nejaučia astakomybės nei už asmeninius, nei už dienos centro daiktus, netinkamai elgiasi vieni su kitais. Tai patvirtina šie teiginiai: „*vaikai negeba pradėtų veiklų užbaigti. Kalbant apie bet kokios veiklos pabaigimą, jie neturi susiformavusio įpročio užbaigti pradėtą veiklą, darbą*“ (SD6), „*vaikai nesupranta ir nemoka saugoti nei savo, nei dienos centro, nei draugų daiktų, juos gadina, laužo. Toks elgesys trukdo megzti konstruktyvius santykius su kitais vaikais*“ (SD7), „*vaikų netinkamas elgesys su dienos centro daiktais, jų panaudojimas ne pagal paskirtį bei nederamas elgesys su į centrą ateinančiais vaikais, trukdo užmegzti gerus santykius tarp vaikų, o mums reikia daug laiko ir kantrybės, siekiant tokiems vaikams padėti išsiugdyti tinkamą elgesį*“ (SD1), „*vaikų netinkamas elgesys vieni su kitais, kaip pvz. prasivardžiavimas, užgauliojimas trukdo užmegzti gerus santykius tarp vaikų. Kiti vaikai užsisiklėndžia, nenori bendrauti nei su užgauliojančiais vaikais, nei su mumis. Tokios situacijos tampa mums labai sudėtingos, nes trukdo megzti gerus tarpusavio santykius, o elgesio keitimas į pozityvią pusę labai ilgai užtrunka*“ (SD6). Tai rodo, kad susiformavusius netinkamos vaiko įpročius ir elgesį sunku keisti tiek pačiam vaikui, tiek darbuotojams ir tam reikia nemažai pastangų, laiko, kad pasiekti teigiamą rezultatą.

Išryškėjo ir vaikų **motyvacijos stoka**: „*vaikams trūksta vidinės motyvacijos ką nors daryti, nes pasiūlius dalyvauti žaidime ar veikloje, susijusioje su kūryba, išgirsti atsakymą, man neįdomu arba nenoriu*“ (SD7) „*vaikams trūksta ne tik įvairių žinių, bet ir motyvacijos iš vis ką nors daryti. Jei jiems būtų leidžiama, tai jie nei užsiėmimuose dalyvautų, nei ruošoje padėtų*“ (SD10), „*jie nenori plėsti savo akiračio, neturi motyvacijos*“ (SD8). Remiantis tyrimo duomenimis, vaikai stokoja motyvacijos dalyvauti ugdomosiose veiklose ir jiems būdinga iniciatyvumo stoka.

Tyrimo duomenys rodo, kad vienas iš sunkumų, su kuriuo susiduriama yra **susitelkimas į išmaniąsias technologijas**. Pasak tyrimo dalyvių: „*internetas turi didelę įtaką vaikams, nes tai tampa jų*

gyvenimo dalimi. Visokios socialinės paskyros, kaip „Tiktokas“ stipriai įtakoja vaikų elgesį ir juos įtraukia“ (SD5) „kalbant apie sunkumus, pastebiu pas vaikus dėmesio koncentracijos stoką, kas susiję su dabartiniu skaitmenizuotu laikmečiu ir informacijos gausa, kai informacija greitai keičiasi, o vaikai nuo mažens tame būdami per daug yra susitelkę į išmaniąsias technologijas“ (SD7), „nenoras atsitraukti nuo telefono manau sąlygoja susikaupimo trūkumą ir koncentraciją į tai kas vyksta čia ir dabar realybėje, o ne elektroninėje erdvėje“ (SD1), „dienos centre vaikams sunku išbūti skirtą laiką be telefono. Dažnai pastebiu, kad vaikai tampa irzlūs, nerimauja. Jie jau nemoka gyventi be išmaniųjų technologijų“ (SD5). Tyrimu nustatyta, kad vaikų kasdienis naudojimas išmaniosiomis technologijomis, socialiniais tinklais sukelia ne tik vaikų susikaupimo, koncentracijos problemas, bet ir atitraukia juos nuo realios socialinės aplinkos.

Sunkumai, iškylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniams darbuotojams *sunku užmegzti ir palaikyti ryšį su priklausomybę turinčiais vaiko tėvais ir, kad vaikų namuose nėra tinkamų sąlygų ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius* (25 pav., 4 lentelė 2 priede).

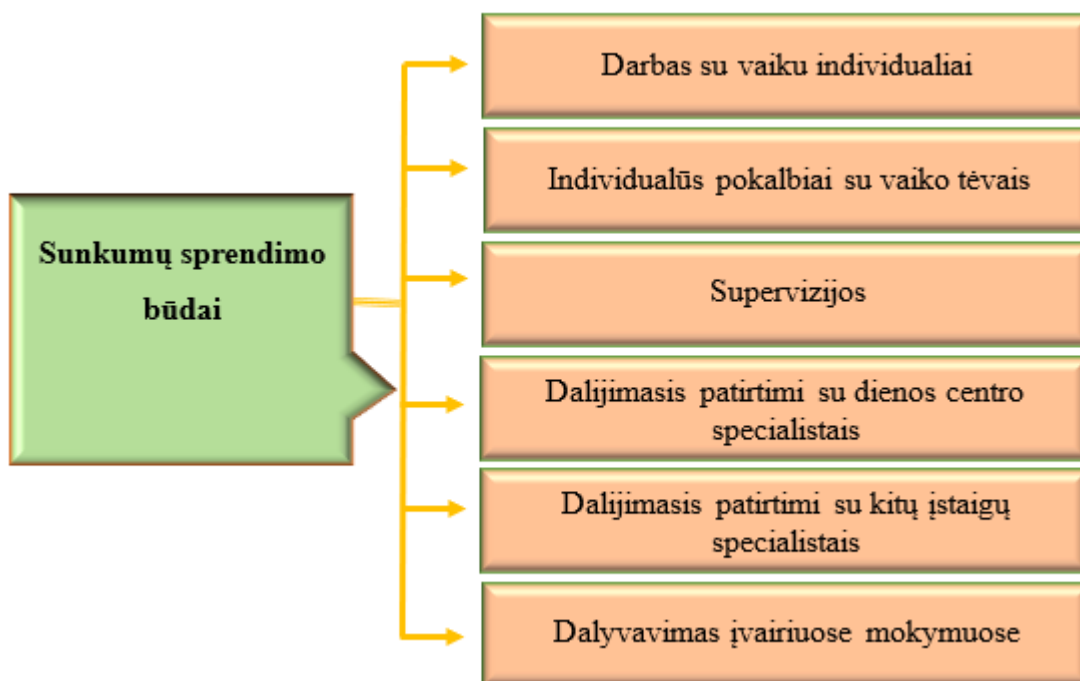

25. pav. Sunkumai, iškylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais

Tyrimu atskleista, kad socialiniams darbuotojams *sunku užmegzti ir palaikyti ryšį su priklausomybę turinčiais vaiko tėvais*: „kyla sunkumai ir bendradarbiavimo su tėvais atvejais, kai tėvai be saiko geria. Vaikai dažniausiai būna palikti likimo valiai, o su tokiais tėvais galimas tik trumpalaikis ryšio užmezgimas ir tai tik tada, kai prasiblaivo. Vėliau vėl viskas kartojasi“ (SD4), „sunku su šeimomis bendradarbiauti, kuriose yra girtaujančių tėvų, nes su tokiais tėvais nepavyksta palaikyti ryšio ir net adekvačiai pasikalbėti. Pasitaiko atvejų, kai tėvai nieko nenori girdėti apie sunkumus su vaiku ir atšauna, kad žino kaip reikia auginti vaiką, o kažkokia socialinė darbuotoja nenurodinės kaip auklėti vaiką“ (SD5), „man bendradarbiavimo sunkumai kyla su šeimomis. Yra tėvų narkomanų ir turinčių kitas priklausomybes. Kartais net išveža tėvus į ligoninę ir vaikas lieka ne namų aplinkoje“ (SD2). Tai rodo, kad tėvai, turintys priklausomybių, nenori megzti kontakto su socialiniais darbuotojais, nesirūna vaiku,

nesudaro nei *tinkamų sąlygų ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius, nei užtikrina jų ugdymo tęstinumo namuose*. Kaip tyrimo dalyviai teigė: „*vaiko paklausus ar namuose yra kas padeda atlikti namų darbus, atsako, kad nėra, paklausus ką mama daro, atsako, kad mama užsiėmusi. Pasigilinus, kuo užsiėmus, paaiškėja, kad žaidžia su telefonu žaidimus. Tai jei tėvai nepadeda su mokslais, tai lygiai toks pats požiūris ir į vaiko gyvenimo įgūdžius. Vaikų namuose tiesiog nesudaromos tinkamos sąlygos ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius (SD4), „vyrauja suaugusių dėmesio stoka vaikams ir tinkamo pavyzdžio rodymo stoka. Apart to, kad sudarytų tinkamas sąlygas namuose ugdyti gyvenimo įgūdžius, tėvai patys viską už vaiką padaro, kaip pvz. padaro valgyti, išplauna indus, sutvarko vaiko kambarį“ (SD10), „iš vaikų tenka girdėti, kad tėvai atlieka visus namų ruošos darbus, o šie gali visą dieną praleisti laiką kaip nori, svarbu netrukdytų tėvams, nes šie labai užsiėmę“ (SD2). Tai rodo, kad vaikai namuose, esant tėvų priklausomybėms, patirina jų dėmesio, pagalbos, poreikių temkinimo stoką, apleistumą.*

Sunkumų sprendimo būdai. Tyrimo duomenys atskleidė šiuos sunkumų sprendimo būdus: *individualus darbas su vaikais, individualūs pokalbiai su vaiko tėvais, supervizijos, dalijimasis patirtimi su dienos centro ir kitų įstaigų specialistais, dalyvavimas įvairiuose mokymuose* (26 pav., 4 lentelė 2 priede).

26. pav. Sunkumų sprendimo būdai

Vienas iš sunkumų sprendimo būdų yra ***darbas su vaiku individualiai***. Individualus darbas su vaiku sudaro sąlygas atsižvelgti į vaiko individualius poreikius bei galimybes: „su vaikais sunkumus sprendžiu taikant individualų požiūrį, todėl atsižvelgiu į vaiko charakterį, elgesį ir kitus su vaiku susijusius aspektus“ (SD2), „didelius sunkumus patiriame su vaikais, kurių šeimos yra gįžusios iš užsienio. Tokiais atvejais kyla ir mokymosi, ir bendravimo problemos. Labai sunku suprasti vaikų kalbą, todėl reikia daug dėmesio skirti vaikui individualiai, su juo mokytis, kalbėti individualiai“ (SD4), „su vaikais svarbūs individualūs pokalbiai, kaip pvz. jei vaikui kas nesiseka, siūlome eiti ir daryti drauge. Arba jei atsiranda sunkumų, kurie susiję su vaiko elgesiu, tai taip pat kalbamės individualiai su vaiku ir bandome išsiaiškinti tokio elgesio priežastis, su vaiku tartis, bandome ieškoti drauge kompromisų“ (SD10). Tai rodo, kad individualus darbas su vaiku padeda geriau pažinti vaiką, jo poreikius, parinkti tinkamus jam pagalbos būdus, gauti iš jo grįžtamąjį ryšį, vertinti siekiamus rezultatus.

Išryškėjęs kitas sprendimo būdas - ***individualūs pokalbiai su vaiko tėvais***. Tai patvirtina tyrimo dalyvių teiginiai: „kai su vaiku atsiradusių sunkumų negalime išspręsti individualiai, kviečiame į individualius pokalbius ir jų tėvus. Tada dažniausiai reikalai tikrai pagerėja“ (SD1), „individualūs pokalbiai su tėvais beveik visada padeda išspręsti sunkumus, kurie iškyla su vaiku“ (SD7). Taigi, individualūs pokalbiai su vaiko tėvais padeda kartu atrasti tinkamiausius būdus sprendžiant kylančius sunkumus. Ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius.

Supervizijos taip pat yra efektyvus sunkumų sprendimo būdas. Tai iliustruoja ir tyrimo dalyvių teiginiai: „vyksta supervizijos, kurių dėka galime ne tik geriau dirbti, bet ir psichologiškai pasidaro lengviau“ (SD1), „dalyvaujame supervizijose, kas padeda suprasti save ir kitus“ (SD2), „supervizijų metu iškilusios sudėtingos situacijos yra išanalizuojamos, o tai padeda atrasti naujų idėjų kaip šias situacijas galima išspręsti“ (SD6), „supervizijos tikrai padeda ir tada su vaikais lengviau dirbti, nes kai įsigilini į savo elgesį, lengviau supranti ir vaikų tam tikrus poelgius“ (SD3). Taigi, supervizijų dėka gerėja socialinių darbuotojų darbo kokybė, nes jiems suteikiamas psichologinis palaikymas ir analizuojami sunkumų įveikimo būdai, kurių dėka sudaromos palankios sąlygos į iškilusias problemas pažvelgti iš kitos perspektyvos.

Tyrimo duomenys rodo, kad ***dalijimasis patirtimi*** su dienos centro specialistais taip pat padeda spręsti kylančius sunkumus. Anot tyrimo dalyvių: „aptariame tarpusavyje su kolegėmis ką reiktų kitaip daryti, su kokiomis problemomis susiduriame“ (SD1), „su kolegomis bendraujame tarpusavyje, pasidaliname iškilusiais sunkumais ir taip tikrai pasidaro lengviau dirbti, nes turime vieni kitų palaikymą“ (SD6), „jei tik atsiranda sunkumų su vaiku, tai visada dalinamės savo problemomis su

kolegomis ir drauge ieškome sprendimo“ (SD8). Dalijimasis patirtimi padeda sumažinti patiriamą įtampą, gauti kolegų palaikymą, atrasti kylančių problemų sprendimo būdus.

Dalijimasis patirtimi su kitų įstaigų specialistais kitas sunkumų sprendimo būdas: „*bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis ir metodinių žinių, patirčių pasidalinimas labai padeda mums tobulėti“ (SD2), „bendraujame ir su mokykloje esančiais mokytojais, ir psichologais. Dalinamės patirtimi ir net patarimais, žiniomis apie vaikus, kaip pvz., kokių vaikas turi problemų, kaip sekasi jam su elgesiu, kokia situacija šeimoje“ (SD10), „dalinamės patirtimi su Vaiko teisių apsaugos tarnyba, atvejo vadyba, kai susiduriame su vaikais, kurių šeimoje smurtaujama arba vaikas pats linkęs į smurtinį elgesį“ (SD3). Vaikų dienos centrai dalijasi patirtimi ir žiniomis apie vaikus su ugdymo įstaigose dirbančiais mokytojais, psichologais, socialiniais pedagogais. Su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos specialistais dalinasi indormacija apie vaikus, kurių šeimose smurtaujama, apie vaikus, kurie linkę į agresyvų, smurtinį elgesį. Tokiu būdu užtikrinamas vaikų saugumas ir gerovė, o dalinimasis su pedagogais, kitais specialistais patirtimis ir metodinėmis žiniomis padeda ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius.*

Dalyvavimas įvairiuose mokymuose taip pat vienas iš sunkumų sprendimo būdų. Mokymai apima tiek vaikų raidos ypatumus, tiek ir psichologinius aspektus: „*dalyvaujame įvairiuose mokymuose, tiek apie vaikų raidą, tiek psichologinio pobūdžio užsiėmimuose“ (SD5), dalyvaujame mokymuose, kuriuos randame, nes mūsų darbe labai svarbu tobulėti“ (SD9), mokymų netrūksta, svarbu norėti pačiam mokytis ir padėti vaikams. Mokymus renkamės, kuriuos veda psichologai ir kiti specialistai“ (SD2), „mokymai yra būtini, nes vaikai tikrai nėra lengvi ir norint jiems padėti turi dalyvauti mokymuose“ (SD7). Socialinių darbuotojų įsitraukimas į mokymus neatsiejamas nuo noro tobulėti, siekiant efektyvaus gyvenimo įgūdžių ugdymo.*

2.3. Diskusija

Tyrimas atskleidė vaikų, lankančių dienos centrus, stokojamus gyvenimo įgūdžius. Tyrimas parodė, kad jiems stinga kontakto užmezgimo, kontakto palaikymo, emocijų valdymo, bendradarbiavimo, buitinių ir sveikos gyvensenos įgūdžių. Anot Dogan ir Camurcu (2025) kontakto užmezgimo ir palaikymo įgūdžiai yra vieni iš reikšmingiausių, nes neatsiejami nuo pozityvių santykių kūrimo ir sėkmingo asmenybės vystymosi. Stokojant kontakto užmezgimo, jo palaikymo ir bendradarbiavimo įgūdžių, vaikams sudėtinga kurti pozityvius santykius su bendraamžiais, didėja tarpusavio konfliktų tikimybės (Dogan, Camurcu, 2025, Karuk ir kt. 2022). Emocijų valdymo įgūdžių stokos atveju silpnėja vaiko pasitikėjimas savimi ir dingsta motyvacija įsitraukti į bendras veiklas, turi

neigiamos įtakos vaiko socialinei sąveikai (Herrity, 2025). Pasak Manocha (2023) ankstyvajame vaikų amžiaus tarpsnyje svarbu koncentruotis į vaikų higienos ir asmeninės priežiūros įgūdžių mokymą, nes šių įgūdžių dėka ugdomi tvarūs, sveikatai palankūs įgūdžiai. Moono (2017) teigimu savitvarkos, asmens higienos ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas itin reikšmingas pažeidžiamoms vaikų ir jaunimo grupėms, nes šių įgūdžių ugdymui jų šeimose nebuvo sudarytos tinkamos sąlygos. Masiliauskienė, Griškutė (2010) teigė, kad itin svarbu sutelkti dėmesį į vaikų praktinių įgūdžių ugdymą, kaip buitinių darbų mokymą, higienos įgūdžių ugdymą, nes šių įgūdžių mokymas dienos centruose padeda kompensuoti šeimos aplinkoje trūkstamą tėvų ugdymąjį vaidmenį.

Tyrimas atskleidė veiksnius, turinčius įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai. Vienas iš veiksmų šeimos aplinka. Šeimos aplinkos veiksniai susiję su vaikų tėvų tėvystės įgūdžių stoka, skiriamo laiko vaikui ir vaiko poreikių atliepimo stoka. Lisauskienės, Rimkevičienės (2019) teigimu, sunkumus patiriančiose šeimose augančių vaikų socialinio prisitaikymo problemos dažnai kyla dėl tėvų nesugebėjimo tinkamai jais rūpintis, tinkamų sąlygų jiems ugdyti nesudarymu.

Tyrimas parodė, kad mokykloje dalis vaikų pasigenda pedagogų pagalbos, taip pat vyrauja bendravimo su jais stoka, kas daro neigiamą įtaką jų įgūdžių ugdymuisi. Kaip Dobbie, Fryer (2011) pažymi, pedagogų požiūris bei tarpasmeniniai santykiai daro tiesioginę įtaką vaikų gebėjimui prisitaikyti prie socialinės aplinkos ir spręsti kasdienės situacijas. Dėl to, itin svarbu, kad būtų užtikrintas pakankamas individualizuotas pedagogų dėmesys vaikams.

Tyrimu identifikuota, kad bendraamžių patyčios ir draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas taip pat turi neigiamos įtakos ypač socialinių-emocinių įgūdžių ugdymuisi. Pasak Chen (2024) vaikų tarpusavio santykiai atlieka svarbų vaidmenį vaikų vystymosi procese, nes skatina teigiamų asmenybės savybių formavimąsi ir sukuria galimybes ugdyti įvairius socialinius įgūdžius. Esant stabilams, pozityviems bendraamžių santykiams kuriamas saugumo jausmas, stiprėja sąmoningumas ir ugdomas teigiamas elgesys (Newman ir Butcher, 2021).

Tyrimu identifikuoti veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose. Tyrimas rodo, kad svarbūs veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose, yra vaiko turimų ir stokojamų įgūdžių, jo interesų polinkių pažinimas ir individualių vaiko poreikių atliepimas. Hidalgo ir kt. (2018) atkreipia dėmesį, kad saugios, palaikančios aplinkos kūrimas ir vaiko situacijos pažinimas padeda vaikui plėtoti gyvenimo įgūdžius ir juos taikyti kasdienėje veikloje, nes taip atliepiani vaiko individualūs poreikiai ir galimybės save išreikšti ir realizuoti, ugdytis savarankiškumą. Esant nesaugiai aplinkai didėja elgesio ir emocinių sunkumų atsiradimo rizika.

Tyrimu identifikuota, kad svarbus veiksnys, padedantis ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose, yra tinkamų sąlygų sudarymas, sietinas su pozityviais santykiais tarp socialinio darbuotojo ir vaiko bei tarp pačių vaikų, praktinėmis veiklomis, individualiais bei grupiniais pokalbiais, paskatinimais, komandinėmis užduotimis, tinkamo pavyzdžio rodymu, žaidimais ir susitarimais/taisyklėmis. McDonough ir kt. (2017) teigimu, pozityvių santykių su bendraamžiais ir suaugusiais kūrimo dėka vaikai ne tik turi galimybę įgyti gyvenimo įgūdžius, bet ir patirti priklausymo bendruomenei jausmą. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, kad pozityvių santykių kūrimas neatsiejamas nuo aktyvaus klausymosi, empatijos bei konfliktų sprendimo (Bindu ir Saravanakumar, 2023), saugumo jausmo puoselėjimo, kurio pagalba vaikai drąsiau bando naujus dalykus, labiau atsiskleidžia, mokosi atsakingo elgesio (Muller, Hasell (2021). Kaip Chen (2024) pažymi, vaikų tarpusavio pozityvūs santykiai su bendraamžiais itin reikšmingi teigiamų asmenybės savybių formavimosi atveju. Komandinių užduočių dėka vaikai ne tik skatinami turiningam tarpusavio bendravimui, bet ir sudaromos palankios galimybės praktiniam gyvenimo įgūdžių taikymui realiose situacijose (Masiliauskienė, Griškutė, 2010). Komandinių užduočių pagalba orientuojamasi ir į mokymą pasidalinti atsakomybėmis, skatinamos bendros diskusijos, ugdomi problemų sprendimo, lyderystės, laiko planavimo, bendradarbiavimo įgūdžiai (McDonough, 2017, Cronin ir kt., 2023). Kuriant palankią aplinką taip pat svarbu aiškių, vaikui suprantamų susitarimų, taisyklių nustatymas, kas pasak Muller, Hasell (2021) yra būtina saugios mikroaplinkos kūrimo sąlyga.

Tyrimas taip pat išryškino ir bendradarbiavimo svarbą tarp dienos centro specialistų, taip pat bendradarbiavimą su vaiko tėvais/globėjais ir kitomis įstaigomis. Socialinių darbuotojų tarpusavio bendradarbiavimas ir pagalba vieni kitiems itin reikšmingi siekiant bendrų tikslų (Karuk ir kt., 2022), orientuotų į kasdienės veiklos organizavimą, užsiėmimų planavimą, ugdomosios veiklos koordinavimą bei socializacijos proceso skatinimą (Rahim, 2024). Pasak Klokmanienės ir kt.,(2021), Masiliauskienės ir Griškutės, (2010) bendradarbiavimas su vaiko tėvais/globėjais padeda užtikrinti nuoseklų vaiko ugdymo procesą, efektyviai derinti dienos centro veiklas su šeimos aplinka ir taip užtikrinti įgūdžių ugdymo tęstinumą bei sustiprinti vaiko galimybes įsitvirtinti visuomenėje. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo procese dažniausiai problemos kyla dėl įvairių veiksnių, dėl ko siekiant teigiamų pokyčių vaikų gyvenime, reikalinga kompleksinė pagalba. Taigi, šiuo atveju, dienos centro darbuotojų bendradarbiavimas su Socialinės paramos, Vaiko teisių apsaugos skyriais, ugdymo, sveikatos priežiūros specialistais itin reikšmingas (Rumšienė, 2020, Buzaitytė-Kašalynienė, Liaudginaitė-Zamalienė, 2012).

Tyrimu nustatyti sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose. Vieni iš jų - sunkumai dienos centro lygmenyje, kai susiduriama su darbuotojų kompetencijų stygiumi dirbant su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų, sutrikimų. Pasak Vandell

(2020) socialinių darbuotojų įgytos kompetencijos daro tiesioginę įtaką vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo kokybei, nes jų dėka atliepiami individualūs vaikų poreikiai, kuriami bendradarbiavimu grįsti santykiai. Kaip Tamutienė (2018) teigė, jei vaikas susiduria su sudėtinga nepalankių aplinkybių visuma, neigiamai veikiama ir vaikų visapusė raida, dėl ko vaikai susiduria su psichologiniais, emociniais ir elgsenos sunkumais. Tokie vaikai reikalauja daugiau dėmesio ir jiems dažnai reikalinga individualizuota pagalba (Rozina, 2020). Newman, Butcher (2021) atkreipia dėmesį, kad tokiais atvejais socialinio darbuotojo gebėjimas kurti palankią vaikui aplinką ir jo palaikymas itin reikšmingas, nes pastarieji negeba užmegzti draugiškų, ilgalaikių santykių ir dažniausiai susiduria su įvairių įgūdžių stoka, socialine atskirtimi. Tokiu atveju, socialinio darbo metodų įvairovė atlieka itin svarbų vaidmenį ne tik ugdant gyvenimo įgūdžius, bet ir stiprinant vaiko emocinę gerovę bei skatinant kokybišką gyvenimą (Dey ir kt., 2022).

Kitas veiksnys susijęs su bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniais, kuris apsunkina vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymą ir vaikų poreikių atliepimą. Kaip Buzaitytė-Kašalynienė, Liaudginaitė-Zamalienė (2012) pažymi, efektyvus bendradarbiavimas tarp darbuotojų leidžia siekti bendro tikslo, vaiko gerovės ir gyvenimo įgūdžių ugdymo atžvilgiu. Vieningai dalyvaujant pagalbos vaikui procese, svarbu laikytis bendros krypties, pasidalinti atsakomybėmis bei atitinkama informacija. Šio veiksnio trūkumas sutrikdo pagalbos vaikui nuoseklumą bei efektyvumą, dėl ko vaikų poreikių tenkinimas tampa fragmentiškas.

Taip pat išryškėjo sunkumai individualiame vaiko lygmenyje, sietini su vaiko susiformavusiais netinkamais įpročiais ir elgesiu, vaiko motyvacijos stoka ir vaiko susitelkimu į išmaniąsias technologijas. Kaip Liepinskaitė, Motičienė (2017) pažymi, galimi realūs elgesio pokyčiai tik tada, kai vaikas nestokoja motyvacijos ir tikėjimo savimi. Autorės atkreipia dėmesį ir į tai, kad vaikų motyvacijos mokytis, dalyvauti laisvalaikio užsiėmimuose skatinimas yra itin reikšminga kompleksinės pagalbos vaikams dalis, kurios dėka vaikai apsaugomi nuo netinkamo elgesio, stiprinamas jų pasitikėjimas tiek savimi, tiek ir aplinkiniais. Nors Ker ir Dyson (2014), Haleem ir kt. (2022) akcentuoja informacinių technologijų svarbą gyvenimo įgūdžių kontekste, tačiau atsižvelgiant į tyrimo duomenis, nustatyta, kad kasdienis vaikų naudojimasis išmaniosiomis technologijomis sukelia problemas, susijusias su susikaupimo, koncentracijos stoka ir atitraukia vaikus nuo realios socialinės aplinkos.

Tyrimas taip pat išryškino ir sunkumų, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose, sprendimų būdus: individualus darbas su vaikais, individualūs pokalbiai su vaiko tėvais. Individualizuotos paramos vaikams svarbą akcentavo Crosby ir kt. (2018), kurių teigimu individualios pagalbos vaikui dėka užtikrinimas sėkmingas vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas ir vaikų emocinis saugumas. Individualizuotos pagalbos vaikui kontekste, šeimos vaidmuo taip

pat itin reikšmingas, todėl individualių pokalbių su vaiko šeima metu, orientuojamasi į vaiko interesų apsaugą, socialinės įtrauties skatinimą bei emocinio atsparumo gerinimą (Tamutienė, 2018, Kelimeler, 2020).

Tyrimas atskleidė, kad sunkumus socialiniams darbuotojams ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius padeda spręsti ir jų dalyvavimas supervizijose, dalijimusi patirtimi su dienos centro, kitų įstaigų specialistais bei dalyvavimas įvairiuose mokymuose. Ker ir Dyson (2014) ir Newman, Butcher (2021) atkreipia dėmesį į tai, kad vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo atveju itin svarbus dienos centrų ir mokyklų tarpusavio bendradarbiavimo kryptingumas, kai užtikrinamas ugdymo sąlygų tęstinumas. Visą tai, vaikų gyvenimo įgūdžius ugdančios įstaigos gali realizuoti per patirties dalijimąsi tarpusavyje. Kadangi vaikų dienos centruose socialinių darbuotojų veikla įvairi ir dėl socialinių problemų kompleksiskumo ypatumų, individualus darbas dažnu atveju nėra pakankamas, būtinas dalijimasis patirtimi tiek tarp dienos centro darbuotojų, tiek ir tarp kitų įstaigų specialistų (Žibera, 2021). Pasak Buzaitytės-Kašalynienės, Liaudginaitės-Zamalienės (2012) informacijos bei atsakomybių dalinimasis padeda laikytis bendros krypties pagalbos vaikui procese ir leidžia siekti bendro tikslo – vaiko gerovės ir ilgalaikių pokyčių jo aplinkoje. Anot Vandell (2020) socialinių darbuotojų dalyvavimas įvairiuose mokymuose daro tiesioginę įtaką ugdymo proceso kokybei, dėl ko pastarųjų įgytos kompetencijos turi itin didelę reikšmę ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.

IŠVADOS

1. Moksliniuose šaltiniuose gyvenimo įgūdžių apibrėžtys pateikiamos skirtingai, tačiau visi apibrėžimai siejasi su individo gebėjimu gyventi savarankišką gyvenimą. Gyvenimo įgūdžių klasifikacija apima: savęs pažinimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, bendravimo ir bendradarbiavimo, problemų sprendimo, empatijos, streso bei emocijų valdymo, sveikatai palankius įgūdžius, kurie svarbūs asmens savarankiškam gyvenimui. Mokslinių šaltinių analizė rodo, kad vaiko palaikymo trūkumas šeimoje, tėvų įsitraukimo į vaikų gyvenimą ir saugios aplinkos užtikrinimo stoka, bendraamžių neigiamas poveikis, neužtikrinamas vaikų emocinis saugumas mokyklose lemia vaikų socialinę atskirtį, nes riboja vaikų galimybes ugdytis gyvenimui svarbius įgūdžius ir didina elgesio bei emocijų sunkumų atsiradimo riziką. Dėl ko, itin svarbu, kad tiek vaiko šeimoje, mokykloje, tiek ir bendraamžių aplinkoje būtų mažinami neigiami aplinkos veiksniai ir orientuojamasi į saugios aplinkos užtikrinimą, teigiamos socialinės patirties skatinimą.

2. Vaikų dienos centrai atlieka svarbų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius, o jų paskirtis orientuota į paslaugų vaikams, iš šeimų, patiriančių socialinius sunkumus, teikimą. Esminis šių centrų tikslas nukreiptas į vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymą. Socialiniams darbuotojams, dirbantiems dienos centruose, keliamas tikslas ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius, siekiant sėkmingos jų integracijos visuomenėje.

3. Tyrimu atskleista: vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška, veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai, taip pat veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose, bei sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai.

Tyrimo rezultatai parodė vaikų stokojamus gyvenimo įgūdžius. Vaikai stokoja kontakto užmezgimo: nemoka tinkamai įsitraukti į pokalbį, negeba tinkamai paprašyti pagalbos. Taip pat išryškėjo ir kontakto palaikymo įgūdžių stoka: vartoja nederamus žodžius (keiksmazodžius, įžeidžiančius žodžius), neišklauso kito ir pertraukia kalbantįjį, negeba tinkamai priimti kito nuomonės, nemoka spręsti konfliktų. Vaikams sunku įvardinti savo emocijas ir jas tinkamai valdyti, nusiraminti. Išryškėjo veiklos organizavimo ir bendradarbiavimo grupėje įgūdžių stoka: stokojama elementarių veiklos planavimo įgūdžių, negebama pabaigti veiklų iki galo, dirbant grupėje vaikai negeba tarpusavyje susitarti, kas, kokią užduotį atliks. Vaikai stokoja maisto ruošimo, namų ruošos, etiketo prie stalo įgūdžių. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikai stokoja sveikos gyvensenos įgūdžių: asmens higienos, sveikos mitybos, fizinio aktyvumo.

Išryškėjo veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai, sietini su šeimos, mokyklos ir bendraamžių aplinka. Tėvų tėvystės įgūdžių stoka, tėvų skiriamo laiko vaikui ir vaikų poreikių atliepimo stoka turi neigiamos įtakos vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymui. Pagalbos mokykloje vaikui ir pedagogų bendravimo su vaikais stoka taip pat turi neigiamos įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui. Pagalbos stoka mokykloje reiškiasi: mokytojų nepkankamu individualiu dėmesiu vaikui, efektyvios pagalbos iškilusių sunkumų, patyčių atvejais stoka. Pedagogų bendravimo su vaikais stoka reiškiasi: mokytojų ir vaikų tarpusavio komunikacijos stoka, probleminių situacijų atveju - vaikų neišklausymu, neįsigilinimu į situaciją, palaikymo, susidūrus su sunkumais, trūkumu. Išryškėjo, kad bendraamžių patyčios, draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas taip pat yra veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui.

Tyrimo rezultatai parodė veiksnius, padedančius ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose. Išryškėjo, kad vaiko turimų ir stokojamų gyvenimo įgūdžių įvertinimas, vaiko interesų, polinkių pažinimas ir jo individualių poreikių atliepimas yra svarbūs veiksniai ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius. Tyrimo rezultatai parodė, kad tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre sietinas su: pozityvių santykių tarp socialinio darbuotojo ir vaiko bei pozityvių santykių tarp vaikų kūrimu, praktinėmis veiklomis, individualiais ir grupiniais pokalbiais, vaiko paskatinimais, komandinėmis užduotimis, tinkamo pavyzdžio rodymu, taip pat pasitelkiant žaidybines veiklas ir susitarimus bei taisykles.

Tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų, dalinantis patirtimi, teikiant vieni kitiems pagalbą yra svarbus veiksnys ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius. Svarbią reikšmę turi ir bendradarbiavimas su vaiko tėvais/globėjais, siekiant nuosekliai ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius ir užtikrinti jų ugdymo tęstinumą vaiko artimoje aplinkoje. Taip pat pasitelkiamas bendradarbiavimas su kitomis institucijomis organizuojant edukacines, rekreacines veiklas, prisidedančias prie vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo. Savanoriai, studentai taip pat prisideda ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad dienos centruose susiduriama su įvairiais sunkumais ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius: finansavimo ir žmogiškųjų resursų, metodikų, kaip ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius stoka, darbuotojų kompetencijų stygiumi dirbant su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų, sutrikimų bei bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniais. Tyrimo duomenys atskleidė ir sunkumus individualiame vaiko lygmenyje: susiformavę netinkami įpročiai ir elgesys, motyvacijos stoka, per daug didelis susitelkimas į išmaniąsias technologijas. Taip pat išryškėjo sunkumai, išskylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais: socialiniams darbuotojams sunku užmegzti ir palaikyti ryšį su

priklausomybę turinčiais vaiko tėvais; namuose nesudaromos tinkamos sąlygos ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius.

Identifikuoti sunkumų sprendimo būdai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius: individualus darbas su vaikais, individualūs pokalbiai su vaiko tėvais, supervizijos, dalijimasis patirtimi su dienos centro ir kitų įstaigų specialistais, socialinių darbuotojų dalyvavimas įvairiuose mokymuose.

REKOMENDACIJOS

Dienos centro administracijai

- Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai stokoja metodikų, kaip ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius, todėl tikslinga ieškoti būdų diegti įrodymais grįstas gyvenimo įgūdžių ugdymo programas vaikų dienos centruose.
- Organizuoti specialistų kvalifikacijos tobulinimą, orientuotą į darbo su vaikais, turinčiais elgesio, ir emocijų sunkumų ar sutrikimų, taip pat patyrusių traumas bei gyvenimo įgūdžių ugdymo metodiką.
- Reguliariai organizuoti specialistų metodinius pasitarimus, įgalinančius keistis metodinėmis žiniomis, patirtimi ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.
- Stiprinti bendradarbiavimą su vaikų tėvais/globėjais, ieškant patrauklių bendradarbiavimo formų, teikti jiems metodinę pagalbą, siekiant užtikrinti gyvenimo įgūdžių ugdymo nuoseklumą ir tęstinumą šeimoje.

LITERATŪRA

1. Barkauskienė, R., Zacharevičiūtė, A. (2019). *Darbas su vaikais, turinčiais elgesio ir emocinių sunkumų bei sutrikimų. Metodinė priemonė socialiniams pedagogams*. Nacionalinė švietimo agentūra.
2. Beghetto, R.A. (2021). Creative Learning in Education. *The Palgrave Handbook of Positive Education*. ResearchGate, 473-491.
https://www.researchgate.net/publication/368876926_Creative_Learning_in_Education
3. Bindu, T.V. (2023). Life Skills Education: Enhancing Competencies for Adaptive Living. *International Journal of Innovative Science and Research Technology*. Vol. 8, 2300-2304
4. Buzaitytė-Kašalynienė, Liaudginaitė-Zamalienė (2012). Vaikų dienos centrų tarpdalykinio bendradarbiavimo patirtis. Socialinio darbo profesionalizacija. Vilniaus universitetas, T 6, 7-22, <https://www.zurnalai.vu.lt/STEPP/lt/article/view/1862>
5. Cronin, L., Greenfield, R. ir Maher, A. (2023). A Qualitative Investigation of Teachers' Experiences of Life Skills Development in Physical Education. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, VOL. 15, NO. 6, 789–804, <https://doi.org/10.1080/2159676X.2023.2222774>
6. DeJaeghere, J., Graham, E. M. (2022). Life Skills Education for Youth Critical Perspectives: Critical Perspectives. *Springer*, vol. 5.
https://www.researchgate.net/publication/357493624_Life_Skills_Education_for_Youth_Critical_Perspectives_Critical_Perspectives.
7. Darling - Hammond, M., Cool- Harvey, C. M. (2018). Educating the Whole Child: Improving School Climate to Support Student Success.
8. Defitrika, F., Mahmudah, Fitri, Nur (2021). Development of life skills education as character building. *International Journal of Educational Management and Innovation* 2(1):116-118, DOI:10.12928/ijemi.v2i1.3195
9. Dobrotvorskaja, S., Kashina, O. (2017). The Prevention Of Bad Habits Among Students. *Teacher Education*. <https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2017.08.02.18>.
10. Dogan, T., Camurcu, S. (2025). Communication and the Importance of Communication in Child Development. *Contemporary Issues of Communication* 4(1):102-111, DOI:10.62425/conicom.1642225
11. Drake, J., Winner, E. (2012). How children use drawing to regulate their emotions. *Cognition and Emotion*, 27(3): 512-520.

12. Dunst, C. J., Serrano, A. M., Mas, J. M., & Espe-Sherwindt, M. (2021). Meta-Analysis of the Relationships Between Family Strengths and Parent. *Family and Child Well-Being*. London.
13. Foster, C.E., Horwitz, A., Thomas, A., Opperman, K., Gipson, P. Burnside, A., Stone, D.M., King, C.A. (2017). Connectedness to family, school, peers, and community in socially vulnerable adolescents. *Child Youth Serv Rev., National Library of Medicine*.
<https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC6128354/>
14. Gimbert, B. G., Miller, D., Herman, E., Breedlove, M., Molina, C., E. (2021). Social Emotional Learning in Schools: The Importance of Educator Competence. *Journal of Research on Leadership Education*, 18(7),
https://www.researchgate.net/publication/351837114_Social_Emotional_Learning_in_Schools_The_Importance_of_Educator_Competence
15. Gold, Z.S., Perlman, J., Howe, N., Mishara, A., A., DeHart, G.B., Hertik, H., Buckley., J. (2022). An Observational Study of Children's Problem Solving during Play with Friends, *Journal of Cognition and Development*, Vol. 23, 503-523
16. Gronborg, M, W., Fenton, S. J., Wodcock, K. A., Montgomery, P. (2025). Identifying Key Independent Living Skills for Care Experienced Children to Transition to Independence: A Scoping Review. *Child & Youth Services*.
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0145935X.2025.2469681?src=#abstract>.
17. Hadziachmetovic, N., Salihovic, N. (2022). The Role of Transparent Communication and Leadership in Employee Engagement. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 11(2).
https://www.researchgate.net/publication/362053309_The_Role_of_Transparent_Communication_and_Leadership_in_Employee_Engagement.
18. Haghbin, A., Mohammadi, M., Ahmadi, N., Khaleghi, A., Golmakani, H., Kaviyani, F. (2018). Prevalence of Psychiatric disorders in children and adolescents of North Khorasan province, Iran. *J. North Khorasan University Med. Sci.*, 10 (1). 117-127.
19. Hanafi, Z. (2015). The Childcare Center: How to Ensure Quality Childcare Practices. *Asian Social Science*, Vol. 11, No. 25, 90-97, DOI:10.5539/ass.v11n25p90
20. Herrity, J. (2025). Interpersonal Skills: Definitions, Examples and How To Improve. *Resumes & cover letters*. <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/interpersonal-skills>.
21. Hidalgo, V., Jimenez, L., Grimaldi, V., Ayala-Nunes, L., Lopez-Verdugo, I. (2018). The effectiveness of a child day-care program in child welfare services. *Children and Youth Services*

- Review.* Vol. 89, 145-151.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0190740917310642>
22. Indrašienė, V., Šlapelienė, E. (2017). Vaikų požiūris į jų lankomus vaikų dienos centrus. *Socialinis ugdymas*.
 23. Yeo, N. (2025). Developing Independent Living Skills in People With Intellectual or Developmental Disabilities: A Guide for Direct Support Professionals. [Doctoral project, University of St Augustine for Health Sciences]. SOAR @ USA: Student Capstone Papers Collection. <https://doi.org/10.46409/sr.LFXV2346>.
 24. Jimenez, S.L, Villarejo, B., Aguilera, G., L., Puigvert, L. (2020). Propelling Children's Empathy and Friendship. 1-6, DOI:10.3390/su12187288
 25. Karuk, I., Kolesnik, K., Prysiazniuk, L., Kryvosheya, T., Shykyrynska, O., Vyshkivska, O., Komarivska, N. (2022), The Development of Cooperation Skills of Senior Preschoolers in the Experimentation Process, Vol. I, 404-414
 26. Keen, R. (2011). The Development of Problem Solving in Young Children: A Critical Cognitive Skill. Annual Reviews, Vol. 62:1-21, <https://www.annualreviews.org/content/journals/10.1146/annurev.psych.031809.130730>
 27. Kerr, K., Dyson, A. (2014). Developing an Evidence-Based Rationale for a Children's Zone Approach, *IJREE – International Journal for Research on Extended Education* 2(1):97-112, DOI:10.3224/ijree.v2i1.19536
 28. Klokmanienė, L., Rimkuvienė, A., Janiselienė, I. (2021). Parents Participation in Children Day Centre Activities: The Perspective of the Social Worker, <https://doi.org/10.56131/pstp.2021.23.8.17>
 29. Liepinskaitė, I., Motiečienė, R. (2017). Įgalinančios socialinės paslaugos vaikų dienos centruose: socialinių darbuotojų perspektyva. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*.
 30. Lietuvos Respublikos vyriausybės 2002 m. gegužės 24 d. nutarimas Nr. 731 „dėl nacionalinės nevyriausybinių organizacijų vaikų dienos centrų 2002–2004 metų programos“. *Valstybės žinios*, 2002-05-29, Nr. 53-2076. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.167338?jfwid=92zt7s1x8>.
 31. Lisauskienė, D., Rimkevičienė, V. (2019). Mažiau galimybių turinčio jaunimo rizikingas elgesys neformalioje (laisvalaikio) aplinkoje ir jo prevencinės priemonės. *Social Work: Experience and Methods*. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.7220/2029-5820.24.2.3>

32. Manocha, K. (2023). Empowering Healthy Habits: The Importance of Health and Hygiene Education for Children. *Franchise Journal*. <https://www.franchisejournal.com/empowering-healthy-habits-the-importance-of-health-and-hygiene-education-for-children>.
33. Martins, J. (2024). How to build your critical thinking skills in 7 steps (with examples). *Asana*. <https://asana.com/resources/critical-thinking-skills>.
34. Masiliauskienė, E., Griškutė, V.. (2010) Vaikų dienos centrų teikiamos pagalbos socialinės rizikos šeimų vaikams raiškos kontekstų empirinis tyrimas. *Mokytojų ugdymas*, 14: 138-155.
35. Mathers, A. (2025). Psychology Says People Who Are Good At Life Have 9 Core Skills That Others Lack. *Basic skills of people who are highly competent when it comes to the Game of Life*. <https://www.yourtango.com/self/people-good-life-have-core-skills>.
36. McDonough, M., Ullrich-French, S., ir McDavid, M. (2017). Helping kids connect: Participant and staff perspectives on facilitating social relationships in a physical activity-based positive youth development program for youth from low-income families. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 7(1), 13-29.
37. Milner, C. (2023). Problem Solving: How to Teach Young Children. *700 Children's® – A Blog by Pediatric Experts*. <https://www.nationwidechildrens.org/family-resources-education/700childrens/2023/07/problem-solving>.
38. Minshew, A. (2024). 8 Ways to Teach Kids Creative Thinking. *Waterford*. <https://www.waterford.org/blog/creative-activities-for-kids/>.
39. Mohammadzadeh, M., Awang, H., Shahar, H. K., Ismail, S. (2018). Emotional health and self-esteem among adolescents in Malaysian orphanages.
40. Morin, A., Racy, F. (2021). Dynamic self-processes. In J. Rauthmann (Ed.), *The handbook of personality dynamics and processes*: 336–386.
41. Muller, C., Hasell, H. (2021). Cooperative planning in childcare centers to improve physical activity: a qualitative investigation of directors' perspectives. https://www.researchgate.net/publication/357050515_Cooperative_planning_in_childcare_centers_to_improve_physical_activity_a_qualitative_investigation_of_directors'_perspectives.
42. Newman, T.J., Butcher, D. A. (2021). Mechanisms and Factors of Life Skill Development and Life Skill Transfer: Interconnections and Distinctions Among Socially Vulnerable Youth, *Journal of the Society for Social Work and Research* 12(3):489-519, DOI:10.1086/715890
43. Pivorienė, J., Sungkono, S.A., (2019). Social practices in providing social services for families in Lithuania: day care centers approach. *Acta Universitatis Lodzensis Folia*

- Sociologica*. https://www.researchgate.net/publication/338340040_Social_practices_in_providing_social_services_for_families_in_Lithuania_day_care_centers_approach
44. Ponce-Delgado, A., Pocevičienė, R., Rubira-Garcia, R., (2024). Developing Creative Potential in School Children through Museums as Cultural Institutions: A Case Study in Madrid, Spain. *Educ. Sci*, 14(3), 261; <https://doi.org/10.3390/educsci14030261>
 45. Prajapati, R., Sharma, B., Sharma, D. (2017). Significance of Life Skills Education. *Contemporary Issues in Education Research*, 10, 1-6. <https://doi.org/10.19030/cier.v10i1.9875>.
 46. Rahim, R. (2024). Social workers' role in the provision of services for families with children and youth with disabilities in Latvia, Slovakia, and Portugal. *SHS Web of Conferences* 184.
 47. Raudeliūnaitė, R. ir Gudžinskienė, V. (2017). The development of independent living skills in young adults with intellectual disability in sheltered housing accommodation. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 3, 265–276. <https://doi.org/10.17770/sie2017vol3.2444>
 48. Raudeliūnaitė, R., Gudžinskienė, V. (2023). Veiksniai, padedantys socialiniams darbuotojams įgalinti asmenis, turinčius intelekto negalią, dienos socialinės globos centruose: socioedukacinis aspektas. *Specialusis ugdymas: 1* (45), 95-115
 49. Rimkuvienė, A., Klomanienė, L., Janiselenė, I. (2021). Parents participation in children day centre activities: The perspective of the social worker. *Professional studies: The ory and practice*, 2. <https://svako.lt/uploads/svako-pstp-2021-8-23-42-49.pdf>.
 50. Rozina, I. V. (2020). Peculiarities of the sandplay therapy application in dealing with aggression in teenage years. *Herald of Kiev Institute of Business and Technology*.
 51. Rumšienė, R. (2020). Socialinio darbuotojo veikos galimybės, sprendžiant rizikos situacijoje esančių šeimų problemas. *Klaipėdos universitetas. Magistro baigiamasis darbas*
 52. Runco, M.A. (2023). AI Can Only Produce Artificial Creativity. *Journal of Creativity* V.33(72). <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2713374523000225?via%3Dihub>
 53. Ruslin, Mashuri, S., Rasak, M., S.A., Alhabsyi, F., Syam, H. (2022) Semi-structured Interview: A Methodological Reflection on the Development of a Qualitative Research Instrument in Educational Studies, *Journal of Research & Method in Education*, Vol. 12, 22.
 54. Setiowati, A., Nuryanto, L., I., Kurniawan, D. E., (2025). The Role of Parents in Early Childhood Emotional Development Strategies. *Aurelia: Jurnal Penelitian dan Pengabdian Masyarakat Indonesia* 4 (1).

55. Sinneve, E., Nicholson, G. (2023). Healthy financial habits in young adults: An exploratory study of the relationship between subjective financial literacy, engagement with finances, and financial decision-making. *The Journal of Consumer Affairs*, 57 (1). 564-592.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/joca.12512>.
56. Shinina, T. V., Mitina, O. V. (2019). Design and validation of the „Adolescents’ readiness for independent living“ *Questionnaire: Assessment and development of life skills*. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.17759/pse.2019240104>.
57. Tamutienė, I. (2018). Vaiko apsaugos veiksmingumo problemos Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*.
58. Tamutienė, I. (2020). *Nuo baudžiamosios intervencijos link puoselėjančios globos: tarpdisciplininis žvilgsnis į vaiko apsaugą ir gerovę*, monografija.
59. Ugwu, C.,N., Eze, V., H, U. (2023). *Qualitative Research*, 33,
https://www.researchgate.net/publication/367221023_Qualitative_Research
60. Zisopoulou, T., Varvogli, L. (2023). Stress Management Methods in Children and Adolescents: Past, Present, and Future. *Horm Res Paediatr*, 96(1): 97-107.
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/36096110/>.
61. Vandell, D. L. (2020). *Afterschool outcomes and social skills development*. UC Irvine.
62. Žibera. T. R. (2021). Teamwork in social work: What are we actually talking about? *European Journal of Social Work*, 25(3):1-13
63. Žydzūnaitė, V., Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai principai ir metodai*. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams.

SANTRAUKA

Magistro darbo tema - „Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas dienos centruose“. Nors Lietuvoje vaikų dienos centrai veikia nuo 1996 m., tačiau tyrimų analizuojančių vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo realijas vaikų dienos centruose vis dar stokojama. Mokslinė problema siejama su siekiu atskleisti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo praktines patirtis dienos centruose. Keliami šie probleminiai klausimai: 1. Kaip dienos centruose ugdomi vaikų gyvenimo įgūdžiai? 2. Kokie veiksniai įgalina veiksmingai ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose? 3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir kaip juos sprendžia? 4. Kokios socialinio darbuotojo kompetencijos svarbios ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius?

Tyrimo objektas. Vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymas dienos centruose.

Darbo tikslas – atskleisti teorines ir praktines vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybes vaikų dienos centruose.

Uždaviniai:

1. Aptarti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo teorinius aspektus.
2. Atskleisti dienos centrų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.
3. Atskleisti socialinių darbuotojų patirtis ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros ir teisės aktų, susijusių su tema, analizė, siekiant atskleisti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo dienos centruose teorinius aspektus.

Empiriniai kokybinis tyrimas taikiant pusiau struktūruotą interviu metodą, kuriuo identifikuoti vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo dienos centruose praktines patirtis, remiantis socialinių darbuotojų patirtimi.

Gautų tyrimo rezultatų analizei taikyta kokybinė turinio analizė.

Moksliniuose šaltiniuose gyvenimo įgūdžių apibrėžtys pateikiamos skirtingai, tačiau visi apibrėžimai siejasi su individo gebėjimu gyventi savarankišką gyvenimą. Gyvenimo įgūdžių klasifikacija apima: savęs pažinimo, kritinio ir kūrybinio mąstymo, bendravimo ir bendradarbiavimo, problemų sprendimo, empatijos, streso bei emocijų valdymo, sveikatai palankius įgūdžius, kurie svarbūs asmens savarankiškam gyvenimui. Mokslinių šaltinių analizė rodo, kad vaiko palaikymo trūkumas šeimoje, tėvų įsitraukimo į vaikų gyvenimą ir saugios aplinkos užtikrinimo stoka, bendraamžių neigiamas poveikis, neužtikrinamas vaikų emocinis saugumas mokyklose lemia vaikų socialinę atskirtį, nes riboja vaikų galimybes ugdytis gyvenimui svarbius įgūdžius ir didina elgesio bei emocijų sunkumų atsiradimo riziką.

Dėl ko, itin svarbu, kad tiek vaiko šeimoje, mokykloje, tiek ir bendraamžių aplinkoje būtų mažinami neigiami aplinkos veiksniai ir orientuojamasi į saugios aplinkos užtikrinimą, teigiamos socialinės patirties skatinimą.

Vaikų dienos centrai atlieka svarbų vaidmenį ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius, o jų paskirtis orientuota į paslaugų vaikams, iš šeimų, patiriančių socialinius sunkumus, teikimą. Esminis šių centrų tikslas nukreiptas į vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymą. Socialiniams darbuotojams, dirbantiems dienos centruose, keliamas tikslas ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius, siekiant sėkmingos jų integracijos visuomenėje.

Tyrimu atskleista: vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška, veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai, taip pat veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose, bei sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai.

Tyrimo rezultatai parodė vaikų stokojamus gyvenimo įgūdžius. Vaikai stokoja kontakto užmezgimo: nemoka tinkamai įsitraukti į pokalbį, negeba tinkamai paprašyti pagalbos. Taip pat išryškėjo ir kontakto palaikymo įgūdžių stoka: vartoja nederamus žodžius (keiksmažodžius, įžeidžiančius žodžius), neišklauso kito ir pertraukia kalbantįjį, negeba tinkamai priimti kito nuomonės, nemoka spręsti konfliktų. Vaikams sunku įvardinti savo emocijas ir jas tinkamai valdyti, nusiraminti. Išryškėjo veiklos organizavimo ir bendradarbiavimo grupėje įgūdžių stoka: stokojama elementarių veiklos planavimo įgūdžių, negebama pabaigti veiklų iki galo, dirbant grupėje vaikai negeba tarpusavyje susitarti, kas, kokią užduotį atliks. Vaikai stokoja maisto ruošimo, namų ruošos, etiketo prie stalo įgūdžių. Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikai stokoja sveikos gyvensenos įgūdžių: asmens higienos, sveikos mitybos, fizinio aktyvumo.

Išryškėjo veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai, sietini su šeimos, mokyklos ir bendraamžių aplinka. Tėvų tėvystės įgūdžių stoka, tėvų skiriamo laiko vaikui ir vaikų poreikių atliepimo stoka turi neigiamos įtakos vaiko gyvenimo įgūdžių ugdymui. Pagalbos mokykloje vaikui ir pedagogų bendravimo su vaikais stoka taip pat turi neigiamos įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui. Pagalbos stoka mokykloje reiškiasi: mokytojų nepkankamu individualiu dėmesiu vaikui, efektyvios pagalbos iškilusių sunkumų, patyčių atvejais stoka. Pedagogų bendravimo su vaikais stoka reiškiasi: mokytojų ir vaikų tarpusavio komunikacijos stoka, probleminių situacijų atveju - vaikų neišklausymu, neįsigilininimu į situaciją, palaikymo, susidūrus su sunkumais, trūkumu. Išryškėjo, kad bendraamžių patyčios, draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas taip pat yra veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymui.

Tyrimo rezultatai parodė veiksnius, padedančius ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose. Išryškėjo, kad vaiko turimų ir stokojamų gyvenimo įgūdžių įvertinimas, vaiko interesų, polinkių pažinimas ir jo individualių poreikių atliepimas yra svarbūs veiksniai ugdant vaiko gyvenimo įgūdžius. Tyrimo rezultatai parodė, kad tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre sietinas su: pozityvių santykių tarp socialinio darbuotojo ir vaiko bei pozityvių santykių tarp vaikų kūrimu, praktinėmis veiklomis, individualiais ir grupiniais pokalbiais, vaiko paskatinimais, komandinėmis užduotimis, tinkamo pavyzdžio rodymu, taip pat pasitelkiant žaidybines veiklas ir susitarimus bei taisykles.

Tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų, dalinantis patirtimi, teikiant vieni kitiems pagalbą yra svarbus veiksnys ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius. Svarbią reikšmę turi ir bendradarbiavimas su vaiko tėvais/globėjais, siekiant nuosekliai ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius ir užtikrinti jų ugdymo tęstinumą vaiko artimoje aplinkoje. Taip pat pasitelkiamas bendradarbiavimas su kitomis institucijomis organizuojant edukacines, rekreacines veiklas, prisidedančias prie vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo. Savanoriai, studentai taip pat prisideda ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad dienos centruose susiduriama su įvairiais sunkumais ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius: finansavimo ir žmogiškųjų resursų, metodikų, kaip ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius stoka, darbuotojų kompetencijų stygiumi dirbant su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų, sutrikimų bei bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniais. Tyrimo duomenys atskleidė ir sunkumus individualiame vaiko lygmenyje: susiformavę netinkami įpročiai ir elgesys, motyvacijos stoka, per daug didelis susitelkimas į išmaniąsias technologijas. Taip pat išryškėjo sunkumai, iškylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais: socialiniams darbuotojams sunku užmegzti ir palaikyti ryšį su priklausomybę turinčiais vaiko tėvais; namuose nesudaromos tinkamos sąlygos ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius.

Identifikuoti sunkumų sprendimo būdai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius: individualus darbas su vaikais, individualūs pokalbiai su vaiko tėvais, supervizijos, dalijimasis patirtimi su dienos centro ir kitų įstaigų specialistais, socialinių darbuotojų dalyvavimas įvairiuose mokymuose.

Reikšminiai žodžiai: vaikų dienos centrai, gyvenimo įgūdžiai, gyvenimo įgūdžių ugdymas, socialiniai darbuotojai.

SUMMARY

The topic of the Final Master Thesis is “Development of life skills of children in day care centres”. Although children's day care centres are operating in Lithuania since 1996, there is still a lack of studies conducted regarding the realities of the development of life skills of children in children's day care centres. The scientific issue has been related to the intention to reveal the practical experience of developing life skills of children in day care centres. There have been the following problems raised: 1. How are life skills of children being developed in day care centres? 2. What factors contribute to the efficient development of life skills of children in day care centres? 3. What difficulties do social workers face in developing life skills of children in day care centres and how do they deal with them? 4. What competences of social workers are important in developing life skills of children? The subject of the study is “Development of life skills of children in day care centres”.

The objective of the Final Master Thesis is to reveal theoretical and practical opportunities for development of life skills of children in children's day care centres.

Tasks:

1. To discuss the theoretical aspects of development of life skills of children.
2. To reveal the role of day care centres in developing life skills of children
3. To reveal experience of social workers in developing life skills of children in day care centres.

Methods of work:

Theoretical: analysis of scientific literature and legislation related to the topic in order to reveal the theoretical aspects of development of life skills of children in day care centres.

There has been the empirical qualitative study using a semi-structured interview method to identify practical experiences in development of life skills of children in day care centres, based on the experience of social workers, used.

There has been qualitative content analysis applied to the analysis of results obtained from the study.

Scientific sources present definitions of life skills differently, however, all definitions relate to the ability of individual to live an independent life. The classification of life skills includes the following: self-knowledge, critical and creative thinking, communication and cooperation, problem solving, empathy, stress and emotion management, as well as health-friendly skills that are important for independent life of a person. The analysis of scientific sources indicates that the lack of child support in the family, the lack of parental involvement in lives of the children and the provision of a safe

environment, the negative impact of peers, the lack of emotional safety of children in schools lead to social exclusion of children, as it limits opportunities of children to develop skills important for life and increases the risk of developing behavioural and emotional difficulties. For this reason, it is extremely important to reduce negative environmental factors and focus to ensuring a safe environment and promoting a positive social experience either in the child's family, school, or in the environment of peers.

Children's day care centres play an important role in developing life skills of children and their purpose has been focused on providing services to children from families experiencing social difficulties. The main objective of these centres is to develop life skills of children. Social workers in day care centres aim to develop life skills of children in order to successfully integrate them into society. The study has revealed the following: lack of life skills of children and their expression, factors that affect lack of life skills of children, as well as factors that help to develop life skills of children in day care centres, and difficulties faced by social workers in developing life skills of children in day care centres and ways to solve them.

The results of the study have shown the lack of life skills of children. Children lack developing contact and are unable to engage in conversation properly, as well as to ask for help properly. The lack of developing contact skills has also been highlighted in the outcomes: children use inappropriate words (swear, insulting words); they also do not listen to what other person says, and interrupt the speaker. They are unable to properly accept the opinion expressed by other child, and also to resolve issues that arise. It is quite difficult for children to name their emotions and manage them properly, as well as to calm down. A lack of skills in organising activities and collaborating in a group has been evident: there is a lack of elementary activity planning skills, there is an inability to complete activities; and when working in a group, children are unable to agree among themselves who would perform which task. Children have also been found to lack such skills as cooking, housework, as well as etiquette at the table. The results of the study have indicated that children lack healthy lifestyle skills: personal hygiene, healthy nutrition and physical activity.

There have emerged factors that affect lack of life skills of children that are related to the family, school and peer environment. Lack of parental skills, lack of parental time devoted to the child and lack of responsiveness to children's needs hurt the development of the life skills of children. The lack of school support for the child and of communication between educators and children also has a negative impact on the development of life skills of children. The lack of help at school manifests itself: insufficient individual attention of teachers to the child, lack of effective assistance in cases of difficulties encountered, as well as bullying. The lack of communication between teachers and children has been

manifested: lack of communication between teachers and children, in case of problematic situations there is failure to listen to children, failure to pay attention to the situation, and lack of support when faced with difficulties. It has been found that bullying, friendliness and mutual understanding among peers are also factors that affect the development of life skills of children.

The results of the study have showed factors that help to develop life skills of children in day care centres. It has been found out that the assessment of the existing and lacking life skills of children, knowledge of the child's interests, inclinations and response to his individual needs are important factors in developing life skills of children. The results of the study have shown that creating the right conditions to develop life skills in the day care centre is related to creating positive relationships between the social worker and the child and positive relationships between children, practical activities, individual and group conversations, the child's incentives, team tasks, setting an appropriate example, as well as through play activities and agreements and rules. The study has revealed that cooperation between day care professionals in sharing experiences and helping each other is an important factor in developing life skills of children. Cooperation with the child's parents/guardians is also important in order to consistently develop life skills of children and ensure the continuity of their education in the close environment of the child. Cooperation with other institutions is also used to organise educational and recreational activities that contribute to the development of life skills of children. Volunteers and students also contribute to the development of life skills of children.

The study has revealed that day care centres face various difficulties in developing life skills of children: lack of funding and human resources, lack of methodologies to develop life skills of children, lack of employee competencies in working with children with behavioural and emotional difficulties, disorders as well as obstacles to cooperation between employees. The outcomes of the study have also revealed difficulties at the individual level of the child: formed inappropriate habits and behaviours, lack of motivation, excessive focus on smart technologies. Difficulties in cooperation with the parents of the child have also highlighted: social workers find it difficult to establish and maintain contact with the dependent parents of the child; the home does not provide adequate conditions for developing the life skills of children.

There have been the following solutions to difficulties in developing life skills of children identified: individual work with children, individual conversations with parents of the child, supervision, sharing experiences with specialists of the day centre and other institutions, as well as participation of social workers in various trainings.

Keywords: children's day centers, life skills, life skills development, social workers.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Interviu klausimynas

Laba diena.

Esu Inga Pekarskienė, Mykolo Romerio universiteto, Vaiko teisių apsaugos magistrantūros studijų programos studentė. Atlieku magistro baigiamojo darbo tyrimą, kuriuo siekiu atskleisti teorines ir praktines vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo galimybes vaikų dienos centruose.

Jūsų patirtis yra labai svarbi ir prašau Jūsų sutikti dalyvauti tyrime. Informuoju, kad tyrimas atliekamas laikantis anonimiškumo ir konfidencialumo, nei Jūsų vardas, nei pavardė, nei įstaiga, kurioje dirbate, nebus minimi, o interviu duomenys baigiamajame darbe bus pateikiami apibendrintai. Siekiant užtikrinti informacijos tikslumą, norėsiu pokalbį įrašyti. Interviu įrašai bus prieinami tik man. Taip pat noriu informuoti, kad Jūs turite teisę neatsakyti į bet kurį klausimą, arba nutraukti interviu. Ar sutinkate dalyvauti tyrime? Ar sutinkate, kad interviu būtų įrašomas?

Klausimai

1. Papasakokite, kokių gyvenimo įgūdžių vaikai, lankantys dienos centrą stokoja?
2. Kaip įvardinto/ų įgūdžio/-ių stoka reiškiasi? Pateikite pavyzdžių.
3. Kas ir kaip turi įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai?
4. Papasakokite, kokie veiksniai ir kaip jie padeda ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius? Iliustruokite pavyzdžiais pateiktus veiksnius.
5. Kaip sprendžiate sunkumus, su kuriais susiduriate ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius? Pateikite pavyzdžių.
6. Papasakokite, kokių žinių reikia ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius? Pateikite pavyzdžių, kaip įvardintos žinios padeda ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius?
7. Papasakokite, kokių įgūdžių reikia ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius? Iliustruokite pavyzdžiais, kaip įvardinti įgūdžiai padeda ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius?

1 lentelė. Vaikų stokojami gyvenimo įgūdžiai ir jų raiška

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Kontakto užmezgimo įgūdžių stoka	Nemoka tinkamai įsitraukti į pokalbį	„dažnai vaikai pribėga ir kalba kas jiems rūpi“ (SD6), „kai kalbame su vaikais, visada atsiranda kas įsiterpia lyg niekur nieko“ (SD3), „būna atvejų, kai bandai su vaiku kalbėti, jo klausi, kaip sekėsi mokykloje, atsako gerai, klausi kaip gyvena tėveliai, atsako gerai. Tokiais atvejais labai sunku vaiką įtraukti į pokalbį, nes ko tik paklausi visada atsakymas yra tas pats“ (SD4)
	Nemoka tinkamai paprašyti pagalbos	„kai reikalinga pagalba, negeba jos paprašyti ir vietoj to pyksta“ (SD1), „vaikui sudėtinga paprašyti pagalbos, nes kai kurie bijo, kad bus atsisakyta padėti, o kiti gėdijasi ir dėl to pagalbos neprašo“ (SD10), „vaikui nepavyko užsidėti kepurės ir verkia, nors galėtų paprašyti mano ar draugo pagalbos“ (SD9), „dažnai vaikai reikalauja, o ne prašo. Sako mums, atnešk man arbatos, paduok žaislą, atidaryk. Retai pasako, gal galėtumėte, ar tiesiog ačiū“ (SD4)
Kontakto palaikymo įgūdžių stoka	Vartoja nederamus žodžius (keiksmazodžius, įžeidžainčius žodžius)	„vaikai įžeidinėja vieni kitus, net ir mus, socialinius darbuotojus“ (SD5), „vaikai vartoja necenzūrinius žodžius tarpusavyje bendraudami“ (SD1), „dažnai pasitaiko, kad ir mus negražiai pavadina, ir savo draugus įžeidinėja, ir keikiasi“ (SD8), „vaikams sunkiai sekasi gražiai bendrauti. Yra vaikų, kurie pastoviai keikiasi“ (SD9), „net ir mažiausi vaikai labai daug keikiasi, kas akivaizdu ateina iš šeimos“ (SD4), „pastebėjau, kad vaikai

		supykę dažnai vartoja nederamus žodžius. Atrodo, kad pavartoję keiksmazodį, jiems pasidaro lengviau“ (SD7)
	Neišklauso kito ir pertraukia kalbantįjį	„vaikai negeba išlaukti savo eilės, kai reikia kalbėti grupelėse, <i>vieni kitus pertraukinėja</i> “ (SD5), „vaikai linkę vieni kitus pastoviai pertraukinėti“ (SD3), „neišklausę kito asmens iki galo šaukia - kiek jis čia gali kalbėti“ (SD6), „vaikams sudėtinga vieni kitus išklaudyti“ (SD10), „pertraukinėja draugus, nes nori būti išgirstas“ (SD7), „sunku vaikams išlaukti kol draugas ar socialinis darbuotojas užbaigs mintį ar pokalbį. Vaikai linkę pertraukinėti, negeba iki galo išklaudyti draugo“ (SD1) „kai vaikai nori dalyvauti dialoge, jie dažnai pertraukinėja ne tik kitus vaikus, bet ir darbuotojus, kaip pvz.: kalbuosi su vaiku, o kitas vaikas prieina ir visiškai ne į temą pradeda garsiai kalbėti, pertraukdamas mano ir kito vaiko dialogą“ (SD2), „kai bendraujame su vaikų grupe, visada atsiranda koks vaikas ar net keli, kurie neišklauso nei manęs, nei kitų vaikų ir įsiterpia į pokalbį, o paprašius leisti pabaigti pokalbį nesupranta kodėl negali įsiterpti. Visada paaiškinu, kad reikia išlaukti kol aš ar kitas vaikas pabaigs savo mintį, o tada galima ir jam įsiterpti, bet tik pradėjus kalbėti ir vėl pertraukinėja atsakydamas, kad pamiršiu ką norėjau pasakyti jei lauksiu“ (SD4)
	Negeba tinkamai priimti kito nuomonės	„vaikams labai trūksta mandagumo ir supratimo. Mano, kad tik jie teisūs. Dažniausiai taip elgiasi paaugliai“ (SD8), „vaikai nemoka priimti kritikos

		ir supyksta“ (SD6), „jei kuris vaikas pasako ne taip, kaip kitas galvoja, prasideda tarpusavio pykčiai, nes jiems sudėtinga priimti kito žmogaus nuomonę“ (SD2), „negavęs draugo sutikimo žaisti drauge, supykdamas ir pradėdavo muštis. Paklausus kodėl taip elgiasi, atsakydavo, kad jis nesutiko žaisti drauge. Vaikas nesugebėjo priimti kito vaiko atsisakymo drauge žaisti“ (SD7), „pasitaiko atvejų, kai vaikai nenori priimti ne tik savo bendraamžių išsakyto požiūrio, bet ir mūsų pačių darbuotojų nuomonės. Būna atsako mums, kad tėveliai kitaip sako“ (SD3)
	Nemoka spręsti konfliktų	„konfliktų atveju, vaikai nesugeba jų taikiai išspręsti ir neretai susimuša“ (SD2), „konfliktuodami vaikai tarpusavyje vienas ant kito šaukia ir net susipyksta iki muštynių“ (SD5), „įvykus konfliktui su vaikais kalbamės, kodėl taip nutiko. Tačiau retas gali įvardinti konflikto priežastį, o ką kalbėti apie konfliktų išsprendimo galimybę“ (SD9), „dažnai konfliktai vyksta, nes vaikai atėję į dienos centrą būna pavargę, suirzę, nepavalgę, todėl jiems sunku valdyti emocijas. Sunkiai vaikams sekasi įvardinti, kodėl kilo konfliktas, nes kiekvienas nori įrodyti, kad jis teisus. Atsiranda melavimas mums“ (SD6)
Emocijų valdymo įgūdžių stoka	Negeba įvardinti savo emocijų	„nesugeba išsakyti savo patiriamų jausmų paprastais žodžiais“ (SD1), „kai kurie vaikai negali išreikšti emocijų, kaip pvz.: paklausus kas nutiko, ar yra priežastis dėl kurios jis liūdnas ar piktas, sulaukiu atsakymo, kad nežino. Kai pradėdi vaiko klausinėti ir įsigilini į situaciją, paaiškėja,

		kad mokykloje kiti vaikai jį įžeidinėja, tyčiojasi, su draugu susipyko, gavo blogą įvertinimą. Vaikas negeba įvardinti patiriamų jausmų, kaip nerimas, gėda“ (SD5), „vaikams sudėtinga išsakyti savo jausmus (SD6), „vaikai emocijas dažniausia įvardija netinkamai. Kai paklausiu, kaip jautiesi? atsako gerai arba blogai. Skyrus individualaus dėmesio, suprantu kaip jaučiasi vaikas, tačiau pats savo emociją įvardina ne taip, kaip yra iš tikrųjų. Manau namuose retai tėvai klausia, kaip vaikai jaučiasi ir todėl jie negeba teisingai įvardinti“ (SD4)
	Impulsyvios pykčio išraiškos	„jei pralaimi, pradeda keiktis, stumdytis ir pyktis tarpusavyje. Labai dažnai tarp vaikų vyksta konfliktai ir įvairios smurto apraiškos, elgiasi impulsyviai“ (SD2), „pasitaiko agresijos protrūkių, skraido kėdės, daiktai, kai pyksta, vaikų elgesys nenusipėjamas“ (SD4), „vaikai pyktį išreiškia lengvai“ (SD5), „dažnai vaikai supyksta, kad kitas vaikas atsisėda į jo vietą ar paima jo daiktą, neatsiklausęs. Tada kyla konfliktas, kur vaikas keikiasi, ar net pastumia, nuverčia nuo kėdės kitą vaiką“ (SD6), „žaidžiant, kai pralaimi vaikai, supyksta, gali stipriai mesti kamuolį į kitą vaiką, negalvoję apie pasekmes (SD9)
	Nemoka tinkamai valdyti emocijų, nusiraminti	„emocijų valdymo įgūdžių ne visi vaikai, lankantys dienos centrą, turi“ (SD3), „nemoka valdyti savo emocijų, nusiraminti, užslopinus emocijas, pradeda reikštis negatyvus elgesys, kaip atsikalbinėjimas, kyla agresyvi emocijų išraiška, kartais vaikų atžvilgiu, kartais daiktų, juos pradeda

		laužyti, gadinti, svaityti (SD5), „paprastus atsinešti kuprinę kyla didelis pasipriešinimas, įvairūs epitetai centro darbuotojams“ (SD4), „dažnai vaikai nesugebėdami suvaldyti savo emocijų šūkauja, stumdosi, mušasi“ (SD9), „pasitaiko atvejų kai vaikas gatvėje šūkauja, dienos centre vienas sėdėdamas kelia triukšmą ir taip prašosi dėmesio“ (SD4), „vaikai nemoka nusiraminti, jie nesugeba valdyti savo emocijų, nes supykus šaukia, prasivardžiuoja su kitais vaikais, o prieš darbuotojus atsikalbinėja ar net apžodžiuoja necenzūriniais žodžiais“ (SD6)
Veiklos ir bendradarbiavimo įgūdžių stoka	Veiklos organizavimo įgūdžių stoka	„vaikams labai trūksta veiklos planavimo įgūdžių, todėl pradėdame juos mokinti nuo elementarių dalykų“ (SD6), „kai kurie vaikai negali užbaigti jiems paskirtų veiklų. Paskiri, kad ir pačią paprasčiausią užduotį, padengti stalą prieš valgį, tai ką nors arba sudaužo, arba trūksta ant stalo įrankių, o kartais randi tik išimtus indus iš spintelių ir jie taip ir guli ant spintelės, iki kol nepasikvieti vaiko ateiti ir pasiūlai dengti stalą drauge“ (SD3), „kai vaikams reikia atlikti užduotis grupėje, jie net nesugeba susitarti kas ką darys, o ką kalbėti apie rimtesnių veiklų planavimą“ (SD1), „vaikams sudėtinga atlikti bet kokias jiems paskirtas užduotis, jie visiškai negeba to padaryti“ (SD8), „vaikams mes padėdame atlikti namų darbus. Atlikę matematikos užduotis, nebenori atlikti lietuvių, sako pavargau ar nebenoriu (SD4)
	Nemoka dirbti grupėje bendradarbiaujant	„vaikams labai trūksta tarpusavio bendradarbiavimo įgūdžio, nes jie ne tik, kad

		nemoka siekti bendro tikslo, bet ir juokiasi ar net tyčiojasi iš kito vaiko pasakytų žodžių“ (SD10), „vaikai vangiai atlieka grupines užduotis, nes vieni kitais nepasitiki, bijo ką nors pasakyti ne taip, nes dažnu atveju gali būti išjuoktas“ (SD3), „vaikams trūksta atsakomybės jausmo, kai kalbame apie darbą grupėje, jie nemoka siekti bendro tikslo ir nuolat tarpusavyje konkuruoja, nori pasirodyti prieš kitus, dėl ko bendradarbiavimas sunkiai pasiekiamas tikslas“ (SD7)
Buitinių įgūdžių stoka	Maisto ruošimo įgūdžių stoka	„vaikai negeba arbatos užplikyti, sumuštinio susitepti“ (SD8), „bulvių nusiskusti nemoka, nemoka sriubos išsivirti ar arbatos užplikyti, nemoka gaminti maisto“ (SD10), „vaikai nemoka gaminti maisto, kai kurie nemoka net pasigaminti sumuštinio, nemoka naudotis elementariais buitinais prietaisais, tokiais kaip peilis, skustukas“ (SD10), „vaikai į maisto ruošą nenoriai įsitraukia, laukia kol viskas bus pagaminta. Tačiau mes stengiamės įtraukti. Kartais net sako, kad nevalgysiu, kad nereiktų padėti“ (SD5)
	Namų ruošos/tvarkos įgūdžių stoka	„vaikai po žaidimų nesusitvarko, nesupranta, kad žaislus ir kitus daiktus reikia padėti ten, iš kur paėmė“ (SD8), „negeba savarankiškai susitvarkyti savo daiktų, juos nuolat pameta, nesaugo“ (SD2), „vaikai po valgio nesupranta, kad reikia nusinešti indus, juos išsiplauti“ (SD9), „vaikai ne tik tingi, bet ir nemoka tvarkytis“ (SD10), „vaikai nesupranta kas yra namų ruošą“ (SD3), „savitvarkos įgūdžių trūksta tiek virtuvėje, tiek patalpoje, kurioje žaidžiama (SD1), „vaikai

		pavalgę bėga nuo stalo su riebaluotomis rankomis prie žaislų, dienos centro inventoriaus, kuriuos ištepa, išriebaluoja“ (SD5), „vaikai atėję randa sutvarkytas patalpas ir nesupranta, kad patalpas tvarkome mes. Dažnai po valgio ar piešimo, vietos nesusitvarko, tiesiog atsistoja ir nueina“ (SD7)
	Etiketo prie stalo	„negeba tvarkingai valgyti“ (SD9), „vaikai visur aplink save pritrupina, primėto maisto tiek ant stalo, tiek po stalu, jiems labai prastai sekasi tvarkingai valgyti“ (SD2), „pas mus yra tokių vaikų, kurie net nežino, kad reikia valgyti su šakute ir peiliu, vietoj to, jie naudoja vieną šakutę“ (SD7), „nors mokome vaikus etiketo, bet tik nosisuki ir pamatai, kad stalo įrankiai ant stalo, o jie jau ima maistą į rankas ir valgo“ (SD4), „sudėtinga su vaikais, kai kalbame apie etiketą prie stalo, nes jie mėgsta maistu išteptus stalo įrankius dėti tiesiai ant stalo, o ne į lėkštę ir vis išsitepa maistu tiek rankas, tiek veidą. Jei neduotume pastabų, tai taip ir vaikščiotų“ (SD1), „vienas mūsų vaikas nevalgo svogūnų, tad juos paima ir meta ant žemės ar deda į kito vaiko lėkštę. Kalbamės, tačiau ne visada pavyksta susitarti, kad taip daugiau nedarytų (SD5)
Sveikos gyvensenos įgūdžių stoka	Asmens higienos	„vaikai nežino, kad prieš ruošiant valgį reikia nusiplauti rankas“ (SD8), „vaikams trūksta elementarios higienos įpročių, kaip rankų plovimas“ (SD2), „kai kurie vaikai ateina su nemalonių kvapu, tai mes duodame priemonių ir nusiprausti, ir aprengiame švariais darbužiais. Tokią galimybę turime, nes gauname drabužių

		labdarą“ (SD9), „vaikai stokoja švaros įgūdžių, nes dažnai ateina su purvinais drabužiais, sulipusiais plaukais ar smirdančiais batais“ (SD10), „vaikams trūksta elementarių higienos įgūdžių, nes išsitepa rankas žaisdami su modelinu ir nenusiplovę rankų ima maistą arba valosi rankas į savo drabužius“ (SD3), „vaikams trūksta visų higienos įgūdžių, tiek dantų valymo, kūno ir darbužių švaros, tiek ir nagų švaros“ (SD5), „turime paauglį, kuris retai prausiasi, vaikai iš jo tyčiojasi, nors kalbame apie higieną, bet jis nereaguoja“ (SD1)
	Sveikos mitybos įgūdžių stoka	„vaikai nesupranta kas yra sveika mityba, dažniausiai renkasi pusgaminius“ (SD10), „vaikams labai sudėtinga suprasti sveikos mitybos svarbą, nes namuose jie pripratę prie ne itin tinkamos mitybos“ (SD3), „sunku vaikus pripratinti prie sveikos mitybos įpročių, nes tėveliai namie linkę ir patys valgyti greitai paruošiamą maistą, ir vaikams tokį duoda“ (SD5), „vaikai, kurie patys ateina į dienos centrą būna prisipirkę saldumynų, todėl nenori valgyti mūsų maisto. Mieliau renkasi saldymus, saldžius gėrimus nei šiltą dienos centre pagamintą maistą“ (SD4)
	Fizinio aktyvumo įgūdžių stoka	„nors skatiname fizinį aktyvumą, tačiau vaikai geriau pasirinks žaisti stalo žaidimus nei judriuosius žaidimus“ (SD1), „vaikai pasyvūs ir mažai juda, jei leistume, tai nuolat visas dėmesys būtų skirtas telefonui ar kompiuteriui, o ne aktyvioms veikloms, fiziniam aktyvumui“ (SD7),

		„mūsų dienos centre nėra didelių patalpų, einame su vaikais į lauką, tačiau reikia organizuoti žaidimus, kad nors kiek pajudėtų. Dažniausiai nedomina jų aktyvūs žaidimai (SD9), „dienos centre vaikai po mokyklos būna pavargę, todėl nelabai nori aktyvių veiklų. Dažnai guli ant sėdmaišių ar sofų“ (SD2)
	Žalingi įpročiai (rūkymas, energetinių gėrimų vartojimas)	„vyresni vaikai ateina su cigarečių kvapu“ (SD1), „vaikai labai lengvai pasiduoda madai, nes net mažiausi mūsų vaikai atsineša energetinių gėrimų“ (SD5), „nors ir turime dienos centre taisyklės, kurios draudžia rūkyti, bet vienas iš vaikų rūko elektronines cigaretes ir atsikalbinėja, kad jos nesiskaito prie tikrų cigarečių“ (SD9), „kaip tik aną savaitę vienas berniukas atsinešė į centrą elektroninę cigaretę, paslapčia rodė vaikams, siūlė ir kitiems pabandyti, atėmėme ir kalbėjome apie rūkymo žalą, nežinau ar suprato, kol kas nesineša“ (SD7)

2 lentelė. Veiksniai, turintys įtakos vaikų gyvenimo įgūdžių stokai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Šeimos aplinka	Tėvystės įgūdžių stoka	“tėvai per mažai užsiima su vaikais, ruošiant juos gyvenimui” (SD10), „draugiškumo, nuoširdaus rūpinimosi ir šeimyniškumo labai trūksta” (SD1), „šeimos pačios neturi stiprių pamatų, todėl negali padėti vaikui su gyvenimo įgūdžių ugdymu” (SD3), „vaikas visiškai priklausomas nuo tėvų. Tėvai dažnai patys neturi įgūdžių, tai ką tada kalbėti apie vaikus” (SD9), „šeimos

		aplinkoje patiriami sunkumai: emocinio ryšio su tėvais stoka, nenuosekli kasdienė rutina“ (SD2), „vaikai ateina iš sudėtingesnių šeimų, namuose vaikai jaučia dėmesio stoką, patirtys keliančios stresą, kai tėvai turi priklausomybių arba nesutaria tarpusavyje, vaikai dažnu atveju neturi tinkamo elgesio pavyzdžio“ (SD6)
	Tėvų skiriamo laiko vaikui stoka	„šeimoje yra mažesnių brolių ar seserų, o tėvai turi daug dirbti, dėl šių priežasčių tėvai praleidžia per mažai kokybiško laiko su vaikais“ (SD7), „dažnai vaikai pasakoja, kad tėvai nekalba su jais, tik paklausia paprastų dalykų“ (SD2), „labai didelis nesidomėjimas vaikais, tėvams neįdomūs vaikų pomėgiai. Kai tėvams visiškai neįdomu, tada ir santykio kūrimas yra sudėtingas (SD3), „kai kurie tėvai dirba per kelis darbus, o šeimose yra keli vaikai, tai tokiais atvejais labai mažai skiriama vaikams dėmesio“ (SD10), „mūsų kelių vaikų tėvai turi priklausomybių, todėl jie negali skirti pakankamai dėmesio vaikams“ (SD9)
	Vaikų poreikių atliepimo stoka	„tėvai būna neatliepia savo vaiko poreikių, kaip pvz., nuperka kepurę su bumbulu, o vaikas per šaltį ateina be kepurės, nes jis nori kepurės be bumbulo, tėvams trūksta jautrumo“ (SD4), „tėvai nesugeba sudaryti vaikui tinkamos namų aplinkos, kurioje jis jaustųsi girdimas ir suprastas“ (SD3), „kai kurie tėvai nesupranta, kad vaikų nuomonės ir norai taip pat yra svarbūs. Jie įsivaizduoja, kad patys viską geriausiai supranta ir žino kas vaikui geriausia, ir į vaikus visai neatsižvelgdami“ (SD1), „tėvai visiškai negalvoja apie tai, kaip atliepti vaiko poreikius, todėl dažnai su vaikais ir nesutaria, pykstasi. Tada ir mums su vaikais sudėtinga dirbti“ (SD9), „kai kalbamės su vaikais, vaikai pasakoja, kad tėvai retai atsižvelgia ko

		jie nori, neklausia jų nuomonės ką nori valgyti ar kuo rengtis, todėl vaikai jaučiasi nemylimi, nesvarbūs“ (SD5)
Mokyklos aplinka	Pagalbos stoka vaikui	„svarbu, kad būtų daugiau padedama vaikui mokykloje, nes trūksta ugdymo papildomos pagalbos vaikams“ (SD3), „pastebėjau, kad stengiamasi mokyklose atsikratyti nepatogiais vaikais. Tai daroma, pasiūlant jiems pereiti į kitą mokyklą“ (SD1), „mokykloje patys vaikai jaučiasi nepriimami“ (SD5), „klasėse daug vaikų, todėl mokytojai neturi galimybės vaikui padėti, o taip reikia jiems individualios pagalbos“ (SD7), „mokytojai mokykloje vaikų neišklauso, jiems nepadedą ir jų nepalaiko net ir tais atvejais, jei girdi užgauliojimus“ (SD9), „mokytojai turi netinkamą požiūrį į vaikus, kurie yra iš šeimų, patiriančių sunkumų. Vaikai pasakoja, kad dažnai mokytojai nesuteikia pagalbos, nors ir vaikas prašosi pvz, dėl patiriamų patyčių mokykloje“ (SD4)
	Pedagogų bendravimo su vaikais stoka	„dėl mokytojų bendravimo stygiaus mokykloje, vaikai noriai eina į dienos centrą, nes jaučiasi suprasti“ (SD5), „vaikas atėjęs pasipasakoja, kad mokytoja retai kada juo tiki“ (SD2), „vaikai retai turi galimybę pabendrauti su mokytojais po pamokų. Jie neranda laiko, o kiti gal ir noro pritrūksta“ (SD8), „viena mūsų mergaitė pasakojo, kad mokytoja neradusi laiko išsiaiškinti visos situacijos, ją apkaltino, nors mergaitė nieko nepadare“ (SD7)
Bendraamžių aplinka	Bendraamžių patyčios	„iš bendraamžių tikėtis gero pavyzdžio nelabai galima, nes vaikai daugiau linkę vieni iš kitų tyčiotis“ (SD4), „dažnai būna atveju, kai vaikai nori auklėti vieni kitus, bet tas auklėjimas nėra pats geriausias, nes vyresnio amžiaus vaikai mažesnius vaikus skatina meluoti, tyčiotis iš vaikų, kurie ateina iš prasčiau gyvenančių šeimų, kurie blogiau apsirengę ar neturi geresnio išmaniojo telefono“

		(SD10), „šiuo metu yra daugiau patyčių tarp vaikų, todėl pavyzdys bendraamžių nėra geriausias“ (SD9), „labai liūdna, bet vaikai vis daugiau tyčiojasi vieni iš kitų pvz dėl išvaizdos, dėl temperamento, dėl išmaniųjų telefonų“ (SD3)
	Bendraamžių draugiškumo, savitarpio supratingumo trūkumas	„vaikai yra labai konfliktiški ir trūksta savitarpio supratingumo“ (SD1), „vaikams tarpusavyje labai trūksta draugiškumo, šeimyniškumo“ (SD8), „vaikai nėra draugiški vieni su kitais, o tai pasireiškia įvairiais būdais, pradedant nuo nesugebėjimo vieni su kitais pasisveikinti iki nemokėjimo dalintis žaislais ir kitu inventoriumi, kuris pas mus yra“ (SD10), „vaikams stinga tarpusavio draugiškumo, nes jei vienam iš vaikų akivaizdžiai prireikia kokios pagalbos, tai kiti apsimeta, kad nemato ir nepasiūlo padėti“ (SD5), „jei vaikas sėdi kampe ir kūkčioja, ašaroja, kiti vaikai kartais praeidami meta repliką, kaip pvz. „verksnys“, o kad užjausti reikia, paklausti kas nutiko, jie kartais nesupranta“ (SD3), „vaikams labai trūksta supratingumo, nes jei vaikas ateina su senesniu išmaniuoju telefonu, kiti mėgsta pašiepti ar net užgaulioja, kad šis negali įsigyti normalaus telefono“ (SD7)

3 lentelė. Veiksniai, padedantys ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Vaiko pažinimas	Vaiko turimų ir stokojamų gyvenimo įgūdžių įvertinimas	„stebime vaikus, kaip jie atlieka užduotis, kaip jiems sekasi, žiūrime jo gebėjimus per tokias kasdienes veiklas bei pokalbius, įvairias situacijas ir pan.“ (SD1), „kai užduodame kokias veiklas, vaikus stebime, žiūrime kaip šiems sekasi atlikti užduotis, kaip vieni su kitais bendrauja, kaip reaguoja į įvairias situacijas“ (SD2), „Kalbamės individualiai ir tuo pačiu stebime vaiką, jo elgesį“ (SD8)
	Vaiko interesų, polinkių pažinimas	„stebime vaikų poreikius ir stengiamės atliepti“ (SD4), „atsižvelgiant į vaiko interesus, veiklas vykdome“ (SD8), „pažinę vaiko interesus, pomėgius, galime su juo užmegzti artimą ryšį, kuris mūsų darbe labai svarbus“ (SD1)
	Vaiko individualių poreikių atliepimas	„stengiamės atliepti kiekvieno vaiko poreikius, todėl labai svarbus saugumo jausmo kūrimas, palaikantis ryšys, pastovumas bei aiškos ribos, tai būtina vaikų gyvenime. Aiškių susitarimų apibrėžimas padeda vaikams jaustis saugiais“ (SD2), „pas mus yra lankstumas, kaip pvz., jei vaikas nori sportuoti, ar piešti, į tai atsižvelgiame. Dirbame daug su vaikais ir individualiai“ (SD4), „svarbu atkreipti dėmesį ir į kiekvieno vaiko amžių, gabumus, pomėgius“ (SD9), „svarbu vaikus išgirsti ir suprasti, nes jie visi yra saviti, todėl stengiamės matyti visus“ (SD10), „dažnai veiklas pasiūlome kelias ir daugiau, kad vaikas galėtų rinktis. Juk ne visiems patinka gaminti ar žaisti stalo tenisą“ (SD3)

Tinkamų sąlygų ugdyti gyvenimo įgūdžius sudarymas dienos centre	Pozityvūs santykiai tarp socialinio darbuotojo ir vaiko	„turime sėkmės istoriją, kai vaikas dabar pats ateina ir pasako, darome namų darbus, nes iki tol niekada nesutikdavo jų atlikti. Labai svarbu gebėti paskatinti vaiką taip, kad šis pats norėtų keisti savo elgesį“ (SD2), „leidžiame vaikams į mus kreiptis taip, kaip jiems patogiau. Jie kreipiasi ir vardu, ir mokytoja. Kartais net pavadina mama. Skatiname bendrauti pagarbiai tiek su darbuotojais, tiek su bendraamžiais“ (SD4), „stengiamės palaikyti glaudų ryšį su vaiku, bet ir tuo pačiu nustatyti ribas, kad neprisirišti prie vieno vaiko, o dėmesį skirti visiems tolygiai“ (SD6), „stengiuosi su vaiku kurti grįstus pagarba santykius. Kartais tai užtrunka ilgai, tačiau pavykus, galiu pasiekti teigiamų rezultatų“ (SD10)
	Pozityvūs santykiai tarp vaikų	„darome įvairias grupines veiklas, kad jie mokytųsi tarpusavio tinkamo bendravimo, kad turėtų tarpusavio ryšį (SD3), „labai skatiname vaikų tarpusavio bendradarbiavimą. Jei vaikui kyla problemų su draugu, ateina ir papasakoja kas nutiko, nes prašome pranešti apie netinkamą elgesį vieni su kitais dienos centre. Pas mus yra toks susitarimas su vaikais. Mūsų taisyklė pagrindinė - visi turime gerai jaustis būdami drauge“ (SD4), „nusistatome taisykles, kad turime vieni kitus gerbti, kad negalima tyčiotis vieni iš kitų“ (SD6), „vaikai tarpusavyje sprendžia įvairiausias konfliktus, diskutuoja įvairiomis temomis, žaidžia grupelėse“ (SD7)
	Praktinės veiklos	„turime sudarę sveiko maisto meniu, su vaikais tariamės koks turėtų būti desertas, kuris sveikesnis.

		Aptarę einame drauge apsipirkti. Per įvairias praktines veiklas <i>minime</i> ir tolerantiškumo dieną, aiškinamės šios dienos prasmę“ (SD1), „gaminame drauge valgyti, einame apsipirkti“ (SD3), „vykdome kultūrines veiklas. Kuriame centre jaukią, tarsi namų aplinką“ (SD4), „rengiamos įvairios bendruomeninės šventės, užsiėmimai pagal projektus. Per praktinius užsiėmimus vaikai mokomi taisyklingos burnos higienos, pasidaro kalėdines dovanėles, žaislus. Svarbiausia yra mokytis iš patirties. Taip pat mes koncentruojamės į noro veikti sužadimą“ (SD8), „svarbiausia su vaikais yra praktika, todėl sutelkiame dėmesį į praktinius užsiėmimus“ (SD9)
	Individualūs ir grupiniai pokalbiai	„su vaikais aiškinamės ką jie jau moka, ką dar norėtų išmokyti, kokie sunkumai kyla ir pan. “ (SD4), „po užsiėmimų reflektuojame ne tik apie vykdytas veiklas, bet ir grupėje aptariame, kam kokių įgūdžių dar trūksta“ (SD2), „per individualius pokalbius aptariame savo patirtis, įsivertiname esamus įgūdžius“ (SD1) „savo dienos centre taikome nesmurtinės kombinacijos modelį, kuriuo metu vaikai per dialogą mokosi išgirsti vienas kitą“ (SD5)
	Paskatinimai	„turime paskatinimo sistemą, kas padeda palaikyti tvarką ir susitarimus“ (SD4), „kai dirbame su vaikais ir matome, kad kažkas nesiseka, visada pagiriam ne tik už rezultatą, bet ir pastangas“ (SD2), „pagyrimų tikrai negailiu net ir už mažiausias pastangas, nes jie tada noriai atlieka paskirtas užduotis“ (SD7) „laimi žaidimą, tai ir

		prizus gauna. Net ir tie kurie pralaimi gauna prizus ir būna labai laimingi“ (SD8), „skatiname vaikus individualiu dėmesiu pvz. vaikai visą mėnesį renka saulytes ir kuris vaikas surenka jų daugiausia, eina kartu į kiną“ (SD6)
	Tinkamo pavyzdžio rodymas	„stengiamės vaikams rodyti tinkamą pavyzdį tiek buityje, kai tvarkomės, pasiskirstome kas už ką atsakingas, tiek ir bendravimo vieni su kitais atvejais, nes dažniausiai šių įgūdžių vaikai stokoja“ (SD5), „labai svarbu, kad vaikams būtų rodomas tinkamas pavyzdys, nes šeimose to nėra“ (SD10), „tiek prie stalo, tiek edukacinių veiklų metu bandome perteikti savo pavyzdžiu kaip reikia bendrauti, kaip reikia elgtis vienokiose“ SD3)
	Žaidimai	„su vaikais kartu žaidžiame žaidimus, susijusius su kalendorinėmis šventėmis, minėjimais, loginius, lavinamuosius. Žaidžiame ir stalo, ir judriuosius žaidimus“ (SD1), „žaidimų pagalba vaikus lengviau įsitraukti kažką daryti ir tuo pačiu lengviau juos sudominti“ (SD8), „skiriame dėmesio ir vaidmeniniams žaidimams“ (SD4), „kartą per savaitę organizuojame lobių paiešką. Vaikams labai patinka žaisti, įsitraukti, svarbu tik juos sudominti“ (SD3)
	Komandinės užduotys	„skatiname vaikus per komandines užduotis bendro tikslo siekimo“ (SD5), „komandinių užduočių metu su vaikais mokomės vieni kitus gerbti, išklausti, padėti vieni kitiems“ (SD8), „kai vaikai dirba komandoje, jie skatinami atsakyti už jiems paskirtą darbo dalį. Mokomės bendrauti komandoje, vieni kitus išklausti, suprasti“ (SD6), „kai dirbame

		komandose, skatiname laikytis taisyklių ir prisiminti atsakomybę. Mokiname, kad už kiekvieną sulaužytą taisyklę yra pasekmė, kad vaikai turi mokėti priimti pasekmes“ (SD3)
	Susitarimai/taisyklės	„turime dienos centre susikūrę taisykles, kurios padeda lengviau susitarti, kaip pvz. draudžiama rūkyti“ (SD5), „aiškių taisyklių apibrėžimas padeda vaikams jaustis saugiais“ (SD2), „mūsų taisykles apima ir tai, kad visi turime gerai jaustis būdami drauge“ (SD4), „nusistatome taisykles, kad turime vieni kitus gerbti, kad negalima tyčiotis vieni iš kitų“ (SD6), „kai dirbame komandose, skatiname laikytis taisyklių, mokiname, kad už kiekvieną sulaužytą taisyklę yra pasekmė“ (SD3)
Bendradarbiavimas tarp dienos centro specialistų	Dalijimasis patirtimis	„pas mus yra labai glaudus bendradarbiavimas tarp kolegijų. Prieš darbą gerdamos arbatą dalinamės savo patirtimis, nuomonėmis, išsiginame sunkumus, aptariame situacijų galimus sprendimus (SD4), „daug bendradarbiaujame su kolege, pasidaliname rūpesčiais ir išgyvenimais“ (SD3), „kai būna sunku, ar kažkas nesiseka su vaikais, visada dalinamės patirtimis ir patarimais su kolege. Ieškome problemos sprendimo būdo drauge“ (SD10)
	Tarpusavio pagalba	„padedame vieni kitiems, palaikome“(SD5), „kai reikia padedame viena kitai ir sutelkiame dėmesį į atkaklumą“ (SD7), „dažnai būna situacijų, kai nusvyra rankos, bet vieni kitiems padėdami vėl bandome rasti būdą, kaip motyvuoti vaiką, ką nors daryti, nukreipti teisinga linkme“ (SD10), „su kolege kartu dirbame jau daug metų, todėl galime

		viena kitai patarti, pasakyti atvirai, kad nežinau ką daryti, nebijant sulaukti pasmerkimo“ (SD8)
Bendradarbiavimas su kitomis institucijomis	Edukacinių, rekreacinių veiklų organizavimas	„yra fizinių asmenų šeima, ūkininkai, kurie leidžia kiekvieną vasarą su vaikais mums rengti stovyklą kaimo vietovėje. Organizuojame stovyklą pas juos, kur aplinka labai įtrauki, nes ten yra ir senoviniai pastatai, įvairūs senoviniai daiktai bei naujai įrengti batutai, kubilas, įvairios vandens pramogos. Tokioje vietojai vaikai ne tik linksmai praleidžia laiką, bet ir susipažįsta su istorija, pakeičia aplinką.“ (SD4), „vasaromis rengiame 3 dienų stovyklą iš turimų dienos centro lėšų. Vaikų įsitraukimas tampa gilesnis ir vaikų ryšys su darbuotoju tampa geresnis, kai pakeiti aplinką“ (SD5), „vykstame į stovyklas ar vietas, kuriose vykdomos edukacijos, kaip pvz.: molio lipdymas. Stovyklų organizavimas dažniausiai būna iš laimėtų projektų, kuriuos pačios rašome“ (SD6), „kai nuvykstame į šalia esančius miestus, vaikai susipažįsta su įvairiomis vietovėmis, praplečia akiratį, būna tikrai gerai nusiteikę. Išvykoms lėšas gauname iš savivaldybės, kuri skiria parašius projektą“ (SD7), „atostogų metu aplankome miesto biblioteką. Dalyvavome akcijoje „skaityk netradicinėse erdvėse ir pernai gavome paramą iš vietos verslininkų, tad galėjome su vaikais nuvykti prie jūros. Keli vaikai jūrą pamatė pirmą kartą“ (SD1)
	Įvairių specialistų pasitelkimas	„pasikviečiame įvairius specialistus, kurių kvalifikacijos apima tiek sportą, tiek edukacijas, animatorius, animatorius. Jie veda užsiėmimus,

		kurių metu ugdomas fizinis aktyvumas“ (SD3), „konsultuojamės su psichologu ir mokyklos soc. pedagogu jei su vaikais turime sunkumų“ (SD6), „patys nuvykstame su vaikais pas edukacijas rengiančius įvairius specialistus. Kaip tik prieš šventes vykome kepti šakočio. Tokiu būdu siekiame sudominti vaikus pažinti“ (SD7), „siekiant tinkamo elgesio kiekvieną dieną ir, kai grupėje yra daugiau vaikų su spec. poreikiais, pasitelkiame individualios priežiūros specialistus“ (SD4) „jei atsiranda papildomų lėšų, samdome įvairių sričių specialistus, susijusius su edukacine veikla“ (SD5)
	Savanoriai	„pasikviečiame savanorius, kad šie prisidėtų prie socialinių įgūdžių ugdymo, kaip pvz. laiko planavimo, bendravimo, tvarkos palaikymo“ (SD3), „siekiant skatinti vaikų pagarbų elgesį, bendravimą bei bendradarbiavimą užsiėmimų metu mielai naudojames savanorių pagalba“ (SD8), „kiekvienais metais, rugsėjo mėnesį, rašome laiškus į miesto gimnazijas ir kviečiame mokinius savanoriauti. Retai sulaukiame, bet atsiranda. Savanoris padeda veiklų metu vaikams, labiau mes galime skirti individualaus dėmesio vaikams. Vaikams svarbu bendrauti su skirtingais žmonėmis“ (SD2)
	Studentai	„studentų praktikos užduotys yra susiję su vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymu, todėl dažnai jie atvyksta pas mus atlikti praktiką. Studentai praturtina veiklas“ (SD1), „turėjome studentę, kuri buvo anglakalbė, tai vaikams buvo nauja patirtis, kurios pagalba vyresni vaikai turėjo galimybę

		tobulinti anglų kalbos žinias, o mažieji turėjo galimybę išmokti anglų kalbos pagrindų” (SD10), „studentai būna tikrai aktyvūs ir įneša į dienos centrą naujovių, kaip pvz.: naujų edukacinių veiklų, naujų žaidimų” (SD6), „kai studentai pas mus atlieka praktiką, mes galime daugiau skirti dėmesio vaikams individualiai” (SD8)
Bendradarbiavimas su tėvais/globėjais	Tėvai/globėjai įtraukiami į bendras veiklas	„kviečiame atvykti į stovyklas vaikus su tėveliais“ (SD4), „jei su vaikais darome veiklas, tai ir tėvus bandome įtraukti į veiklas“ (SD9), „per šventes darome bendrą šventinį stalą, kad tėvai pasidžiaugtų vaikų paruoštais valgiais” (SD3), „kviečiame tėvelius prisidėti prie aplinkos tvarkymo pavasarį. Turime vieną tėtį, kuris pasiūlo padėti sutaisyti baldus“ (SD10)
	Individualios konsultacijos, pokalbiai	„jei yra rimtesnės problemos su vaikais, kviečiame pasikalbėti tėvelius ir viską aptariame individualiai“ (SD6), „aptariama su tėvų vaikais ar šie pastebi, ką mes pastebime, ar jiems tai atrodo normalu, kasdieniška. Paklausiamo ar reikalinga specialistų pagalba, o esant poreikiui dalinamės kontaktais“ (SD2), „jei atsiranda rimtesnių problemų, tai kalbame su šeima ir bandome drauge spręsti problemas, siūlome kreiptis pas psichologus (SD7)

4 lentelė. Sunkumai su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius dienos centruose ir jų sprendimo būdai

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Sunkumai dienos centro lygmenyje	Finansavimo stoka	„darbuotojai dažnai keičiasi dėl lėšų stokos“ (SD5), „sudėtinga išsaugoti gerą specialistą. Dažnu atveju darbuotojas pasikelia kvalifikaciją ir išeina dirbti kur geresnis atlyginimas“ (SD4), „per mažai socialinių darbuotojų dirba vienu metu, jaučiamas didelis nuovargis“ (SD3)
	Žmogiškųjų resursų stoka	„su dviem darbuotojais sunku atliepti didesnės vaikų grupės poreikius, tai tikras iššūkis“ (SD6), „ryšys nesimezga, nes krūvis per daug didelis dėl žmogiškųjų resursų trūkumo“ (SD1), „jei su vaiku lieki individualiai bendrauti, tada likusią vaikų grupę kartais būna sudėtinga sužiūrėti“ (SD8), „negalime su vienu vaiku praleisti laiko tiek, kiek reikėtų, nes dar laukia ir kiti vaikai. Mūsų per mažai dirba, o vaikų per daug“ (SD10) „krūvis yra nemažas, dėl ko negalime kokybiškai atlikti individualaus darbo su vaikais, negalime atliepti vaikų poreikių“ (SD5), „sudėtinga duoti visiems dėmesio vienodai, nes trūksta darbuotojų. Jei vienam vaikui skiriam daugiau individualaus dėmesio, tai negalime užtikrinti likusios vaikų grupės saugumo ir tinkamo užimtumo“ (SD7), „jei būtų daugiau darbuotojų, būtų kokybiškesnis darbas su vaikais, nes dėl darbo krūvio labai trūksta individualaus darbo su vaikais (SD9), „reiktų įsivardinti su kokiais

		vaikai ateina įgūdžiais, bet tam mums reiktų ir atitinkamų specialistų pagalbos, nes su tiek darbuotojų kiek turime, mes negalim to padaryti“ (SD4)
	Metodikų stygius ugdant vaikų gyvenimo įgūdžius	„nėra kokybiškos metodinės medžiagos, gyvenimo įgūdžių ugdymo standarto, kuris būtų tikrai praktiškas. Būtų mums didžiulė pagalba“ (SD5), „labai svarbi darbo metodika, kurios šiai dienai trūksta“ (SD1), „trūksta konkrečios, oficialios metodikos, kuri palengvintų mums darbą“ (SD8)
	Darbuotojų kompetencijų stygius dirbti su vaikais turinčiais elgesio ir emocijų sunkumų ir sutrikimų	„vaikų grupė nėra lengva, dalis jų turi nustatytus spec. poreikius ir su jais susitvarkyti sudėtinga“ (SD9), „vaikai pasitaiko tikrai nelengvi ir reiktų psichologo pagalbos, nes vaikams, kurie turi elgesio ir emocijų sunkumų ar sutrikimų, reikia daug daugiau skirti dėmesio, o ir tas dėmesys turi būti atitinkamai kitoks. Tokiu atveju reikia gilinti žinias, susijusias su šių vaikų gyvenimo įgūdžių ugdymo ypatumais“ (SD3), „turime vaikų su nustatytais spec. poreikiais, o su jais dirbti tikras iššūkis. Jiems ir laiko, ir dėmesio reikia daugiau skirti“ (SD6), „sudėtinga su vaikais dirbti individualiai ir užmegzti ryšį, nes daug vaikučių ateina ir su spec. poreikiais“ (SD7), „būtų labai gerai turėti dienos centre psichologą, kuris dirbtų ir su vaikais, ir su centro darbuotojais, tada tikrai būtų lengviau, nes ateina tikrai sudėtingų vaikų, kurie turi tam tikrų sunkumų“ (SD10)

	Bendradarbiavimo tarp darbuotojų kliuviniai	„savo kolektyve turėjome socialines darbuotojas, kurios vaikus buvo labai pripratinusios prie pusfabrikačių, kaip picos, koldūnai ir visą kitą, kas lengviausiai ir greičiausiai pasidaro. Tuo tarpu kitos darbuotojos tikrai stengiasi gaminti drauge su vaikais sveiką maistą“ (SD1), „viena darbuotoja, kuri nebedirba pas mus, visada leisdavo telefonus, kad vaikai ramiai sėdėtų ir nesimuštų, nors ji gerai žinojo, kad yra susitarimas tarp mūsų socialinių darbuotojų, neleisti vaikams visą laiką naudotis mobiliais telefonais“ (SD7), „yra socialinė darbuotoja, kuri daugiau leidžia vaikams daryti ką jie nori. Ji ateina atbūti savo darbo valandas, o ne padėti ugdyti vaikų gyvenimo įgūdžius“ (SD10)
--	--	---

Sunkumai individualiame vaiko lygmenyje	Susiformavę netinkami įpročiai ir elgesys	„vaikai negeba pradėtų veiklų užbaigti. Kalbant apie bet kokios veiklos pabaigimą, jie neturi susiformavusio įpročio užbaigti pradėtą veiklą, darbą“ (SD6), „vaikai nesupranta ir nemoka saugoti nei savo, nei dienos centro, nei draugų daiktų, juos gadina, laužo. Toks elgesys trukdo megzti konstruktyvius santykius su kitais vaikais“ (SD7), „vaikų netinkamas elgesys su dienos centro daiktais, jų panaudojimas ne pagal paskirtį bei nederamas elgesys su į centrą ateinančiais vaikais, trukdo užmegzti gerus santykius tarp vaikų, o mums reikia daug laiko ir kantrybės, siekiant tokiems vaikams padėti išsiugdyti tinkamą elgesį“ (SD1), „vaikų netinkamas elgesys vieni su kitais, kaip pvz. prasivardžiavimas, užgauliojimas trukdo užmegzti gerus santykius tarp vaikų. Kiti vaikai užsisiklendra, nenori bendrauti nei su užgauliojančiais vaikais, nei su mumis. Tokios situacijos tampa mums labai sudėtingos, nes trukdo megzti gerus tarpusavio santykius, o elgesio keitimas į pozityvią pusę labai ilgai užtrunka“ (SD6)
	Motyvacijos stoka	„vaikams trūksta vidinės motyvacijos ką nors daryti, nes pasiūlius dalyvauti žaidime ar veikloje, susijusioje su kūryba, išgirsti atsakymą, man neįdomu arba nenoriu“ (SD7), „vaikams trūksta ne tik įvairių žinių, bet ir motyvacijos iš vis ką nors daryti. Jei jiems būtų leidžiama, tai jie nei užsiėmimuose dalyvautų, nei ruošoje padėtų“ (SD10), „jie nenori plėsti savo akiračio, neturi motyvacijos“ (SD8),

		„atrodo, kad jiems niekas neįdomu, nes tik paraginus socialiniam darbuotojui, vaikai įsitraukia į darbus, veiklas, priešingu atveju iniciatyvos tikrai nesulauktume“ (SD3)
	Susitelkimas į išmaniąsias technologijas	„vaikai nenori atsitraukti nuo telefonų, kompiuterių“ (SD6), „internetas turi didelę įtaką vaikams, nes tai tampa jų gyvenimo dalimi. Visokios socialinės paskyros, kaip „Tiktokas“ stipriai įtakoja vaikų elgesį ir juos įtraukia“ (SD5) „kalbant apie sunkumus, pastebiu pas vaikus dėmesio koncentracijos stoką, kas susiję su dabartiniu skaitmenizuotu laikmečiu ir informacijos gausa, kai informacija greitai keičiasi, o vaikai nuo mažens tame būdami per daug yra susitelkę į išmaniąsias technologijas“ (SD7), „nenoras atsitraukti nuo telefono manau sąlygoja susikaupimo trūkumą ir koncentraciją į tai kas vyksta čia ir dabar realybėje, o ne elektroninėje erdvėje“ (SD1), „dienos centre vaikams sunku išbūti skirtą laiką be telefono. Dažnai pastebiu, kad vaikai tampa irzlūs, nerimauja. Jie jau nemoka gyventi be išmaniųjų technologijų“ (SD5)
Sunkumai išskylantys bendradarbiaujant su vaiko tėvais	Sunku užmegzti ir palaikyti ryšį su priklausomybę turinčiais vaiko tėvais	„kyla sunkumai ir bendradarbiavimo su tėvais atvejais, kai tėvai be saiko geria. Vaikai dažniausiai būna palikti likimo valiai, o su tokiais tėvais galimas tik trumpalaikis ryšio užmezgimas ir tai tik tada, kai prasiblaivo. Vėliau vėl viskas kartojasi“ (SD4), „sunku su šeimomis bendradarbiauti, kuriose yra

		girtaujančių tėvų, nes su tokiais tėvais nepavyksta palaikyti ryšio ir net adekvačiai pasikalbėti. Pasitaiko atvejų, kai tėvai nieko nenori girdėti apie sunkumus su vaiku ir atšauna, kad žino kaip reikia auginti vaiką, o kažkokia socialinė darbuotoja nenurodinės kaip auklėti vaiką“ (SD5), „man bendradarbiavimo sunkumai kyla su šeimomis, kurios patiria socialinių sunkumų. Yra tėvų narkomanų ir turinčių kitas priklausomybes. Kartais net išveža tėvus į ligoninę ir vaikas lieka ne namų aplinkoje“ (SD2)
	Nesudaromos tinkamos sąlygos namuose ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius	„vaiko paklausus ar namuose yra kas padeda atlikti namų darbus, atsako, kad nėra, paklausus ką mama daro, atsako, kad mama užsiėmusi. Pasigilinus, kuo užsiėmus, paaiškėja, kad žaidžia su telefonu žaidimus. Tai jei tėvai nepadedą su mokslais, tai lygiai toks pats požiūris ir į vaiko gyvenimo įgūdžius. Vaikų namuose tiesiog nesudaromos tinkamos sąlygos ugdyti vaiko gyvenimo įgūdžius (SD4), „vyrauja suaugusių dėmesio stoka vaikams ir tinkamo pavyzdžio rodymo stoka. Apart to, kad sudarytų tinkamas sąlygas namuose ugdyti gyvenimo įgūdžius, tėvai patys viską už vaiką padaro, kaip pvz. padaro valgyti, išplauna indus, sutvarko vaiko kambarį“ (SD10), „iš vaikų tenka girdėti, kad tėvai atlieka visus namų ruošos darbus, o šie gali visą dieną praleisti laiką kaip nori, svarbu netrukdytų tėvams, nes šie labai užsiėmę“

		(SD2)
Sunkumų sprendimo būdai	Darbas su vaiku individualiai	„su vaikais sunkumus sprendžiu taikant individualų požiūrį, todėl atsižvelgiu į vaiko charakterį, elgesį ir kitus su vaiku susijusius aspektus“ (SD2), „jei su vaiku kyla problemų, stengiuosi su juo kalbėti individualiai. Stengiuosi vaikams pritaikyti veiklas atsižvelgiant į jų individualias galimybes bei poreikius“ (SD3), „didelius sunkumus patiriame su vaikais, kurių šeimos yra grįžusios iš užsienio. Tokiais atvejais kyla ir mokymosi, ir bendravimo problemos. Labai sunku suprasti vaikų kalbą, todėl reikia daug dėmesio skirti vaikui individualiai, su juo mokytis, kalbėti individualiai (SD4), „su vaikais svarbūs individualūs pokalbiai, kaip pvz. jei vaikui kas nesiseka, siūlome eiti ir daryti drauge. Arba jei atsiranda sunkumų, kurie susiję su vaiko elgesiu, tai taip pat kalbamės individualiai su vaiku ir bandome išsiaiškinti tokio elgesio priežastis, su vaiku tartis, bandome ieškoti drauge kompromisų“ (SD10)
	Individualūs pokalbiai su vaiko tėvais	„kai su vaiku atsiradusių sunkumų negalime išspręsti individualiai, kviečiame į individualius pokalbius ir jų tėvus. Tada dažniausiai reikalai tikrai pagerėja“ (SD1), „vaikai žino, kad jei neklausys ar kels rūpesčių, tai kviesime tėvus individualiam pokalbiui, o tai tikrai veikia, nes vaikai tėvų prisibijo“ (SD9), „individualūs pokalbiai su tėvais

		beveik visada padeda išspręsti sunkumus, kurie iškyla su vaiku“ (SD7)
	Supervizijos	„vyksta supervizijos, kurių dėka galime ne tik geriau dirbti, bet ir psichologiškai pasidaro lengviau (SD1)“, „dalyvujame supervizijose, kas padeda suprasti save ir kitus“ (SD2), „supervizijų metu iškilusios sudėtingos situacijos yra išanalizuojamos, o tai padeda atrasti naujų idėjų kaip šias situacijas galima išspręsti“ (SD6), „supervizijos tikrai padeda ir tada su vaikais lengviau dirbti, nes kai įsigilini į savo elgesį, lengviau supranti ir vaikų tam tikrus poelgius“ (SD3)
	Dalijimasis patirtimi su dienos centro specialistais	„aptariame tarpusavyje su kolegėmis ką reikėtų kitaip daryti, su kokiomis problemomis susiduriame“ (SD1), „su kolegomis bendraujame tarpusavyje, pasidaliname iškilusiais sunkumais ir taip tikrai pasidaro lengviau dirbti, nes turime vieni kitų palaikymą“ (SD6), „jei tik atsiranda sunkumų su vaiku, tai visada dalinamės savo problemomis su kolegomis ir drauge ieškome sprendimo“ (SD8)
	Dalijimasis patirtimi su kitų įstaigų specialistais	„bendradarbiavimas su ugdymo įstaigomis ir metodinių žinių, patirčių pasidalinimas labai padeda mums tobulėti“ (SD2), „bendraujame ir su mokykloje esančiais mokytojais, ir psichologais. Dalinamės patirtimi ir net patarimais, žiniomis apie vaikus, kaip pvz., kokių vaikas turi problemų, kaip sekasi jam su elgesiu, kokia situacija šeimoje“ (SD10),

		„dalinamės patirtimi su Vaiko teisių apsaugos tarnyba, atvejo vadyba, kai susiduriame su vaikais, kurių šeimoje smurtauja arba vaikas pats linkęs į smurtinį elgesį“ (SD3).
	Dalyvavimas įvairiuose mokymuose	„dalyvaujame įvairiuose mokymuose, tiek apie vaikų raidą, tiek psichologinio pobūdžio užsiėmimuose“ (SD5), dalyvaujame mokymuose, kuriuos randame, nes mūsų darbe labai svarbu tobulėti” (SD9), mokymų netrūksta, svarbu norėti pačiam mokytis ir padėti vaikams. Mokymus renkame, kuriuos veda psichologai ir kiti specialistai“ (SD2), „mokymai yra būtini, nes vaikai tikrai nėra lengvi ir norint jiems padėti turi dalyvauti“ (SD7)